תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · שלטי הגיבורים

שלטי הגיבורים על שבת

רבי יהושע בועז

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שלטי הגיבורים על שבת

רבי יהושע בועז

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שלטי-הגיבורים-על-שבת/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 5
דף א: 5
דף ב. 5
דף ב: 6
דף ג. 6
דף ג: 7
דף ד. 7
דף ד: 8
דף ה. 8
דף ה: 9
דף ו: 10
דף ז. 11
דף ז: 13
דף ח. 13
דף ח: 15
דף ט. 17
דף ט: 19
דף י. 20
דף י: 21
דף יא. 21
דף יא: 22
דף יב: 23
דף יג. 23
דף יד: 24
דף טו. 25
דף טו: 26
דף יז. 29
דף יז: 30
דף יח: 31
דף יט. 32
דף יט: 33
דף כ. 34
דף כ: 34
דף כא. 35
דף כא: 36
דף כב. 38
דף כב: 38
דף כג. 40
דף כג: 41
דף כד. 42
דף כד: 43
דף כה. 44
דף כה: 45
דף כו. 47
דף כו: 47
דף כז. 47
דף כז: 47
דף כח. 48
דף כח: 49
דף כט. 49
דף כט: 51
דף ל. 51
דף ל: 52
דף לא: 54
דף לב. 54
דף לב: 55
דף לג. 56
דף לג: 57
דף לד. 57
דף לד: 59
דף לה. 60
דף לה: 60

דף לו. 60
דף לו: 62
דף לז. 63
דף לז: 64
דף לח. 65
דף לח: 66
דף מ. 68
דף מ: 68
דף מא. 69
דף מא: 71
דף מב. 72
דף מב: 73
דף מג. 74
דף מג: 74
דף מד. 75
דף מד: 75
דף מה. 77
דף מה: 78
דף מו. 80
דף מו: 81
דף מז. 83
דף מז: 83
דף מח. 83
דף מח: 85
דף מט. 85
דף מט: 85
דף נ. 87
דף נ: 88
דף נא. 89
דף נא: 90
דף נב. 91
דף נב: 92
דף נג. 93
דף נג: 94
דף נד. 95
דף נד: 97
דף נה. 98
דף נה: 99
דף נו: 100
דף נז. 101
דף נז: 102
דף נח. 103
דף נח: 103
דף נט. 103
דף נט: 104
דף ס. 105
דף סא. 106
דף סא: 108
דף סב. 109
דף סב: 112
דף סג. 113
דף סג: 114
דף סד. 115
דף סד: 116
דף סה: 118
דף סו. 119
דף סו: 120
דף סז. 121
דף סז: 122

דף א.

לשון ריא"ז

בד"א בעקירה שעוקר מרה"ר או שעוקר מרה"י וכן בהנחה שמניח ברה"ר אבל בהנחה שמניח ברה"י אפי' הניח ע"ג מקום כל שהוא כגון אם נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו הרי זו הנחה וחייב עליה כמו שביאר מז"ה בפסקיו וידו של אדם חשובה לו כד' על ד':

דף א:

כתב הרא"ש ורבינו סתם דבריו ולא פי' הא דאסור במזיד אי מיירי מבעו"י או משחשכה ונראה שסמך על זה שכתב אמר רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותו קודם שיבא לידי איסור סקילה וכיון דהתירו רדיית הפת שהיא שבות ונגזרה במנין קודם שיבא לידי איסור סקילה כל שכן החזרת ידו דאפי' שבות ליכא דהתירו קודם שיבא לידי איסור סקילה וממילא שמעינן דדוקא מבעוד יום קנסינן ליה על שלא החזירה קודם שחשכה:

לפי דעת רש"י ומיי' כל שהוציאה במזיד בין שהוציא ידו מבעוד יום בין שהוציאה משחשכה אסור להחזירה אפילו לאותה חצר אלא קנסוהו שתהא תלויה שם עד שתחשך ולפי' התוס' והרא"ש והטור ושאר פוסקי' אם הוציאה מבעוד יום והניחה שם עד הלילה אסו' (להוציאה) [להחזירה] אפי' לאותה חצר כיון שאינו יכול לבא לידי חיוב חטאת אף אם ישליכם מידו אבל אם הוציאה משחשכה מותר להחזירה שמא ישליכם מידו ויבא לידי חיוב חטאת:

לשון ריא"ז

היתה ידו מליאה פירות והוציאה חוץ לחצרו בשבת למעלה משלשה והחזירה לאותה חצר שהוא עומד בה פטור ואפילו אם הוציאה במזיד וכמבואר בקונטרס הראיות אבל לחצר אחרת שבצדו אסור להחזירה שנראה שעושה חפציו בשבת שהוא מטלטל מחצר לחצר דרך רה"ר:

דף ב.

כ' הרא"ש משמע שרב אלפס פוסק כבן עזאי ותימה לי אמאי פוסק כיחידאה ואי משום דרבי יוחנן קאמר ומודה בן עזאי בזורק אין זו הוכחה שכן דרך אמוראים לפרש דברי

התנאים אף על פי שאין הלכה כמותן ונראה דהלכה כרבנן וכן כתב מיימון ורבינו יונה ז"ל:

כך כתבו המפרשים וסברו שדעת רבינו הוא לפטור דסבר דמהלך כעומד דמי ומיי' והרא"ש פליגי על זה וכתבו דחייב דמהלך לאו כעומד דמי אמנם לא ראיתי בזה הכרח לרבינו עם שאר הפוסקים לחלוק ועוד דסתם משנה דפ' המצניע דף צ"א מוכח דחייב ורבינו הביא שם המשנה כצורתה:

ואם רשות הרבים צריך שעוברין בו ששים רבוא בכל יום להקרא רה"ר מיי' פרק י"ד מהל' שבת לא הזכיר זה כלל בדין רשות הרבים וכ' המגיד משנה שכן הוא דעת הרשב"א והרמב"ן דמקרי רה"ר אפי' אינו עובר שם בכל יום ס' רבוא אם יש שם כל שאר התנאים והתוספות כתבו שצריך שיעבור בו בכל יום ס' רבוא וכ"כ הטור א"ח סימן שמ"ח וכן סמ"ג לאוין ס"ה:

לשון ריא"ז

ואם נטל מזה ונתן לזה פטור ואע"פ שלא הפסיק בינתים כמו שביאר מז"ה בפסקיו ולי נראה שאם לא הפסיק בינתים הרי זה חייב ולא אמרו פטור אלא כשהפסיק ועמד החפץ על האסקופה מעט כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ב:

מיי' פי"ד מהל' שבת כתב דבין העמודים הרי הן כרה"ר והרא"ש והטור או"ח סימן שמ"ה פסקו דבין העמודים נידון ככרמלית:

רבינו תם כ' דלמעלה מג' צריך שיהא בפניה ארבעה על ארבעה וכן דעת ר"י וריב"א פי' דאף למעלה מג' לא בעי שיהיה בפני הלבינה ד' על ד' דכיון שרואה את הקרקע חשוב כמונח על גבי קרקע:

דף ג.

רש"י ומיי' פרק י"ד מהל' שבת כתבו דאין צריך שיהיה רחב ארבעה וכן נראה דעת רוב הפוסקים והראב"ד כתב שצריך שיהיה רחב ארבעה וכן כתוב בגירס' הגמרא שלנו כהראב"ד ועוד כ' הראב"ד דבעינן שרבים מכתפים עליו להדיא ולא סגי במה שיהיה ראוי לכתף ומדברי שאר הפוסקים לא משמע כן. ועוד כתב מיי' פי"ד מהלכות שבת דזה העמוד להחשיבו רה"ר צריך שיהיה תשעה טפחים מצומצמות לא פחות ולא יותר ואם הוא יותר מט' טפחים עד עשרה טפחים חשיב ליה ככרמלית דהכרח הוא לומר

כן דהא למעלה מעשרה לכ"ע ליכא רה"ר כמו שכתב שם מיי' עצמו והרא"ש והטור סי' שמ"ה כתבו כי מתשעה טפחים עד עשרה טפחים חשוב רה"ר אם רבים מכתפים עליו: ומז"ה מפרש טעם הפטור לפי שצדה האחד אינו מטלטלה מתחלת ד' לסוף ד' ואם עשה כן מרה"ר לרה"י חייב ורוב המפרשים אומרים טעם הפטור לפי שצדה האחד מונח ע"ג קרקע לעולם ואין כאן עקירה שלימה ואפילו מרה"י לרה"ר פטור וכן נראה בעיני עיקר כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ג:

כתב הרא"ש ורב אלפס לא הביא הא דאמר רבי יצחק בר אבדימי. אומר היה ר"מ כל מקום שאתה מוצא ב' רשויות וכו' משום דאין הלכה כאחרים אע"ג דקי"ל דהלכה כר"מ בגזרותיו אפי' היכא דרבים פליגי עליה כההיא דכתובות בפ' אע"פ דקאמר אסור לאדם שישהא עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה אע"ג דרבנן פליגי עליה ואמרו משהא אדם את אשתו אפי' ב' וג' שנים בלא כתובה מ"מ בהא לית הלכתא כוותיה דבפ' כל גגות פסק הלכתא כר"ש דפליג עליה דקאמר אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה:

דף ד.

מיי' פליג וכ' דדוקא סמוך למנחה קטנה אסור לאכול סעודה קטנה אבל לא סמוך למנחה גדולה ור"ת אוסר סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ודוקא כשקובע עצמו לסעודה אבל אם אוכל כביצה כדרך שאדם אוכל מעט בלא קבע מותר כמו אכילת פירות ומתיר סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה דדוקא סעודה גדולה אסרו סמוך למנחה גדולה ואפילו סעודה גדולה קאמר ר"ת שאם התחיל סמוך למנחה גדולה אין מפסיקין אפילו כשהגיע מנחה קטנה ובלבד שיהיה לו שהות להתפלל אחר שיגמור סעודתו ואם התחיל לאכול סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה יפסיק אפי' יש לו שהות להתפלל אחר שיגמור סעודתו והר"ר יהודה בשם ר"י היה מתיר סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ורבי' יונה כתב כרבינו:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שלא אמרו בכל אלה ואם התחילו אין מפסיקין אלא כשיש שהות ביום אבל אם שעת תפלה עוברת ואין שהות ביום מפסיקין כל עסקיהם ומתפללים כמבואר בקונטרס הראיות אבל בק"ש שהיא חובה נראה בעיני שהוא מפסיק סעודתו וכן מפסיק

(סעודתו) בכל אלה בין בק"ש של ערבית בין בק"ש של שחרית כמבואר בקונטרס הראיות:
התוספות פליגי על פי' תפלת ערבית רשות וסברי דרשות ר"ל מצוה דמצוה על כל אדם להתפלל תפלת ערבית וכן נראה דעת רבינו יונה והמרדכי וצ"ע באשר"י כי בפרק תפלת השחר בראשונה נראה דסבירא ליה כתוספות ואחר כך באותו הפרק עצמו וכן פ"ק דשבת נראה דמסכים לדברי רבינו וכן צ"ע בסמ"ג דבתחלה פוסק כתוספות ואחר כך פסק כדברי רבינו ה"ג ומיי' פסקו כרבינו:

דף ד:

ורחום וכל הכינויין כ' מיי' דשרי לאומרם בבית הכסא. והראב"ד כתב דאין לומר רחום:
לשון ריא"ז
וי"מ שלא נאסרו אלא גגין השוין שמשתמשים בהם ואין דרך כבוד לבית הכנסת אבל גגים המשופעים כעין שלנו מותרים:
ר"ת כתב דאינו יכול ללוותו אא"כ יש שם אונס גדול והרשב"א כתב דיכול ללוותו אפי' בלא אונס כלל ואם יכול ללוות התענית כשאמר יום זה איכא פלוגתא ר"י פסק דאפי' אמר יום זה מותר ללוות התנית ולפרוע ואין צריך לומר ביום סתם ויש אומרים דאם קבע יום לתעניתו כגון שאמר ביום פלוני אתענה דהוי יום זה דאינו יכול ללוותו אלא צריך להתענות באותו יום וכשלא קבע זמן יכול ללוותו ואפשר דכולהו מודו דהיכא שנדר להתענות יום זה או שקבל עליו יום ידוע להתענות כגון יום שמת בו אביו ורבו דאינו יכול ללוותו שהיום גורם ומסופקני אם אירע שיצטרך לאכול בתענית שהוא יום זה דהיינו שהיום גורם אם צריך התרה וכן בתעניות שהוקבעו לנו ומסופקני אי צריכי התרה כשיצטרך לו לאכול בהם אבל נדר להתענות יום אחד וקבלו במנחה פשוט לי שמותר ללוותו ולפרוע למחר בלי התרה כיון דמצי להשלימו ליום אחר אבל אותם שאינו יכול ללוותו מסופקני אי בעו התרה או לאו:

דף ה.

רוב הפוסקים שוים שמתענים ת"ח בשבת וראבי"ה כתב בשם רבינו קלונימוס דהאידנא אין להתענות כלל בשבת תענית חלום ובשם רב האי כתב בג' חלומות דוקא יש לו להתענות בשבת הרואה ס"ת שנשרף או קורות ביתו נושרות או יום הכפורים בשעת

נעילה ובדין עננו איכא פלוגתא כשמתענה בשבת באיזו ברכה יאמר אותה י"א דבברכת עבודה יאמר אותה ובה"ג כתבו דיאמר אותה בברכת אלהי נצור אבל לא יחתום בה:

לשון ריא"ז

בד"א בדורות הראשוני' שתורתן אומנותן אבל אנו מפסיקין תורתנו בין לק"ש בין לתפלה ונראה בעיני כשאין שהות ביום אבל אם יש שהות ביום אין מפסיקין מדברי תורה שהרי אפי' סעודתן אין מפסיקין:

מדהביא רבינו המשנה כצורתה משמע דס"ל כאביי דעבדינן גזירה לגזירה וצ"ע דבפ' בתרא דעירובין הביא רבינו משנה לא יעמוד ברה"י וישתה ברה"ר דהתם הכרח לפסוק כרבא דאין לגזור גזירה לגזירה וי"ל דהכא בפרקין מיירי שמחטו בידו ולא בבגדו כדמוכח בגמרא והשתא ליכא אלא חדא גזירה שמא ישכח ויצא בו דכי יצא בו והוא בידו חייב חטאת וכן תמצא להדיא בדברי מיי' והאשר"י והטור נמי צריך לתרץ הכי. ומיהו צריך לומר דמיירי היכא שיצא בו מע"ש לרה"ר דאם אינו יוצא אלא לכרמלית לא גזרינן עליה אפילו הוא בידו כיון דאיסור כרמלית אינו אלא גזירה לא נגזור לאסור קודם חשכה אטו שלא יצא בו משחשכה:

כתב הרא"ש ז"ל דהני תנאי לא פליגי אב"ה דאי הוו פליגי לא היה רבי אלפס מביא דבריהם אלא מודו דמותר להרוג כינה בשבת אבל פרעוש אסור דאמרינן לקמן פ' שמונה שרצים אהא דאמר ההורג כינה בשבת כאילו הורג גמל דרבנן לא פליגי עליה דר"א אלא בכינה דאינה פרה ורבה אבל פרעוש דפרה ורבה מודו רבנן דחייב:

דף ה:

הר"ר יוסף פי' דשחורה היא הכינה ולבן הוא הפרעוש ור"ת פי' איפכא והרשב"א והרמב"ן כתבו דפרעוש הוא מין שפרה ורבה אבל שחורה זו הקופצת הנקרא אלברוג כיון שאינה פרה ורבה מותר בין לצוד בין להרוג דבכלל מאכולת הוא וכן כתב הרשב"א ונהגו העולם כר"ת אמנם הנשים שהורגות אותם סומכות על דברי הרמב"ן והרשב"א והנח להם מכיון שיש להם על מה שיסמכו:

טור וכשמבקש עליו רחמים בפניו יכול לבקש בכל לשון ושלא בפניו לא יבקש אלא בלה"ק כשאר תפלות יחיד ויכלול אותו עם חולי ישראל שיאמר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל:

אם אותו שעמו אינו יודע לקרות סמ"ג לאוין ס"ה ומרדכי שם ובשם ספר התרומה כתבו שאינו מועיל ויש מי שמתירין לקרות כל עוד שיש אחר או אשתו עמו בין יודע לקרות

אותו האחר בין אינו יודע וכ' טא"ח סימן ער"ה דהכי מסתברא להיתרא ובדין אדם חשוב אם יוכל לקרות לבדו מסופקני אי פליגי ביה או לאו כי רבינו והרא"ש והטור כתבו להיתרא ומיי' וסמ"ג לא הביאו זה בפסקיהם:

לשון ריא"ז

היו קורין לאור המדורה אפי' היו י' קורין בענין אחד אסורין שכל אחד קרוב ליגע בעץ הסמוך לו ואין חבירו מרגיש בו ואדם חשוב שאין דרכו להטות אפי' בחול ושמשיו עושין לו חפציו הרי זה מותר לקרות בשבת לאור הנר ואע"פ שקורא הוא לבדו:

לפי גירסת רש"י בשל נפט הכל מותר כדאמרן ובשל שמן שמש קבוע אסור שאינו קבוע מותר אם עשה מעצמו ואין מורים לו כן ולגר' מיי' פ"ה מהלכות שבת שמש שאינו קבוע אסור בכל ענין ל"ש הנר של שמן או של נפט ואם הוא קבוע בנפט שרי ומורין כן בדמשחא שרי ואין מורין כן אלא אם הוא עושה מעצמו מניחין אותו:

לשון ריא"ז

אבל המורה ומז"ה מהפכים לאסור בשמש קבוע ולהתיר בשמש שאינו קבוע ודברי רבינו יצחק עיקר כמבואר בקונטרס הראיות:

וי"א כי התינוקות יכולים לקרות לאור הנר אפי' אין שם רבן מפני שאימת רבן עליהם אפילו איננו שם וזהו דעת הרשב"א אבל שאר הפוסקים לא כתבו כן אלא אוסרים אא"כ רבן עמהם ואם יש לומר הפיוטים והמעריבים בלילי יו"ט שחל להיות בשבת לאור הנר אפילו בצבור איכא פלוגתא ספר התרומה וסמ"ג אוסרין ויש מתירין:

לשון ריא"ז התינוקות קורין לאור הנר בפני רבן לפי שאימת רבן עליהן ולא יבאו להטות אבל רבן לא יקרא לעצמו:

לשון ריא"ז

וכן לא יאכל אדם עם אשתו נדה מפני הרגל עבירה והמורה אוסר לאכול עמה בקערה אחת ומז"ה אוסר אפי' בשולחן אחד וכבר ביארתי טעמו בקונטרס הראיות ונראה בעיני שכן ראוי לומר במי שחשוד על האסורים שאסור לאכול עמו אפילו דברים של היתר שמא יהא רגיל אצלו ויאכילנו דברים האסורים כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ו:

לפי דברי ר"ת מותר לתת חטים בתוך הריחים ומעצמן יטחנו כל היום כולו ודוקא ריחים של מים דאין כאן אלא משום שביתת כלים ואין אנו מוזהרים על שביתתן ולדברי ר"ח אסור להניח בריחים חטים כדי שיטחנו בשבת דאע"פ שאין אנו מוזהרים על שביתת

כלים איכא משום השמעת קול ואוושא מילתא ולזה הסכימו רוב הפוסקים הרא"ש והטור וסמ"ג ורבינו הביא שתי הדעות ולא הכריע מיהו נראה לי דלכ"ע אם הריחים הם של חמור וכיוצא בזה שאסור להניח הטחינה בהם בשבת אם החמור של ישראל וכן מותר לתת חטים לטוחן נכרי בע"ש אע"פ שיטחנם בשבת בריחים שלו:

לשון ריא"ז

אבל אין נותנים חטים לתוך ריחי' שלמים מבע"י כדי שיטחנו בשבת לפי שהם משמיעים קול ונראה כאלו טוחנין בשבת כמו שביאר מז"ה ול"נ שאף בזו התירו לתת שם החטים מבעוד יום והם נטחנים והולכים כל השבת כמבואר בקונ' הראיות:

לפי דברי הרשב"א והרמב"ן כשהתבשיל שבתוכה לא נתבשל כדינו ובא זה והגיס בה אם אותה ההגסה שהגיס בה היא ההגסה הראשונה שעדיין לא הגיס בתוך אותו התבשיל אלא עתה חייב לפי שאין התבשיל מתבשל יפה עד שיגיסו בו פעם אחת אבל אם זאת ההגסה אינו ההגסה ראשונה כי כבר קודם השבת הגיס בה פעם אחת אינו אסור להגיס עוד בה. ולדברי שאר המפרשים אין חילוק בין היא ההגסה ראשונה או שניה בכל ענין שמגיס בה קודם שמתבשל אפילו אינו על האש אסור:

התוס' כתבו כל שנתבשל התבשיל כמאכל בן דרוסאי מקרי בשול בין לצלי בין לקדרה ולדברי רבינו בתבשיל לקדרה עד שנתבשל יפה לא מקרי בישול ואפי' דבר שנתבשל שפיר ועדיין מצטמק ויפה לו עדיין מקרי שלא נתבשל יפה ולפי דברי רבי' לא ידעתי איך נהגו נשי דידן שבשבת עושין תבשילין שהצימוק יפה להן ומניחין אותן אצל האש ומגיסין בהן כמה פעמים ועדיין הן אצל האש והצמוק יפה להן:

דף ז.

איכא פלוגתא אי שרי ליהנות באותה שבת עצמה מאותה מלאכה אחרי שקצץ עם הנכרי או לאו סמ"ג ומרדכי והגהות אשר"י הסכימו דכל דבר שגוף ישראל נהנה ממנו אסור ליהנות במלאכה שעשה הנכרי בשבת ואפי' קצץ הלכך כלים שהביא החייט לישראל בשבת שגמרן באותו יום אסור לישראל ללובשן משום דקא מתהני גופו ממלאכת שבת ונראה דדוקא היכא שמסר לו הכלי ערב שבת עם חשכה דודאי עשה הנכרי בשבת או שיודע בודאי שהנכרי עשאו בשבת אבל בסתם שמסרו לו והנכרי היה יכול לעשותו קודם השבת ונעלם ממנו אם עשאו בשבת אם לאו נראה לי דליכא לאסור הנאתו ולדברי הר"ן מותר ודין קבולת (תלוש) [מחובר] יתבאר במקומו בע"ה:

לשון ריא"ז

וכן כל מלאכה שהוא נותן לנכרי כגון עורות לעבדן או כלים לכובס אם לא קצץ לו שכר צריך שיהא שהות ביום כדי לגמור כל המלאכה ואם קצץ לו שכר אע"פ שאין שהות ביום אלא כדי שיצא מפתח ביתו הרי זה מותר בד"א כשנותן לו מלאכתו בקבלנות לעשותה הנכרי כשירצה אבל אם נתנה לו בשכר ידוע בכל יום הרי זה אסור לעשותה בשבת שהרי הוא כאילו אומר לנכרי לעשות מלאכתו בשבת כמו שביאר מז"ה ואף קבלנות לא התירו אלא בביתו של נכרי אבל בביתו של ישראל אסור כמו שביאר מז"ה:

המוכר לנכרי והנותן מתנה לנכרי והמשאילו והמלוהו הוי כמלאכה שקצץ עליה שכר שהנכרי עושה בשביל עצמו ואע"פ שאין שהות ביום אלא כדי שיצא מפתח ביתו ה"ז מותר כמו שביאר מז"ה בפסקיו אף על פי שהתרנו שתעשה מלאכת ישראל בשבת ע"י נכרי בשכר כמו שביארנו אסור לו לישראל ליהנות ממנה באותה שבת שכל דבר שעושה הנכרי בשביל ישראל בשבת בין בשכר בין בחנם אסור לישראל ליהנות ממנה באותה שבת ואפילו למוצאי שבת צריך להמתין בכדי שתעשה כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

דע אתה המעיין כי ברייתא זו נדפסת בטעות בספרי רבינו פוק חזי מאן גברא רבא קא מסהיד עליה הרא"ש ז"ל שכתב וז"ל רב אלפס לא הביאו בהלכותיו נראה דס"ל טעמא משום שביתת כלים ואנן קי"ל כב"ה וקשה דאי טעמא משום שביתת כלים אפי' בד' וה' נמי אסור וכו' וכן מוכת מדברי הר"ן שלפנינו:

רבינו ומיי' ס"ל דמותר להשכיר כליו לנכרי אפי' בערב שבת מאחר שאין אנו מצווין על שביתת כלים וסמ"ג ותוספות ואשר"י פסקו דלא ישכיר כליו לנכרי בע"ש ובד' וה' מותר ומיירי בהבלעה שמשכירם לחדש הלכך בד' וה' מותר ובשכיר יום אפילו בד' וה' נמי אסור ואפי' בשכיר חדש אסור לשוכרו בע"ש דמתוך שהוא כל כך סמוך לשבת נראה כשוכרו לשבת עצמו ורבינו יונה כתב דהא דאסור להשכיר בששי אפילו בשכירת חדש היינו דוקא בכלים שעושין בהן מלאכה כגון מחרישה וכיוצא בה מפני שכשעושה בו הנכרי מלאכה בשבת נראה כאילו הוא שלוחו של ישראל ומכל מקום בד' וה' מותר בהבלעה כיון שהוא רחוק מן השבת אבל כלים שאין עושין בו מלאכה כגון טלית וכיוצא בו אפילו בע"ש מותר בהבלעה:

מיי' פ"ו מהל' שבת פי' כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה שר"ל בכדי שיגיע לבי דואר שביתו סמוך לחומה וטוא"ח סי' רמ"ז פירש שר"ל בכדי שיגיע לבית הסמוך לחומה בעיר שהוא שלוח שם:

רבינו ומיי' פסקו דהיכא שלא קצץ אינו יכול לשלוח אגרת לעולם אפי' בד' וה' אם הנכרי מוליכה בשבת ומדברי שאר הפוסקים לא משמע כן אלא אפילו לא קצץ בד' וה' מותר.

דף ז:

מיי' וסמ"ג כתבו שפוסק עם הנכרי על מנת לשבות אע"פ שאינו שובת וטור א"ח סימן רמ"ז כתב שאין צריך לפסוק כלל:

לפי דברי רבינו מוכח דבנהרות הנובעים שאינו מצטער שרי וי"א דהטעם הוא משום איסור תחומין ואין אסור אלא בספינה גוששת שהולכת תוך עשרה אבל בספינה גדולה שהולכת למעלה מעשרה שרי ורשב"ם כתב דההיא ברייתא דאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת לדבר הרשות אתי כב"ש דאוסר להתחיל מלאכה בערב שבת דלב"ה מותר אפי' בשבת והרמב"ן כתב דהא דאסרו להפליג בספינה פחות מג' ימים קודם השבת לא אמרו אלא בישראל שוכר כל הספינה שכל המלאכה הנעשית אינו אלא בשבילו אבל בספינה שרובהנכרים על שם הנכרי נעשית ושרי לישראל להפליג תוך ג' ימים לשבת ולפיכך נהגו עכשיו שנכנסים לתוך הספינה מע"ש וקונין שם שביתה כדי לשבות באויר מחיצות ואח"כ חוזרין ונכנסין לה בשבת והשתא כיון ששבת באויר מחיצות אע"פ שהולכת חוץ לתחום מותר להשתמש בכולה. וסמ"ג כתב שאין צריך לקנות שם שביתה בשביל זה שאם לא שבת באויר מחיצות נמי והספינה מפלגת חוץ לתחום מכל מקום מהלך הוא כל הספינה ומיי' פרק ל' מהל' שבת כתב דהא דאין מפליגין בספינה תוך שלשה ימים לשבת היינו דוקא בימים שמעוררין הקיא וגופו של אדם משתבר ואין רוחו חוזרת עד אחר ג' ימים והוה ליה מבטל עונג שבת וא"כ בנהרות שרי כדברי רבינו. ובה"ג כתב שאם קנה שביתה בערב שבת בתוך הספינה שמותר ליכנס אפילו בשבת ואולי על זה סמכו האידנא לעשות כן ור"י אסר בכל ענין ליכנס בה בשבת ואפי' בתוך התחום מפני שהוא שט על פני המים שהוא אסור:

לשון ריא"ז

ומותר לאדם ליכנס בספינה של נכרי ע"ש עם חשיכה והולך בה בשבת כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

דף ח.

רבינו ומיי' פ"ג מהל' שבת נראה דסבירא להו דזיתים וענבי' שרסקן מערב שבת אפי' מחוסרין דיכה שאינן נדוכין אלא מרוסקין מותר להטעין עליהם קורה ועגול מע"ש סמוך לחשיכה והמשקה הזב מהם מותר אפילו לאותה שבת ודוקא להוציא מהם על ידי קורה ועגול שרי מאחר שהם מרוסקים אפי' אינן נדוכין אבל לשחוק בידים בשבת אסור מיהו אם ריסקן מערב שבת וגם הדיכן שאינן מחוסרין אלא שחיקה בידים מותר לשחוק

אותם בידי' בשבת עצמו והמשקה הזב מהם מותר כן נ"ל דעת רבינו ומיי' לפי מה שיש לדקדק מתירוץ התו' שם וכפי מה שפי' המגיד משנה פ"ג מהלכות שבת והוא הנכון לפי דעתי ואולם שאר הפוסקים כגון רש"י והר"ן והרא"ש והטור סבירא להו דבין טעינת הקורה או העגול או שום דבר אחר שגורם ליציאת המשקה לא שרי אלא היכא שהזיתים והענבים או שאר הפירות היו מרוסקין ונדוכין כבר מע"ש שאינן מחוסרין אלא שחיקה ואז מותר להטעין עלייהו קורה ועגול מערב שבת והמשקה הזב מהן מותר ומדבריהם משמע דליכא שום היתר להוציא המשקה בידים מן הפרי בשבת אפי' כשהוא מרוסק ונדוך מע"ש:

לשון ריא"ז

מותר לטעון בקורות בית הבד הזיתים הטחונים וכן הענבים הדרוכות שאפילו לגמור סחיטתן בידים לאחר חשיכה מותר שכל עיקר סחיטתן אינה אסור' אלא מדברי סופרי' גזרה משום סחיטת זיתים וענבים ומרוסקין לא גזרו על סחיטתן שאף הזיתים והענבים המרוסקין אין בסחיטתן איסור תורה אלא מדברי סופרים ובאלו לא גזרו על המרוסקין כל עיקר כמבואר בקונטרס הראיות בד"א כשנדוכו כל צורכן ואינן צריכין אלא סחיטה אבל אם לא נדוכו כל צרכן אסור לגמור סחיטתן אחר חשיכה שהן דומים כאילו היו מרוסקין:

לפי מה שהסכימו רוב הפוסקים אי קרמו פני הפת הדבוקים לתנור מבעו"י מותר להניחו אחר כך בתנור כרבי אליעזר:

לרש"י הוי חומרא דלדידי' פני' שכלפי האור ממהרים לקרום מפנים שכלפי התנור ולתוספות ומיימון וסמ"ג והר"ן הוי קולא ולסמ"ג צריך שיקרמו פנים התחתון והעליון ודלא כר' אליעזר והשתא לסמ"ג אין מניחין עוגה על גבי מקום חם כדי שתאפה אלא אם כן קרמו פניה התחתונים והעליוני' ולשאר הפוסקים די במה שיקרמו פנים התחתונים והזרות שיש בדברי מיימון כתבתי בהלכות פשוטים:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא באופה פת מועטת לצורך השבת אבל באופה פת מרובה לצורך חול אסור להניחו בתנור אחר חשיכה ואם שכחו בתנור מציל ממנו מזון שלש סעודות בלבד:

פירש"י כמאכל בן דרוסאי מקרי כשהגיע לשליש בשול ולפי דברי מיי' פ"ג מהלכות שבת נראה דעד שיגיע לחצי בישול לא מקרי כמאכל בן דרוסאי.

לפי דברי מיי' ופירושו בפירוש המשניות אפי' אם המדורה של פחמין צריך שתאחז האור ברובה מבעו"י והטור א"ח סימן רנ"ה פסק דאפי' לא אחז בהן אלא האור כל שהוא שרי מפני שהן דולקין והולכין הפחמין והתימה עליו למה פסק כרבי יהודה דיחידאה הוא ולית הלכתא כוותיה ועוד דהא רב יוסף תני מה הן הדברים שדי שיאחז בה האור כל שהוא ולא קא חשיב פחמין משמע דלית הלכתא כר' יהודה וסמ"ג לאוין ס"ה כתב כדברי הטור:

דף ח:

יש פוסקים דכשאגד הקנים או שם הגרעינים בחותלות שצריך שיאחז האור ברובן מבעו"י וכ"כ מיימון וי"א להיפך דכי לא אגדן צריכין רוב וכי אגדן די שיאחז בהן האור בכל שהוא וכ"כ הטור וזה תלוי בחלוק גרסאות:

לשון ריא"ז

מדורה של קנים אין צריך להסיק ברובה לפי שמאליהן הן דולקין והולכין ואם אגדן צריך להסיק ברובן לפי שאין השלהבת נכנסת ביניהן גרעיני תמרה צריך להסיק ברובן לפי שהן מתפזרות והולכות ואם נתנן בחותלות שדרכן לכונסן שם אין צריך להסיק ברובן כך היא שיטת המורה ומז"ה:

לפי דברי רש"י והתוס' והסמ"ג והרא"ש והטור מותר להדליק בשבת באותן נרות של שעוה וחלב וזפת שקורין קנדילי"ש דהיינו שכורכין השעוה על הפתילה ואצ"ל שמותר לתת אותן קנדילי"ש בתוך נר של שמן דכשר להדליק וחכמי נרבונא והגאונים אוסרים באותן קנדילי"ש להדליק בהן ממש אבל מתירין לתת אותם בתוך נר ולתת שמן עליהם ולהדליק ולפי הנראה לי מדברי רבינו ותשובתו ושאר הגאונים שהולכין לשטתו נראה דלדידהו אסור להדליק בשעוה או חלב וזפת באיזה ענין שיהיה בין לתת חתיכת שעוה בנר במקום שמן בין לכרוך השעוה בפתילה כעין קנדילי"ש ואפי' לתת הקנדילי"ש בנר ולתת שמן עליהם נמי אסור דהוה ליה כורך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו והא דקאמר תלמודא שעוה איצטריכא ליה דמשמע דאיכא היתר בנר שעוה הכי פריש לה שעוה איצטריכא ליה ר"ל שמותר לעשות מהשעוה עצמה פתילה להניחה בנר של שמן כשר ולהדליק בה כי השעוה עצמה אע"פ שהיא אסורה להדליק בה אין אסורה אלא כשהיא עומדת במקום שמן כגון שכורכין אותה ע"ג פתילת פשתן וכיוצא בה אבל כשאינה עומדת במקום שמן אלא במקום פתילה והיכי דמי כגון שמן השעוה עצמה מטוין ממנו פתילה (מטוה) כחוט אז מותר להדליק בה מאחר שהיא עומדת במקום

פתילה לא במקום שמן ובזה הפירוש תלוי החלוק שיש בין הרא"ש והטור ובין שאר הפוסקים בדברי רבינו כי הרא"ש והטור סברי שדעת רבינו להתיר קנדילי"ש של שעוה כדברי רש"י ולפי שלא ראו תשובת רבינו פירשו שעוה איצטריכא ליה וכו' כפי' רש"י אבל לפי מה שאסר רבינו בהדיא בתשובה א"א לפרש כך אלא ה"ק מהו דתימא נגזור כשעשה מן השעוה פתילה כעין חוט והדליק בה להוי אסור אע"פ שאינו אלא במקום פתילה אטו כשעומד השעוה במקום שמן קמ"ל דלא גזרינן ושרי ולפירוש זה יתיישב הכל שפיר ודעת מיי' הוא כדברי רבינו:

לשון ריא"ז

ואלו שמנים שאין מדליקין בהם אין מדליקין לא בזפת ולא בשעוה שהתיכו אותה ונתנו אותה בנר כעין שמן אבל אם עשו ממנה פתילה והיא דולקת מאליה כעין שעושין פתילות של שעוה מותר להדליקה:

קיקיון שנא' ביונה שעושין מן הגרעינין שלו שמן והוא עב ואינו נמשך אחר הפתילה וכן אין מדליקין משמן הנעשה מגרעיני צמר גפן ונראה בעיני שאף שמרי שמן זית הואיל והן עבין ואינן נמשכים אחר הפתילה אין מדליקין בהן בשבת שלא התירו חכמים אלא שמן ולא שמרים שהרי אין הנר דולקת יפה בהן ויבא להטות:

לשון ריא"ז

לפרש"י כל דבר שמדליקין בו אם כרכו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין לעשות ממנו פתילה דהכל מקרי להדליק אפילו אין כוונתו לכך ולדברי רבינו והרא"ש הכל תלוי בכוונה שאם לא נתכוין לעשות מאותו דבר שאין מדליקין בו פתילה ולא נתנו שם אלא כדי לעבות הפתילה ולהוסיף אורה שרי דהשתא ליכא למיגזר דלא ידליק בעיניה ולדברי מיי' וסמ"ג אע"ג דבתר כוונה אזלינן כה"ג נמי אסור כי מאחר שנתכוין לעבות ראש הפתילה היינו ממש כאילו נתכוין להדליק בה ואין היתר בדבר אלא היכא שנתכוין להעמיד הפתילה למעלה שלא תשלשל למטה:

לשון ריא"ז

כרך דבר הכשר לעשות ממנו פתילה ע"ג דבר שאינו כשר כגון שכרך צמר גפן ע"ג עץ אם הוא מתכוין לעבות הפתילה כדי שיהא אורה גדול הרי זה אסור כמבואר בקונטרס הראיות ואם הוא מתכוין להקפות הפתילה שתעמוד זקופה ולא תפול כמו שעושין בפתילות של עששיות הרי זה מותר:

דף ט.

סמ"ג לאוין ס"ה אסר אפי' כי נתן לתוכן אפי' שמן כשר להדליק והכי איתא בהגהות מיי' פ"ה מהלכות שבת בשם רבני צרפת ואולם סמ"ג דאסר מפרש דחלב מהותך היינו חלב מבושל וכן כתב הר"ן בשם רש"י אע"פ שבפירוש רש"י שלפנינו אין כתוב כך אם כן לדידהו משמע שאם החלב [אינו] מבושל דשרי להדליק בו ע"י תערובות שמן כשר ואם נפרש דחלב מהותך אינו חלב מבושל צ"ע רב ברונא דאמר כמאן לא כת"ק ולא כחכמים ובמקום אחר כתבתי בסייעת' דשמי' גם בדברי רש"י צ"ע דהכא לא שרי להדליק בקרבי דגים שנמוחו אלא ע"י תערובת שמן כשר ואלו לקמן דקחשיב מתני' השמנים שמותר להדליק בהן בעינייהו וחשיב נמי שמן דגים ופירש"י התם שמן דגים הוא מקרבי דגים שנמוחו וצ"ע ובמקום אחר פי' בס"ד:

רוב הפוסקים הסכימו דל"ש תשמיש חול ל"ש תשמיש קדושת מצו' אסור להשתמש לאורה וכ"כ מיי' וסמ"ג וטור ומרדכי אמנם הר"ז הלוי פליג על זה ובעל העטור הסכים לדברי הר"ז הלוי:

רוב הפוסקים מסכימי' דיכול הוא להדליק נר חנוכה קודם שקיעת החמה דלא נאמר דזמנה עם שקיעת החמה אלא למצוה ולא לעכוב ומדברי מיי' פ"ד מהלכות חנוכה נראה פשוט דלעכוב נאמר וכתב להדיא דאין מדליקין נרות חנוכה קודם שקיעת החמה וכן יש לדקדק מדברי רבי':

רוב המפרשי' והפוסקי' הסכימו שאפי' לא הדליק נר חנוכה עד שלא כלו רגלי תרמודאי מן השוק שיש לו להדליק לאחר מכאן וזמנה כל הלילה ולא נאמר זה אלא למצוה מן המובחר או לדידהו שהיו צריכין להיכרא ומיי' פ"ד מהלכו' חנוכה כתב להדיא דכיון שעבר זמן זה שאינו מדלי' יותר באותו הלילה וכן יש לדקדק מדברי רבינו:

לשון ריא"ז

וכמה שיעור מצותה משתשקע החמה ועד שתכלה רגל מן השוק ולא עד שתכלה רגל היחידים אלא רגל הרבים כגון מוכרי עצים והחנונים וכיוצא בהם שדרכן לאחר בשוק אחר חשיכה ובתוך זה השיעור יכול להדליק אם איחר מלהדליק אבל מכאן ואילך אינו יכול להדליק והרי בטל המצוה:

לדברי התוס' והסמ"ג לדידן שאנו מדליקין בפני' אין צריך לדקדק לתת שמן בנר כדי שידלוק שיעור כדי שתכלה רגלי תרמודאי מן השוק ורבינו ומיי' כתבו שצריך לדקדק לתת שמן לתוכו כשיעור זה ולזה נוטה דעת הטור או"ח סי' תרע"ב:

לשון ריא"ז

ואע"פ שאם כבתה אין זקוק לה צריך לתת בנר חנוכה שמן כשיעור שתהא דולקתעד כדי מצותה ונראה בעיני שאם הדליקה בפני הרוח וכבתה צריך עוד לחזור ולהדליקה במקום שאין הרוח שהרי הואיל ואינה יכולה לעמוד בפני הרוח הרי הוא כמי שלא נתן בה שמן כשיעור:

לפי דברי הגאוני' מותר השמן והפתילות של נר חנוכה אסורים ליהנות מהן וצריך להדליקן במקומן ולזה הסכימו האחרונים סמ"ג וטור ומרדכי ולפי דברי רבינו ומיי' מותר השמן והפתילות מותרין ליהנות מהן והאריך הר"ן לבאר מחלוקתן וזר הוא בעיני שהטוא"ח סי' תרע"ז יחלוק עם אביו ולא יזכיר דברי אביו כלל שהרי הרא"ש בפ"ב דשבת הבי' דברי רבינו לפסק הלכה שמותרין והטור פסק להדיא שאסורין והפליג להאריך באיסורים ולהחמיר ויותר זר נמי דפליג דידי' אדידיה דאילו בסי' תרע"ב מתיר להשתמש במותר השמן ובסי' תרע"ז אוסר וכן הרא"ש הוה פליג דידי' אדידיה ולפיכך נ"ל דאין כאן מחלוקת כלל בין הרא"ש ובנו ולא בין הגאונים ורבינו כי מה שאסרו הגאונים מותר השמן והפתילות היינו דוקא היכא שכבו קודם זמנן דאז אסורין כיון שהוקצו למצותן ואפילו לדברי סמ"ג שפסק דלדידן אין קפידא לתת שמן בנר חנוכה כשיעור מכל מקום מודה הוא דמצוה מן המובחר לתת שמן בנר חנוכה כשיעור ובכהאי גוונא שהוא כשיעור אסור ליהנות ממנו אבל אם נתן הרבה שמן בנר והדליק הנר עד כשיעור ואח"כ כבה אז מותר ליהנות מאותו המותר דלא הוקצה למצוה אלא מה שצריך למצוה ולא יותר והילכך מותר השמן שהותיר לאחר שהדליק הנר כשיעור מותר ליהנו' ממנו והיינו שכתבו רבינו ומיי' והרא"ש שאם היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו דהא מה שהוקצה שם השמן למצוה לא הוקצה אלא למה שצריך למצוה והשתא אתי שפיר דלא פליגי דמאן דאסר מיירי בשכבה בתוך זמן מצותו ומאן דשרי מיירי בשכבה לאחר זמן מצותו ושיעור השמן לחצי שעה היא שמינית הביצה לפי חשבון ושיעור שמן המנורה וצ"ע היכא שנתן שמן כשיעור בצמצום ואירע שהדליק הנר עד לאחר חצי שעה אם מותר להסתפק ממנו או לאו והארכתי בחידושי בס"ד וצ"ע בדברי הרמב"ן שהביא מגיד משנה פ"ד מהלכות חנוכה שכתב בשם רבינו שאפי' כבה הנר תוך זמנו שמותר להשתמש ממנו ומדברי רבינו לא משמע כן:

לשון ריא"ז

נר חנוכה שכבה אסור להדליקו לעשות בו חפציו שכבר הקצהו למצותו כל ח' ימי חנוכה וכן השמן הנשאר בנר אסור להשתמש ממנו כדין אתרוג שהקצהו למצותו כל

ימי החג אבל אחר שעברו כל ח' לילות שכבר עבר זמן מצותו לגמרי מותר ליהנות בין בנר בין בשמן הנשאר כמו שביאר מז"ה:

דף ט:

דברי התוס' בפי' מהדרין הוא כמו שאנחנו נוהגין היום ולדברי מיי' הוא מדליקין נר אחד לכל אחד ואחד מבני הבית ובכל לילה כל אחד מוסיף אחד כגון שהיו אנשי הבית עשרה לילה ראשון מדליק עשרה ובליל שני עשרים וכן כולם:

לשון ריא"ז

מצות נר חנוכה איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים אבל על הקטנים שאינם מחויבים נראה בעיני שאינו מדליק כמבואר בקונטרס הראיות:

לפי מ"ש סמ"ג בשם ר"י משמע דלעולם אין מניחין נר חנוכה אלא על פתח הבית ולא בפתח החצר וכן הוא דעת רש"י גבי חצר שיש לו שני פתחים ומדברי התוס' נראה דהא דמניח הנר על פתח ביתו דוקא כשהוא פתוח וסמוך לרה"ר אבל אם יש שם חצר מניחו על פתח החצר ודברי הטור צ"ע והארכתי בביאורם בחידושי בס"ד:

מדברי רבינו ומיי' משמע דכל שהניחה למטה מעשרים אמה הוי מצוה מן המובחר ואין צריך לדקדק להניחה למעלה מג' טפחים ולמטה מי' טפחים ור"ת וסמ"ג והרא"ש ומהר"ם והטור כתבו דמצוה מן המובחר להניח מלמעלה משלשה טפחים ולמטה מעשרה אבל למעלה מי' טפחים עד כ' אמה לא הוי מצוה מן המובחר ודע וראה כי טעות נפל בדפו' האלפסי שהביאו המדפיסים לפסק הלכה דחנוני שהניח נר חנוכה מבחוץ והוזק בה אחר פטור מלשלם שזה דעת רבי יהודה וזה לא ס"ל לרבי' דהיאך יפסוק כיחיד לגבי רבים ועוד בפ' הכונס ששם המשנה לא הביא רבינו דברי המשנה ההיא כלום משמע שדחה אותה ועוד מדברי הר"ן והמגיד משנה משמע להדיא שלא הזכיר רבינו דבר זה כלל ועוד דאפי' למאן דפסק דמצוה להניח נר חנוכה למטה מי' לאו מטעם שיהיה הלכה כרבי יהודה דלכולי עלמא אין הלכה כרבי יהודה בהא אלא היינו טעמא משום דיש לסמוך תורת סברת רבי יהודה על הא והכרח דעל אותו מונח קאמר ר' יהודה שפטור החנוני דמשום דפשוט אליבא דכ"ע דנר חנוכה צריכה שתהיה למטה מעשרה הילכך קאמר רבי יהודה שפטור החנוני אבל אע"פ שהוא כך פשוט דצריך שתהי' למטה מעשרה לית הלכתא כותיה זהו דעתם ז"ל ולפי מיי' ורבינו גם אותו המונח אינו ואין ספק שטעות הוא ביד המדפיס והיכא שהניח למעלה מכ' אמה רבינו יואל פסק דהיכא שהניחה בבית כשרה והטור א"ח סימן תרע"א פליג עליה ופוסל:

לדברי ה"ג קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר וכיון שהדליק הנר אף האחרים שלא הדליקו אסורים בעשיית מלאכה ולזה הסכים הר"ן והאריך בזה והתוספות והרא"ש והרמב"ן והרשב"א הסכימו דקבלת שבת אין תלוי בהדלקת הנר ואפי' אותו שהדליק יכול לעשות מלאכה אחר שהדליק הנר כל עוד שלא התפלל דקבלת שבת תלויה בתפלת מעריב ועניית ברכו כי אז קבלוה לשבת עילויהו ואפי' אותם שלא התפללו ערבית נמשכין אחר הקהל שהתפללו ערבית בב"ה ולפי זה שפיר דמי להדליק של שבת ואח"כ נר של חנוכה ומהם כתבו שמצוה עליו לעשות כך ומדברי סמ"ג עשין ל' ודברי מהר"ם במרדכי ובהג"מ כך הוא הדין דבסתם אותו שהדליק קבל שבת עליו ואינו יכול לעשות מלאכה אחר כך אבל האחרים שלא הדליקו מותרין לעשות מלאכה הלכך הנהיג מהר"מ להתנות למדליק שאין כוונתו לקבלת שבת עד אחר שישים הנר שהדליק בו הנרות במקומו דבסתם היה אסור לו להחזיקו בידו עד שיניחהו במקומו אלא היה צריך להניחו לארץ מיד לאט לאט כדי שלא יכבה ודברי מיימוני לא נתבררו להיכן נוטין ובמוצ"ש יש אומרים שמדליקין לאחר סדר קדושה וקדיש קודם שיבדיל על הכוס והראב"ד כתב שאין ראוי לעשות כך אלא מבדילין תחילה משום ברכת מאורי האש ואח"כ מדליקין ומה שכתב בפנים והיכא דקא בעי לאדלוקי נר חנוכה אינו ברור שיהיה לשון רבינו וצ"ע:

לדברי מיי' פ"ד מהלכות חנוכה והרא"ש והטור א"ח סי' תרע"ד ה"פ מדליקין מנר של מצוה לנר של מצוה אבל אסור להדליק נר אחד של חול אפי' להדליק נר אחר של מצוה וכ"ש שאין להדליק נר אחד של חול לצורכו וסמ"ג וספר התרומה והר"ן והראב"ד ומרדכי התירו להדליק מנר של מצוה לנר של מצוה ע"י נר של חול או קינסא והתוס' כתבו שיש להחמיר ולצאת ידי כולם לא ידעתי איך פשט המנהג כשמדליקין נרות בבית הכנסת שמדליקין נר של חול מנר בית הכנסת ועל ידו מדליקין שאר נרות של בהכ"נ לכן נראה שטוב ויפה המנהג להדליק אותו הנר שמדליקין בו נרות אחרים של ב"ה חוץ לב"ה ע"י אש של חול כדי לצאת ידי כולם:

דף י.

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם היה עומד בין הנכרים אע"פ שאין לו בית לעצמו ולא פתח לעצמו חייב להדליק נר לעצמו אע"פ שאשתו מדלקת בביתו שהרי אין הנס מפורסם אצלו ואינו רואה נר חנוכה לברך עליו בין הנכרים אם לא ידליק הוא לעצמו כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

ומי שלא בירך ביום ראשון מברך שהחיינו ביום ב' או בשאר הימים כל שעה שהוא מדליק תחלה או שהוא רואה תחלה שכל מצוה הבאה עליו משנה לשנה צריך לברך עליה שהחיינו בתחלת עשייתה כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

לשון ריא"ז

ואם היו הפתחים אחד במזרח ואחד בדרום והעוברים בדרום רואים את הנר שבמזרח נראה בעיני שדיו בנר אחד כמבואר בקונט' הראיות:

הטוא"ח סימן תרע"א בשם העיטור כתב שאם הקיף קערה פתילות והרחיקן זה מזה כאצבע שאפילו בלא כפיית כלי שפיר דמי ועולה לכמה פתילות והטור כתב דלא מסתבר האי טעמא ונ"ל דשפיר הוי גבול אצבע שאומר בעל העיטור גבול משום דאיהו מיירי לפי הגבול מהשמן שצריך ליתן בנר חנוכה דהיינו שמינית ביצה כמו שזכרנו ולפי שיעור זה צריך שיהיו לעולם הפתילות שוות כשיעור זה כדי שלא תמהר הפתילה שיעור הדלקת השמן שזכרנו ועל דרך זה יהיה גבול אצבע שזכר בעל העיטור עולה יפה דאיהו לא מיירי במי שנותן שמן כרצונו בלי שיעור בנר חנוכה אלא דבריו הם בנותן בנר חנוכה שמן כפי השיעור בצמצום דאז צריך לעולם שיהיו הפתילות עשויות כשיעור שוה שאם יהיו גסות הרבה יכלה השמינית ביצה קודם שיעורו ועוד יש ליישב דברי בעל העיטור באופן אחר וכתבתיו בחדושי בס"ד:

דף י:

לשון ריא"ז

וכן אין מדליקין בו בשבת גזרה משום יו"ט שחל להיות בע"ש וכשהוא מדליק מבעוד יום לצורך השבת כשורף קדשים ביו"ט כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

דף יא.

לדברי ה"ג יאמר עננו באלהי נצור ויחתום בה בא"י העונה בעת צרה ומושיע וכן כ' הר"ר פרץ מצרפת בשם רבינו יחיאל ולהרא"ם לא יחתום בה כלל וכן דעת רבינו ומיי' פ"י מהלכות תפלה. וש"צ שטעה ולא הזכיר עננו בין גואל לרופא אית מרבוואתא דאמרי שאומרו במקום שנזכר בברכות אמצעיות דאין להם סדר וי"א שימתין לאומרו עד שומע תפלה ויחתום בא"י העונה בעת צרה ושומע תפלה ונראה דה"ה אם לא היה בבית הכנסת עשרה שהתענו כשהיה עומד בין גואל לרופא ואח"כ באו לבית הכנסת מאותם שהתענו

עד שהם עשרה שהתענו אותו היום לשם ת"צ שאז יש לומר עננו או במקו' שנזכר או בשומע תפלה ואם לא נזכר ש"צ עד שסיים תפלתו יש לאומרו מיד קודם הקדיש או התחנונים בחתימתה כדברי ה"ג אבל אם נזכר קודם סיום התפלה אי נזכר בעבודה לדברי הירושלמי נראה דיש לאומרו בעבוד' דלא גרע מיחיד מיהו מעבודה ואילך לא יאמר עד סיום תפלתו ואם נזכר קודם עבודה פליגי לרש"י אומרה במקום שנזכר ויש אומרים דאומר בשומע תפלה וי"א דאין אומר עוד הש"צ עננו שאם היה אומר היה צריך לחזור לבין גואל לרופא מיהו נראה דגם לפי' זה יוכל לכלול אותה בשומע תפלה ולדברי ראבי"ה מכיון דשוייה עליה חובה צריך לחזור:

לשון ריא"ז

ואינו מזכיר ענין התענית בברכת המזון כל עיקר:

כתב סמ"ג בשם ר"י ור"ת שהיו מחמירין לחזור לאחר עבודה אף בדברים שאחז"ל שאין מחזירין:

התוס' חולקין על זה וכתבו דאין להזכיר ר"ח בשבת בהפטרה וכ"כ הטור ור"י כתב כדברי רבינו וכן כתב מיימון כרבינו:

לשון ריא"ז

המפטיר בנביא בשבת צריך להזכיר של ר"ח בברכה אחרונה אע"פ שאין מפטירים אלא בשביל השבת וכן כשהיה דרכם להפטיר בנביא במנחה בשבת אם חל יו"ט בשבת צריך להזכיר של יו"ט:

דף יא:

דין קריאת ההלל וברכתו כתבנו בפ"ב דברכות דלרבינו ומיי' בין יחיד בין צבור אומר אותו בלא ברכה ולר"ת והרא"ש והטור יחיד וצבור ואומרים אותו ומברכין עליו וה"ג וסייעתו סברי דיחיד אינו אומר הלל לעולם וצבור אומרים ומברכין לפניו ולאחריו גם יש דעות אחרות ע"ש ומהר"ם לא היה מברך לעולם לגמור כי אם לקרות וראבי"ה והרא"ש והטור כתבו דשפיר דמי לברך לגמור והאידנא נהגו לברך לגמור כשגומרים אותו ולקרות כשקורין בדלוג והוא סימן ביד הקהל לדעת אימתי גומרין ואימתי דולגין:

י"א דאין מברכין על הדלקת נר של שבת לפי שהיא חובה דומיא דמים אחרונים שאין מברכין עליהם לפי שהן חובה א"נ משום דאם היתה דלוקה ועומדת אין צריך לכבותה ולחזור להדליקה אי נמי לפי שאין הדלקתה גמר עשייתה דגמר עשייתה לא הוה אלא בשעת אכילה והתוס' דחו כל אלו הראיות ואמרו דלא הוי דומיא דמים אחרונים

דהכא מצוה הוא דאיכא בהדלקתה ועוד דאם היתה דלוקה ועומדת זקוק לכבותה כדי להדליקה ואפי' לא יהא זקוק לכבותה חייב הוא לברך עליה כשמדליקה דומיא דכסוי הדם דאם כסהו הרוח פטור לכסות ואפ"ה כי מכסה צריך לברך והוי נמי גמר עשייתה בשעת הדלקתה שרואה לשמש בבית ולישא הכלים על השולחן וכן כתבו והסכימו מיי' וסמ"ג והרא"ש ומרדכי והטור וכל הפוסקים שצריך לברך על הדלקתה וכשאין נשים בבית מצוה על כל אחד מהאנשים להדליקה ולברך וכשיש נשים מחלקות המצוה ביניהן ומברכות ואם עומדות כולן זו אצל זו אפשר שיוצאות בברכה שמברכת אחת מהן די' שעושים מצוה אחת אחד מברך לכולן ואם יש להדליק הנר בבית ולאכול בחצר שלא במקום נר היכא שעדיין מאיר היום קצת מהפוסקים כתבו שצריך לאכול דוקא במקום נר ומדברי רש"י והתוס' ומהר"ם יש להוכיח דאם יש לו תענוג יותר לאכול בחצר כיון שהיום מאיר בטוב ואין שם חשש מכשול יאכל ועוד דש"ד לאכול בחצר כיון שעיקר הנר לא הוי אלא בשביל תענוג מיהו יש להוכיח מכמה מקומות בתלמוד דלעולם עיקר הסעודה היא במקום הנר עצמו כדאיתא פרק כל כתבי ופ' ערבי פסחים ונראה שאין לשנות המנהג:

דף יב:

רוב הפוסקים הסכימו דפתילות של נר שבת אינן צריכות הבהוב וחירוך וכתבו הפוסקים דאע"פ שהנשים נוהגות להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מוחרכת לא משום הלכה נהגו כן ובה"ג משמע שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת וכן יש בפירוש ר"ח וי"א דחירוך דוקא צריך כגון לשפשפה באור דרך העברה אבל הבהוב גמור להדליק ולכבות אין עושין ולפי' ה"ג צריך עיון היאך מדליקין נר של שבת היכא שחל ע"ש להיות ביו"ט הא ביו"ט אי אפשר להבהב הפתילה וצ"ל דמערב יו"ט מתקן הוא הנר כמו שצריך להיות:

לשון ריא"ז

פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה מדליקין בה שמותר להדליק בפתילה שאינה מחורכת:

דף יג.

דבר זה תלוי במחלוקת הגדולה שבין הפוסקים אם הלכה כר' יהודה דאמר מלאכ' שאינה צריכה לגופה חייב עליה או כרבי שמעון דאמר פטור לדברי מיי' פ"ק דהלכות

שבת וההולכין לשיטתו חייב חטאת דאיהו פסק כרבי יהודה ולדברי הראב"ד והטור וההולכין לשיטתם פטור אבל אסור שהן פוסקים כר' שמעון ודברי רבינו לא נתבררו להיכן נוטים וכן המכבה את הנר מפני שהוא חס על השמן או על הפתילה או על הנר שלא יתקלקלו שהיא מלאכ' שאינה צריכה לגופה תלוי בזה המחלוקת וצ"ע על הטור שהרי בח"מ סי' תכד פסק דחובל בחבירו בשבת פטור אע"ג דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ובחדושי בב"ק הארכתי בס"ד:

לשון ריא"ז

המכבה את הנר מפני שהוא מתיירא מפני נכרים מפני לסטים מפני רוח רעה או בשביל החולה שיישן פטור אע"פ שאין בו משום סכנת נפשות הרי זה פטור וכן אם הוא מתכוין לחוס על הנר שלא ישרף או לחוס על השמן או לחוס על הפתילה הרי זה פטור לפי שאינו צריך למקום הכיבוי עצמו אלא לצורך דבר אחר הוא עושה וכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה כמבואר בקונטרס הראיות בפרק כל כתבי ואם כבה אותו מפני שהוא צריך להבהב הפתילה כדי שתהא נוחה לידלק הרי זה חייב לפי שהוא צריך לכבוי עצמו והרי היא מלאכה הצריכה לגופה וכן המכבה את העצים כדי לעשות בהם פחמים הואיל וצריך למקום כבויין כדי שיהיו נוחים לידלק הרי זו מלאכה הצריכה לגופה וחייב עליה:

דף יד:

לפרש"י ומיי' פ"ו מהל' עירובין אע"פ שספק חשיכה ספק אינו חשיכה אין מערבין ערובי תחומין לכתחלה מיהו אם עירב בדיעבד הוי עירובו עירוב ולדברי התוס' והרא"ש בין לכתחלה בין בדיעבד לא הוי עירובו עירוב וטעמייהו מבוארים שם באורך ואפי' קבל עליו תוספת שבת כתב הר"ר שמרי' שיכולין לערב ויש אוסרין אם קבל עליו תוספת שבת:

לשון ריא"ז

וכן מערבין בין השמשות עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין:

וכתב מיי' ואם עירב בה"ש הוי עירוב:

לפי גי' רבינו ומיי' מותר להטמין בה"ש אפי' בדבר המוסיף הבל ולפי גי' רש"י והרא"ש והראב"ד אינו מותר להטמין בין השמשות אלא בדבר שאינו מוסיף הבל וראיותיהם הם באורך בהר"ן:

לשון ריא"ז

וכן טומנין בחמין אף על פי שאסור להטמין אחר חשיכה אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל: רא"ם מפרש דבה"ש הוי קודם שיתחיל החמה לשקוע דהיינו בשעה שמכירים העולם שרוצה ליכנס בעובי הרקיע שהוא מעט קודם שקיעת החמה לרבה ג' רבעי מיל ולרב יוסף ב' שלישי מיל אבל שקיעת החמה עצמה עד זמן יציאת שלשה כוכבים שהוא מהלך ה' מילין הוי לילה גמור מדאורייתא ולפירוש ר"ת והרמב"ן משעה שמתחלת החמה לשקוע עד כדי מהלך ג' מילין ורביע מיל הוי יום וזהו תוספת שבת ויה"כ בתחלתו ומזה הזמן עד צאת הכוכבים שהוא סוף השקיעה הוי בין השמשות כי הם מפרשין משתשקע שר"ל לאחר שקיעת החמה וכן פי' סמג עשין ל"ב וי"מ דבה"ש מתחיל משעה שהחמה שוקעת שאיננה נראית עוד והולך עד כדי מהלך ג' רבעי מיל ולאחר מכאן הוי לילה גמור ואין זה נכון כי בפ"ק דמסכת ברכות פסקינן דעד צאת הכוכבים מיקרי יום והרי"ף ומיי' ואשר"י לא פירשו דעתן בזה:

לשון ריא"ז

איזהו בין השמשות ספק הוא ספק כולו יום ספק כולו לילה ספק דמקצתו יום ומקצתו לילה שכח ועשה מלאכה שני בין השמשות בע"ש ובמ"ש כגון שהיה כותב כל בין השמשות מתחלתו ועד סופו הרי זה חייב חטאת מה נפשך שאם בה"ש של ע"ש יום גם בה"ש שלמ"ש יום והרי עשה מלאכה בשבת ואם של מ"ש לילה גם של ע"ש לילה:

דף טו.

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאין לסמוך על זה להדליק את הנר בע"ש בשעה שירא' כוכב אחד שפעמים שאין הזמן צלול כל כך יפה ואי אדם רואה כוכב עד הלילה ולא נאמר שיעור כוכבים אלא להחמיר:

וכתב ה"ר יונה ז"ל דזו אינה ראיה דהא דקיי"ל הלכה כרבה היינו היכא דפליגי בסברו' דנפשייהו משום דאמרינן בהוריות דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אבל הכא מפי השמועה הם חולקים ותרוייהו אמרו מפי רב יהודה אלא עבדינן לחומרא לענין שבת עבדינן כרבה דמשתשקע החמה לא מדליקין שרגא ולענין יחיד שקבל עליו תענית דבה"ש שלו מותר לא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף:

לפי דברי ריב"ם אם הקהל אמרו בע"ש ברכו וקבלו שבת אף היחיד שלא היה בבהכ"נ נגרר אחריהם ואסור לעשות מלאכה אף על פי שאינו רוצה לקבל עדיין שבת מיהו

הראיה שהביא ריב"ם מן החזן שלא התירו אלא לו לבדו להוליך שופרו לביתו אינו ראיה דהא אידחי לה בתלמודא ויותר היה נראה ראיה לומר מדקאמר תלמודא שבתקיע' ראשונה לא יכנסו הקרובים לעיר עד שיבאו הרחוקים מפני החשד א"כ משמע דעל כרחך הרחוקים צריכים לקבל עליהם השבת בשעה שמקבלים עליהם הקרובים דאל"כ מאי חשד איכא הכא אפילו אמת שעשו מלאכה אחר התקיעה שמא לא קבלו עליהם שבת בשעה שקבלו עליהם הקרובים ולדברי סמ"ג עשין ל' ודברי מהר"ם דסבירא להו דקבלת שבת תלויה בהדלקת הנר (אף) אותם שלא הדליקו אין נגררים אחר אותם שהדליקו כי אותם שלא הדליקו יכולין לעשות מלאכה א"כ אפי' שרוב הצבור קבלו עליהם השבת אין היחיד שאינו רוצה לקבל עדיין נגרר אחריהם עד שיעשה מעשה מורה היותו נמשך אחר הרוב ומדברי המרדכי שם ומדברי סמ"ג עשין למ"ד שהביאו דברי התוספות שאמרו שלאחר תקיעה אחרונה אפי' מיחם שבידו אינו מטמינו אלא מניחו לארץ משמע דלאחר הדלקת הנר למ"ד הדלקה הוי קבלת שבת אינו יכול להצניע הנר שהדליק בו נר של שבת וכן הצריך מהר"ם תנאי על זה. וקשה דלפי הנראה מתלמוד דידן לאחר הדלקת נר שבת יכול להצניע הנר שהדליק בו שהרי התיר לחזן להצניע השופר שבידו ושמא יש לומר דסבירא להו כרש"י דשופר הוי דבר שמלאכתו להיתר א"נ אפשר שבמקום עצמו שהיה תוקע שם היה מקום הצנעתו דכשמניחו לארץ הוי הצנעתו:

דף טו:

לפי דברי רבינו כירה שהוא מקום שפיתת שתי קדרו' שהוסקה בגפת ועצים אם אינה גרופה וקטומה אסו' להשהות עליה מבעו"י לצורך הלילה חמין שלא הוחמו כל צורכם ותבשיל שלא נתבשל כל צורכו ואם נתבשל כל צורכי וחמין שהוחמו כל צורכן משהין עליה אע"פ שאינה גרופה וקטומה והוא שיהיה התבשיל מצטמק ורע לו א"נ אם הי' התבשיל חי כולו שלא נתבשל כלל שרי לשהות עליו אי נמי היה התבשיל מבושל אבל נתן בה חתיכה חיה שרי להשהות עליו כדלעיל אבל אם נתבשל קצת אפי' הגיע הבישול כמאב"ד אלא שלא נתבשל עד גמר בישול או אפי' נתבשל גמר בישול אלא שמצטמק ויפה לו אסור להשהותו לכתחלה ע"ג כירה אא"כ גירף או קיטם הכירה ולקמן יתבאר פי' גירוף או קיטום בס"ד ולהטמין ע"ג גחלים אסור בכל ענין אפי' מבעו"י כיון שהוא דבר המוסיף הבל ע"כ שטת רבינו ומיי' פ"ג מהל' שבת הסכים לדברי רבינו ורש"י שם פסק דכל דבר שנתבשל כמאב"ד אפילו לא נגמר בשולו מותר להשהותו ע"ג כירה שהוסקה בגפת ועצים ואפי' אינה גרופה וקטומה ונראה דמיירי בנצטמק ורע לי דאז שרי אפי' לא

נתבשל גמר בשולו ואם נתבשל כל צרכו אפילו מצטמק ויפה לו מותר להשהותו ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה ולדברי רש"י ל"ש להשהות ל"ש להטמין לצורך מחר ש"ד בכה"ג ולקמן יתבאר מאן דפליגי עליה אבל אם לא הגיע הבישול למאכל בן דרוסאי נראה דאסור להשהות גם לדידיה ע"כ שיטת רש"י ולזה הסכים ר"י והתוס' ור"ח וסמ"ג לאוין ס"ה והרא"ש והטור א"ח סי' רנ"ג ודברי הר"ז הלוי הם לפנינו והמרדכי כתב בשם א"ז ובשם רא"ם דמותר להשהות הקדרה ע"ג גחלים ממש כמו שאנו עושין בע"ש שאנו משהין קדרה ע"ג גחלים עד שבאים מבהכ"נ ומותר לומר לנכרי להסירה כיון דאיהו עצמו שרי להסירה ומסכים לדעת ר"ח ורש"י לפי מה שכתב שם המרדכי דמיירי בתבשיל שלא נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו ולפי זה יחלקו הטור ואור זרוע בפירוש דברי רש"י כי לפי מה שכתב הטור א"ח סי' רנ"ג נראה דרש"י לא התיר להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה אלא תבשיל שלא נתבשל כל צרכו אבל הצמוק רע לו דאם הצמוק יפה לו אינו מתיר אא"כ נתבשל כל צרכו ומדברי א"ז נראה דאפי' לא נגמר בשולו ואפי' הצמוק יפה לו דש"ד להניחו ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה לרש"י:

עוד בשמועה זו איכא פלוגתא לפי' רש"י כל ההיתר שמצינו בלשהות ע"ג כירה ה"ה נמי להטמנה ומותר להטמין ע"ג גחלים וכירה שאינה גרופה וקטימה תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי דס"ל דכל איסורי הטמנות לצורך שבת למחר לא הוי אלא במידי דלא הגיע בשולו למאכל ב"ד אבל במידי דהגיע בשולו למאכל ב"ד שרי להטמין כמו ששרי להשהות וכן כת' הר"ר יוסף וכן נראה מדברי א"ז. מיהו מדברי רבינו ומיי' והר"ז הלוי והרא"ש והטור א"ח סי' רנ"ג וסמ"ג לאוין ס"ה פשוט דלהטמין אסור ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה דכל דבר המוסיף הבל אסור להטמין בו ל"ש נתבשל כמאכל ב"ד לא שנא לא נתבשל. וראבי"ה ואביו רבינו יואל ורשב"ם הסכימו לפרש"י והגהות מיי' פ"ג מהלכות שבת האריכו בזה וכן התוס' ריש פ' במה טומנין. עוד פליגי בהאי שמועה בדין היכא דשכח קדרה ע"ג כירה או עבר ושהה אותה ע"ג כירה בקדרה שאסורה להשהותה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדלעיל רבינו ומיי' פ"ג מהל' שבת הושוו לדעת זה דכל תבשיל שאסור להשהותו אם עבר ושהה אסור לאוכלו עד מ"ש וימתין בכדי שיעשו ואם תבשיל שבישל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו מותר לאוכלו מיד בשבת והם הולכין לשיטתם דגרסי בגמרא דף ל"ח איבעיא להו עבר ושכח מאי ובספרים שלנו כתוב עבר ושהה מאי ומפני זה כתב הטור א"ח סי' רנ"ג בסתם דכל דבר שאסור להשהותו אם עבר ושהה אותו או ששכח ושהה אותו במקום שלא היה לו להשהותו דאסור לכל אפי' למי שלא שהה אותו דס"ל דאין חלוק בין עבר ושהה לשכח ושהה דבכל ענין אסור וס"ל

נמי דאיפשיטא בעיא שניה דעבר ושהה מאי לאיסורא ומש"ה תמה הטור על מיי' למה חילק בין עבר ושהה לשכח ושהה וכבר נתברר לעיל גירסת מיי' ומן התימה על הטור שתמה על מיי' ולא תמה על הרי"ף אחרי כי שניהם לדעת א' נתכוונו והראב"ד גריס נמי עבר ושהה מאי אבל ס"ל דפירוש הבעיא היא כך עבר ושהה בשוגג מאי ואיפשיטא ליה להיתרא דעבר ושהה בשוגג דומיא דהמבשל בשוגג דשרי אבל אי עבר ושכח ס"ל להראב"ד דאסור דטפי איכא למיגזר בשכח ושהה שמא יערימו בכל שבת להשהות ע"ג כירה מידי דאסור להשהותו ע"ג כירה ולומר שכחתי ממה דאיכא למיגזר גבי שוגג דאם שהה בשוגג ליכא למיגזר שמא יערים וישהה במזיד ויאמר שוגג הייתי כמו שלא גזרו על הבישול בכה"ג דעת זה הוא שם בתוס' לר"י וכן הוא דעת סמ"ג לאוין ס"ה. עוד פליגי בהאי שמועה דלדברי רבי' ומיי' קידרא חייתא דהיינו שיש בה בשר חי מותר להשהותה ע"ג כירה כיון שלא נתבשל כלל וכ"כ סמ"ג לאוין ס"ה וכן נראה מדברי הטור סימן רנ"ג ואמנם ראב"ן פי' דדוקא בתנור הוא דמותר להשהות קידרא חייתא וכן יש פי' בתוס' דף ל"ח אבל ע"ג כירה אסור בכל ענין ובפירוש הטמנה לפי דברי הרא"ש שם נראה דהטמנה מקרי כשהקדרה על גבי גחלים עצמן ואע"פ שצריך לו הקדרה לאותה הלילה וכן כתב בשם רבינו חננאל והטור א"א סי' רנ"ג הכי נראה דקים להו ובדבריהם עצמן משמע לפעמים דפירוש הטמנה מקרי כשהוא טומנן עד למחר יהיה באיזה ענין שיהיה ולפי דעתי כי האמת בעצמו כך הוא דלא קרינן הטמנה אלא כשמשהה הדבר ההוא עד למחר דהא מיי' נמי אינו מתיר הטמנה ע"ג כירה ושרי להשהות ע"ג גחלים כמו שפירש שם בפירוש המשניות ושהייה מקרי כשישהו לצורך לילה ודברי הרא"ש בשם ר"ח ה"נ מיפרשי ור"ל דכל מה שהתירה המשנה לא הוי אלא להשהות ונפקותא בזה כתבתי בחדושי בס"ד:

לשון ריא"ז

כירה שהסיקוה בגפת ובעצים אע"פ שחומה גדול משהין עליה חמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בישל כל צורכו והוא שנתבשל כבר מבעו"י כמאכל ב"ד שהוא שליש בשולו ויש שאוכלין אותה בכך וכ"ש אם בישל כל צרכו שהוא מותר להשהותו אע"פ שהוא מצטמק ויפה לו כמבואר בקונטרס הראיות וכך היא שטת המורה ומז"ה אבל אם לא הגיע למאכל ב"ד אסור להשהותו שם שמא יחתה בגחלים אחר חשיכה כדי למהר בשולו.

דף יז.

התוס' פליגי ע"ז וכתבו דבשוגג מותר אפי' לדידיה בו ביום ובמזיד אסור בו ביום אף לאחרים ולערב מותר גם לו ומיימון כתב כרבינו במבשל בשבת בשוגג מותר אפילו לו דמעיקרא חזי לכוס אבל השוחט או שאר מלאכות דמעיקרא לא חזי לו אסור לו באותו שבת וכתב מיימון ושאר ישראל מותר ליהנות בה למוצאי שבת מיד וסמ"ג כתב שצריך להמתין בכדי שיעשו:

לשון ריא"ז

בישל התבשיל בשבת ממש אם בישל בשוגג מותר לאוכלו בשבת עצמו שלא גזרו בו כמו שגזרו על המשהה תבשילו שלא נחשדו ישראל לחלל שבתות במזיד ואם בישל במזיד הרי זה אסור לאוכלו בין הוא בין אחרים עד מו"ש בכדי שיעשו וכך היא שטת התלמוד כאן וכבר ביארנו בקונט' הראיות. מה שדחה בעל המאור ז"ל דבריו של רבינו וראיותיו דבעיא מהו לסמוך בסמיכה בחזרה מיירי השיב עליו הר"ר יונה ז"ל דאי אפשר לומר כן דמדנקט תלמודא תוכה וגבה הוא דאסור וכו' ואי בחזרה איירי לא הוה ליה למימר תוכה אלא הול"ל ע"ג הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא לא שנא ואין חילוק בין סמיכה לעל גבה אבל בחזרה דתוכה לא מצי למימר ל"ש בין חזרה דתוכה לחזרה דסמיכה דע"כ שנא ושנא דתוכה אסור להחזיר אפי' בגרופה וקטומה כדאמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור ולסמוך לה מותר דהא ע"ג נמי מותר. ומה שאמר שהביא לפשוט הבעיא מאלו שתי הברייתות דאתיא כר' יהודה ומדר' יהודה בלשהות נשמע לתנא דמתניתין בלהחזיר הא ליתא דודאי חמורה משהייה אפילו לרבנן דפליגי עליה דחנניא דהא לענין שהייה ל"ש על גבה ולא שנא תוכה כשהיא גרופה וקטומה שרי ולענין חזרה אע"פ שהיא גרופה וקטומה אסור להחזירה לתוכה הלכך לשמואל נמי אע"ג דשרי לשהות ולסמוך כשאין גרופה וקטומה דילמא להחזיר ולסמוך עליו אסור ומה שהביאו ראיה לפסוק כחנניה מהא דקאמר רבא תרוייהו תננהי דסבר רבא כר"י נ"ל דלאו ראיה היא דקשיא ליה מאי מקשה מאי קמ"ל דתרוייהו תננהי לשהות תנינא ולא חררה ע"ג גחלים טובא קמ"ל רבי יוחנן דמתני' דפרקין להחזיר תנן ואתי כחנניא דאי לשהות תנן אע"ג דסתמא דפרקין קמא כחנניא סתמא דהאי פירקא בתרא עדיף וגם דהאי סתמא כרבים ואם כן טובא קמ"ל ואין לומר דהכי פריך דכיון דתנא סתמא דמתניתין כחנניא ממילא אית לן לפרושי מתני' דהכא כחנניא כי היכי דלא תקשי סתמא אסתמא דא"כ אמאי לא מייתי ממתני' דפ"ק למפשט בעיין דודאי להחזיר תנן דתוקי' מתני' כחנניא אלא ודאי אית לן טפי לאוקמא מתניתין בפשיטות דלא יתן משמע תחילת נתינה וגם

לא נצטרך להגיה המשנה וגם לא נצטרך לומר דרישא וסיפא איירי בחזרה ולא ניחוש אי פליג האי סתמא לסתמא דלעיל דמעיקרא נראה לרבינו לסתום כחנניה ושוב חזר בו וסתמו כרבנן אלא ודאי הכי פריך רבא תרוייהו תננהו ואם נראה לר' יוחנן לסתום כסתם מתני' דלעיל ולפרש דמתני' להחזיר תנן יפסוק דהלכה כאותה משנה דלעיל דאין דרך אמורא לומר כאילו אומר מפי עצמו מה שהוא שנוי בהדיא במשנה ומשני דיוקא דמתני' קמ"ל לפי שאין שנוי במשנה הא קרמו פניה שפיר. דמי הילכך לא הוה שמעינן דמותר לשהות על שאין גרופה וקטומה אי לאו דפרשינן בהדיא מעתה אפשר דסבר רבא דמתני' לשהות תנן וכיון דאין לנו כח לומר דרבא סבר כר"י יש לנו לדחות מימרא דרב ששת שאמר משום ר' יוחנן מן קדם שתי מימרות שאמר רבה בר בר חנה ורב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן ולא התירו לשהות התבשיל אלא תבשיל שבישל כל צרכו אבל תבשיל שלא בישל כל צרכו לא וכל הנך אמוראי דאיירי בשמעתיך דמצטמק ויפה לו כולהו לית להו כחנניא ולא שרי אלא שבישל כל צרכו עכ"ל ועוד כתב רבינו יונה ז"ל ומה שתמה בעל המאור ז"ל על רבינו שכתב בהלכותיו בפ"ק וכמה כדי שיצולו א"ר כמאכל ב"ד וכו' כתב רבינו יונה ז"ל שאין בזה תימה דאיצטריך ההוא פירוש אפי' לרבנן ואפי' לרב דאסר מצטמק ויפה לו דאשמעינן כיון שנצולו מבע"י כמאכל בן דרוסאי משהינן אותו ע"ג גרופה וקטומה אבל ודאי אין צולין אותו אלא כדי שיצולו מבע"י ואפי' לדעת שיגרוף ויקטום הגחלים עם חשכה והא דקאמר רבא תרוייהו תנינהו חררה ע"ג גחלים ופשיטא ליה לרבא דמתני' כחנניא סיפא ודאי אתיא כחנניא כיון דקתני ולא חררה ע"ג גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעו"י משמע הא קרמו פניה שפיר דמי לשהותה ע"ג גחלים בלא גירוף ובלא קיטום אבל האי דקתני רישא אין צולין בשר ובצל וביצה אלא כדי שיצולו מבע"י אתיא בין לחנניא בין לרבנן לחנניא אע"פ שלא יגרוף ולא יקטום ולרבנן והוא שיגרוף ויקטום עם חשיכה עכ"ל:

דף יז:

וכשנטל הקדרה מע"ג כירה דשרינן להחזירה בשבת בעודה בידו איכא פלוגתא לדברי מיי' פ"ג מהל' שבת ל"ש אם דעתו להחזיר או הניחה ע"ג מטה או שפנה ממיחם למיחם ש"ד להחזירה דנראה מדבריו דאיהו פשיט כל הנהו בעיות לקולא ומדברי רבינו והרא"ש והטור משמע דיש חלוק בין היכא שדעתו להחזירה ובין היכא שאין דעתו להחזירה דכי אין דעתו להחזירה אסור אפי' היא בידו וכן אם תלאה במקל או הניחה ע"ג מטה או שפנה ממיחם למיחם לדידהו אסור ומסופקני בדברי הרי"ף אם דעתו לפשוט הנהו בעיו'

לחומרא או לקולא אע"פ שמדברי הרא"ש והר"ן נראה דדעתו לפשוט אותם לחומרא לא בריר לן דהא הני דברים ספק דרבנן נינהו ולעיל מיניה כתב רבינו בענין מצטמק ויפה לו דמשום דלא איפשיטא אזלינן לקולא מכיון שהוא ספיקא דרבנן עוד פסק הרמב"ם דכל שאסרו להחזיר עליו אסרו נמי לסמוך עליו ויש חולקים עליו כאשר כתב המ"מ:

לשון ריא"ז

ומותר להחזיר התבשיל על גבה בד"א ע"ג אבל בתוכה לא יחזיר אע"פ שהיא גרופה וקטומה ונראה בעיני שלא אסרו להחזיר בתוכה אלא בכירה שיש לה תוך וחלל כעין תנור אבל הכירות שלנו שהן פשוטות ואין להן תוך וחלל הרי תוכה ועל גבה אחד ומותר להחזיר בה [ועל גבה] ולא התירו להחזי' בשבת אלא כשעקר הקדרה מע"ג הכיר' ועודה בידו ולא הניחה ע"ג הקרקע או שהניחה על גבי הקרקע ודעתו להחזיר' אבל אם הניחה על גבי הקרקע ואין דעתו להחזירה הרי זה אסור להחזירה על גבי הכירה ואע"פ שהיא גרופה וקטומה:

השיב הרא"ש ז"ל על דברי רבינו ז"ל דהלכה מצטמק ויפה לו מותר כר' יוחנן אע"ג דרב ושמואל פליגי עליה הא קיי"ל כר' יוחנן לגבי דרב ושמואל ומה שאמר רב עוקבא ממישן לרב אשי אתין דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל לא משום דהלכתא הכי דאדרבה מדקאמר אנן ניעבד כרבי יוחנן משמע דהכי הלכתא והא דקאמר להני דמקרבי לרב ושמואל דליעבדו כרב ושמואל משום דקיי"ל דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם וגם רב אשי דהוי בתרא קבל דברי רב עוקבא ורב יוסף גופיה דאמר משמיה דרב ושמואל מצטמק ויפה לו אסור אהדר ליה לאביי דבעא מיניה מהו לשהות וא"ל הא ר' יהודה משהו ליה ואכיל ובסורא משהו ורב נחמן בר יצחק מרי דעובדא הוו משהו ליה ואכיל וכל שהיות הללו מצטמק ויפה לו דעלה קיימי והדבר למד מענינו ורב נחמן דאמר כללא דמילתא כל דאית ביה קמחא מצטמק ורע לו לאו אליבא דהלכתא קאמר אלא להני דמקרבי לרב ושמואל להורות להם מהו מצטמק ויפה לו ומהו מצטמק ורע לו:

דף יח:

ולדברי רבינו והרא"ש והטור מותר לרחוץ בחמי טבריא ל"ש בכלי ל"ש בקרקע והסמ"ג סי' ל"ה דלאוין מחלק בין כלי לקרקע ולא שרי אלא כשהן בקרקע עוד נראה מדברים אלו דכל גופו אסור לרחוץ בחמי האור שהוחמו בע"ש ל"ש אבר אבר ל"ש בענין אחר ע"ג קרקע ובמרדכי (שם) יש דהא דשרי לרחוץ בשבת כל גופו בצונן לאו דוקא לרחוץ

אלא להשתטף הוא דשרי אבל לרחוץ אסור ולרחוץ בנהר מותר ומיי' פכ"ג מהל' שבת לא הזכיר שום חילוק בין בכלי בין ע"ג קרקע נראה דבכל ענין מיירי. ובדין רחיצה במים שהוחמו מעיו"ט איכא פלוגתא רבי' ומיי' כתבו דמותר לרחוץ בהן כל גופו בבת אחת. והתוספות והרא"ש והטור כתבו לאיסור וכן כתב הר"ן לפנינו:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם הוחמו מערב יו"ט שמותר לרחוץ בהן כל גופו ביו"ט חוץ למרחץ אבל לא בתוך המרחץ שאסור ליכנס במרחץ ביו"ט אפילו להזיע ואע"פ שנתחמם מערב יו"ט כמבואר בקונטרס הראיות:

דף יט.

לפי רש"י מותר להניחם כנגד המדורה וקרוב לה כל כך שאם יניח שם הרבה יתבשל לגמרי מיהו יזהר שלא יונח שם אלא שיעור הפגת הצנה בלבד ויזהר שלא יוחמו אלא כל כך שלא יהא כריסו של תנוק נכוית בהם ולפי' זה הסכים מיי' פרק כ"ב מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה והתוס' והרא"ש והטור סירסו שלא התירו [הפגת] הצנה אלא יתנם במקום כל כך רחוק מן האש שלא יוכלו לבא לעולם לידי יד סולדת בהם אבל אסור לקרבן אצל האש למקום שיוכל להתחמם בכדי שתהא היד סולדת בהם ואפילו לשעה קלה שאינו מניחן שם אלא כדי שתפוג צנתן אסור מיהו על גבי מדורה ודאי אסור אליבא דכ"ע והלכך צריך ליזהר כשמשימים יורה ותוכה מים תלויה בשלשלת שע"ג המדורה שתהיה שם באופן שיקרא כנגד המדורה ולא ע"ג המדורה וגם יזהר מלהניחה שם אלא כדי הפגת הצנה ולא כדי שיתפשרו וגם שיהיה רחוק מן האש בכדי שלא תהא היד סולדת בהן לצאת ידי כל הפרושים ונ"ל דתבשיל שנתבשל כל צרכו מע"ש ונצטנן כבר אם יש בה מרק תלוי בפלוגתא דהרשב"א שהביא דבריו מגיד משנה והרא"ש אם מותר לשום אותו להתחמם כנגד המדורה במקום שהיד סולדת בה ובחדושי הארכתי בס"ד:

לשון ריא"ז

מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה בשבת לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפוג צנתן ונראה בעיני שאסור להקריבו אצל המדורה אפילו להפיג צנתו שמא יניחו עד שיתחמם כמבוא' בקונטרס הראיות:

דף יט:

לדברי מיי' פ' י"ב מהל' שבת לא הותר לו לכבות גחלת של עץ בשביל נזק דרבים ול"ד כי זאת היה סברתו שלא הותר בשביל נזק רבים אלא דבר שעיקר איסורו לא הוי מדאורייתא כגון כבוי גחלת של מתכת שעיקר איסורו אינו מדאורייתא דפטור הוא על כבויו ומשום דפטור הוא על כבויו שרי נמי לכבותה לכתחלה בשביל נזק דרבים פי' אע"פ דקים ליה למומר כר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה היינו דוקא במלאכה שכשעושה לגופה חייב עליה אבל כי האי דכבוי גחלת של מתכת דאפי' כשמכבה כדי לכבות אינו חייב עליה דלא שייך כבוי כה"ג כל שכן כשאינו מכוין אלא כדי שלא יזוקו ביה רבים דפטור ומותר אבל גחלת של עץ דהמכבה אותו חייב חטאת לא הותר לו לכבותו בשביל נזק דרבי' כי אע"פ שאינו צריך לגופו הוא מ"מ ס"ל למימר דהלכה כר' יהודה דמלאכה שאינה צ"ל חייב עליה חטאת וא"כ אם היה מכבה היה עושה איסור דאורייתא שחייב עליו חטאת ובשביל נזק דרבים לא התירו לו לעשות איסור דאורייתא ולכבות גחלת של עץ מיהו אותם הפוסקים כר"ש דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה א"כ לדידהו המכבה גחלת של עץ בשביל שלא יזוקו בה רבים הוי מלאכה שאינה צ"ל וכיון דפטור עליה כשעושה אותה נמצא שבעשייתה אינו עושה אלא איסור דרבנן ובשביל היזק דרבים שרי לעשות איסור דרבנן א"כ לדידהו מותר לכבות אפי' גחלת של עץ ברה"ר כדי שלא יזוקו בה רבים ובמחלוקת זה פליגי נמי בכבוי גחלת של עץ אי חייב או לאו דלמיי' בעלמא כבוי גחלת שלעץ אסור וחייב חטאת כי אע"פ דלא הוי כבוי שצריך לגופו חוץ ממעשה פחמים או מהבהוב פתילה אפ"ה חייב לדידי' דס"ל דכל מלאכה שאינה צ"ל חייב עליה ולדברי שאר הפוסקים שפסקו דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה ה"נ בכבוי גחלת של עץ פטור עליה ויש בהיתר איסור דשבת בשביל נזק דרבים דעת אחרת בזה והביאו הר"ן והוא כי בשביל היזק דרבים מותר אפי' לעשות איסור דאורייתא ואפי' להעביר הקוץ ברה"ר כמה אמות בבת אחת שרי היכא דלא אפשר בע"א דדמי נזק דרבים לסכנת נפשות והטור א"ח סי' של"ד מתיר לכבות גחלת של עץ ושל מתכת בשביל נזק רבים ול"ד כי הוא הולך לשיטתו. דס"ל הלכה כר"ש דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה והלכך מתיר הכא לכבות גחלת של עץ אבל אין נ"ל לומר שיהיה דעתו כמ"ד דאפילו איסור דאורייתא הותר בשביל נזק דרבים:

ובדין נתינת חמין לתוך צונן או איפכא במים שרוצה לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו הר"ן מפרש דברי רבינו כדלקמן והטור א"ח סי' שי"ח נראה דס"ל דאפי' הכלי שני שיש בו מים לרחיצה אסור ליתן בו צוננים ולערות מהן לתוך צונן שרי וה"ה לכל הכלים כל עוד

שהמים חמין שבתוכו הם לרחיצה ומחלוקתם תלוי אם ספל הוא אמבטי או לאו ואי אמבטי כמו שאר האמבטי שבתלמוד או לאו ומיי' פכ"ב מהל' שבת נראה מסכים לפי' הר"ן ומ"מ ולדברי הטור צריך מאד ליזהר כשאדם בא לרחוץ רגליו בשבת במים חמין בתוך הספל שלא יתן המים צוננים לתוך הספל שהמים חמין בתוכו:

דף כ.

לפי' ר"ת אסור לתת התבלין לתוך הקערה ולערות עליהן רותחין מכלי ראשון ולרשב"ם שרי דעירוי ככלי שני:

לשון ריא"ז

ואם נתן התבלין בקערה ואח"כ עירה עליהם מן האלפס הרי זה אסור שהעירוי שמערה עליהן מכלי ראשון הרי הוא כאילו נותן בכלי ראשון עצמו כמבואר בקונטרס הראיות:

דף כ:

מיי' סמג והרא"ש הסכימו לדברי רבינו ויש דעות פליגי על זה ואומרים דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל והארכתי בחדושי:

מיי' סמג והרא"ש והטור התירו אפילו טלטול גמור כשאין שם ככר ותינוק להניח עליו והתירו זה מפני שמא יבא לכבות מפני שבהול על מתו ואם אין שם חשש דליקה אלא שהוא בזיון למת כגון שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזין ממנו ואין שם מקום אחר לצאת לפי דברי מיי' פכ"ו מהל' שבת מותר להוציאו לכרמלית כיון שהגיע כבר לידי כך שמסריח וכ"כ סמג לאוין ס"ה וכ"נ מדברי הטור א"ח בסי' שי"א מיהו נראה לי דלדידהו אם לא הגיע לכלל סרחון שאינו מותר להם ההוצאה מפני החשש שמא יסריח דהא אפילו לאחר שהסריח כל מאי דאפשר לעשות כדי שלא יבא לידי הוצאה עושים כ"ש דלדידהו ודאי אם לא הסריח אלא שחוששים בלבד דאין להוציאו לכרמלית בשביל החשש ומדברי רש"י פ' המצניע וכן מדברי רא"ם שהביא המרדכי שם נראה דאפי' לא הגיע לסרחון כל עוד שנקרא מוטל בבזיון אע"פ שאינו אלא בחמה מותר להוציאו לכרמלית וכן עשה רא"ם מעשה ע"י נכרי בזה ור' ברוך כתב דדוקא מפני הדליקה התירו להוציאו לכרמלית מיהו בין למר ובין למר היכא שמותר להוציאו לכרמלית איכא פלוגתא אי דוקא ע"י ככר ותינוק או אפי' בלא ככר ותינוק מיי' לא בירר דעתו בזה וסמג כ' להדיא דצריך ככר ותינוק וכ"כ הטור א"ח סי' שי"א וכן דעת הרשב"א והרמב"ן כתב כשהתירו להוציאו לכרמלית א"צ ככר ותינוק דא"כ אתה מרבה ההוצאה

וטוב להוציאו לבדו בלא ככר דדוקא מחמה לצל ברה"י הוא דצריך ככר ותינוק וכ' דאפי' ברה"ר מותר להוציאו ע"י תינוק ולא ע"י ככר ור"ת אסר להוציאו לרה"ר בשום ענין לפי שהוא אסור מן התורה ורש"י ס"ל נמי דצריך ככר ותינוק להוציאו לכרמלית ומשמע מדבריו הכי בפ' המצניע ונראה דש"ד לזלף חומץ על גבי בגדים שעל המת בשבת בשביל שלא יסריח למ"ש ויוכלו להתעסק בטהרתו דהא אין מטלטלין אותו אלא שנוגעים בו ואין איסור בנגיעת המוקצה אלא בטלטולו (הוא שהוא מן הצד) וגם בבגדים שעליו ליכא משום ליבון דהא אין במשקין משום ליבון כל עוד שאינו מים וליכא למיחש נמי לסחיטה בכהאי גוונא ונראה דלפי הפוסקים כר"ש דמלאכה שאינה צ"ל פטור אם כן משום כבוד הבריות מותר להוציאו לרה"ר כיון דאין כאן איסור אלא מדרבנן וכתב הר"ן פרק המצניע דליתא דין זה אלא לעולם אסור אפי' לר"ש להוציאו לרה"ר גם לדברי הר"ן לא שרי הטלטול מן הצד אלא כשהוא צריך לדבר המותר והטור א"ח סימן שי"א מתירו אפי' לצורך דבר האסור:

לשון ריא"ז

ואם אין לו ככר או תינוק הופכו ממטה למטה עד שמגיעו למקום שצריך להניח שם לפי שלא אסרו רק טלטול גמור אבל טלטול מן הצד כזה מותר מצילין את המת מפני הדליקה ואפי' לטלטלו טלטול גמור כמ"ש מז"ה וכן אם היו צריכין להוציאו בכרמלית שאסור מדברי סופרים התירו לו כדי להצילו מן הדליקה משום כבוד הבריות ונראה בעיני שגם מת המוטל בחמה אם היה מתבזה והולך דצריך להוציאו בכרמלית מותר כמבואר בקונטרס הראיות:

דף כא.

התוס' כתבו דאיך תנאי מועיל להתיר טלטול נר שהדליקו בו באותה שבת והרמב"ן והרשב"א כתבו דתנאי מועיל ויש צד לומר דגם מחלוקת זה שייך בכלי שנותנין תחת הנר לקבל השמן הנוטף ממנו וצ"ע ובחדושי הארכתי ואם לא התנה עליו לטלטלו לאחר שכבה הנר המרדכי בשם ראבי"ה כתב דלצורך גופו או לצורך מקומו מותר לטלטלו אע"פ שהוא מוקצה מחמת איסור ומדברי מיי' פרק כ"ה מהל' שבת וכן מדברי שאר הפוסקים מוכח דאין תקנה לטלטל כלי שהוקצה מחמת איסור אפי' לצורך גופו ומקומו וכן נראה מדברי התוס' להדיא ובטעם ראבי"ה צ"ע ובחדושי הארכתי בס"ד ותימה על רש"י ומיי' בפי' המשניות שם שכתבו דטעם ר"ש שאוסר טלטול נר הדולק בשבת הוא

משום שמא יכבה שהרי בגמ' שם דוחה להאי סברא ומוקי ליה מלתיה דר"ש בטעמי אחריני וצ"ע:

לפי דברי רבינו כל מנורה בין של חוליות בין של פרקים שהן כעין חוליות ולא חוליות ממש אם לא הדליקו בה באותה שבת מותר לטלטלה ומיי' פרק כ"ו מהל' שבת כתב דמנורה גדולה או קטנה כיון שהיא של חוליות אסור לטלטלה שמא יחזירנה בשבת ושל חדקי' אם גדולה הניטלת בשתי ידים אסור לטלטלה היתה קטנה מותר לטלטלה והטור א"ח סי' רע"ט אוסר גם בשיש בה חדקים בין גדולה בין קטנה והוא דעת התוס' אע"פ שדעת הרא"ש אינו נראה כך ותמה אני על המיי' שנתן טעם לאיסור מנורה גדולה מפני כובדה כאילו סובר דכובד הכלי מבטל שם כלי מעליו והרי איהו גופיה כתב ריש פ' כ"ה מהל' שבת דאפי' הכלי כבד מאד לא נתבטל בשבילו שם כלי מעליו וצ"ע ובחדושי הארכתי בס"ד:

ור"ת אוסר היכא שיחדה והניחן עליה מבעו"י אע"פ שסלקן ולזה הסכים הרא"ש והטור ומיי' כתב כרבינו מיהו נראה דבין למר ובין למר דביחוד בעלמא לא עביד להוא איסור טלטול עד שיעשה מעשה להניח עליה מעות ובמחשבה לאו כלום וקשה מחריות של דקל שיחדן לישיבה שכתבו רבינו ומיי' דמחשבה בלבד מועלת בהן להתירן ויש לומר דלעיולי היתרא המחשבה מועלת ואפילו בלא שום מעשה הלכך אפשר דהמייחד אבן לפצוע בה אגוזים או לטלטלה בשבת שפיר דמי במחשבה בעלמא וכן כל כיוצא בזה אבל לעיולי איסורא צריך מעשה והלכך אם לא נתן המעות ע"ג המטה לפחות מבעו"י לא אסרה בטלטול במחשבה בעלמא וה"ה נותן כלי תחת הנר לקבל השמן הנוטף דאם לא נטף בו שמן מבעו"י לא אסרו במחשבה בעלמא ועיין לקמן בדין החריות:

דף כא:

הר"ן שלפנינו מביא דעת הרמב"ן וחולק עליו וכ"נ בעיני שדעת כל הפוסקים הוא דלא כדברי הרמב"ן דודאי לא שרי אלא היכא שיש עליו היתר ואיסור ולא עוד אלא שרבינו ישעיה כתב שאם היה המוקצה חשוב אצלו והמוכן אינו חשוב אצלו הרי המוקצה עיקר ואסור לטלטל הכלי הנעשה בסיס לו ולפי דברי הר"ן שלפנינו גבי מוקצה לעשירים הוי מוקצה לעניים מוכח דדבר שהוא מוקצה לאיש אחד מוקצה לכל העולם דכיון שהקצה האיש ההוא מדעתו נאסר לכל העולם בשביל מוקצה. והתוס' כתבו שם דף מ"ו דאע"פ שהאשה אסרה לעצמה דבר אחד דוקא עליה אסורות אבל לאחרי' מותר דהגם שהיא הקצה דעתה מהן לא נעשו אותן הפירות מוקצים על כל העולם. וכ"נ לי דבכמה מקומות

אשכחן מוקצה לאיש אחד ואינו מוקצה על הכל אותו הדבר. מיהו בגרוגרות וצמוקים וכיוצא בהן שהן מאיש אחד ואסח דעתיה ממנו אסורים לכל והיינו טעם דאינו צריך להסיח דעתו מהן דאפילו בסת' נאסרו עליו דדיינינן הכי דעת כל אדם בסתם וה"ה לכל כיוצא בזה אבל דבר שאינו מוקצה כלל אלא שזה האיש עושהו מוקצה עליו אינו נראה לו שיהיה בשביל זה מוקצה לכל העולם וראיה מהא דתנן פרק כלל גדול דף ע"ה כל הכשר להצניע דמשמע שם להדיא דהמצניע דבר שלגבי שאר בני אדם אינו דרך להצניעו לא מחייב על הוצאת ואלא אותו האיש שהצניע אותו אבל לא איש אחר שלא הצניעו ובתוס' פ' מפנין דף קכ"ז כתבו דהיכא שהדבר ראוי לכו"ע אלא דאיסורא הוא דרביע עלי' כגון תרומה טהורה ביד ישראל אינו נקרא מוקצה ומותר לכל לטלטלו ודבר שהוא מוקצה מחמת גריעותא כגון מטליות שיש בהן ג' על ג' דמוקצים הן לעשירים אפי' הכי שרי לעניים לטלטלן ואפילו לעשירים בבית העניים שרי לטלטלן ומכאן נמי קושיא להר"ן שמביא ראיה לאסור מדבר שהוא מותר אלא דאיסורא רביע עליה דהיינו אשה שנדרה לאכול וכאן משמע להפך:

וכוס של פרקים למהר"ם אסור להחזירו אא"כ יהיה רפוי ובטור א"ח סי' שי"ג מתיר:

לפי' רשב"ם וההולכין לשיטתו איסור הטמנה לא הוי אלא בדבר שלא נתבשל כמאכל ב"ד אבל הגיע למאכל ב"ד מטמינין אפי' בדבר המוסיף הבל ור"ת וההולכין לשיטתו אוסרים ההטמנה בדבר המוסיף הבל בכל ענין ועי' לעיל גם מחלוקת יש בין הפוסקים אי ההטמנה בדבר המוסיף הבל אסור בה"ש או לאו ועי' לעיל ואם טומנין ע"ג גחלים או לאו איכא פלוגתא היכא דמפסיק אוירא בין הכלי להגחלים הרמב"ן והר"ן התירו להטמין ע"ג כירה קטומה ולכסות אותה בבגדים ובדברים שאינם מוסיפין הבל והרשב"א ורבינו יונה אוסרים בכהאי גוונא אלא לדידהו מניחה ע"ג כירה קטומה אבל אינו נותן שום דבר עליה לכסותה אלא שמניחה עם כסויה כמו שמניח בחול ולדברי הרא"ש והתוס' וסמג לאוין ס"ה וטור א"ח סי' רכ"ז אין נכון לעשות בשום אחד מאלו האופנים אלא להניחה ע"ג מקום חם גרוף ואז שרי לכסות עליה בגדים ודברים שאינם מוסיפין הבל וכתב רבינו יונה דאסור להטמין קומקום של חמין ליתן בתוך הקדרה כשהתבשיל מצטמק דבכי האי גוונא שייך בישול ותמה על דבריו הר"ן וכ' דלא ידע מנין לו דבר זה ונראה לי דטעם רבינו יונה כטעם הרא"ש ורש"י שכתבתי למעלה דסבירא ליה דיש בישול אחר בישול בכל דבר לח שיש בו מרק ומחלקין בין תבשיל יבש לתבשיל שיש בו מרק כאשר כתבתי למעלה דעתי ועוד אדבר בזה לקמן בס"ד ומעתה אין כאן תמיה כי ראיות הרבה יש להם כמו שכתב הרא"ש פרק כירה:

דף כב.

ואם מותר לתת קיתון של מים ע"פ קומקום שראוי לבשל שם אע"פ שאינו נותנו שם אלא כדי לפשר דאיתא התם דף מ"ח תלוי בפלוגתא דרש"י ומיי' וטור שכתבתי לעיל בדין נתינת מים כנגד המדורה מיהו אם הניחו שם מבעו"י מותר שאין זה טומן במוסיף הבל כן כ' הטור א"ח סי' רנ"ח ודע כי למיי' צריך לפרש הא דאסר פ"ד מהל' שבת לשום צונן ע"ג דבר חם דמירי כשמניחו שם שיעור כדי שיתחמם דבלאו הכי שרי לדידיה כדלעיל. ולדברי הטור אפי' לא הניחו שם אלא שיעור לפשר אסור:

לדברי רבינו ומיימוני וסמג אין חלוק בין גיזי צמר למוכין של צמר דבתרווייהו אם טמן בהם בסתם דרך מקרה שלא יחדן לכך אסור לטלטלם בשבת ואם יחדן לכך מותר לטלטלן ל"ש בגיזי צמר מן האוצר או שאר גיזי צמר ולדברי התוס' והרא"ש והטור לא דמו גיזי צמר למוכין אלא דין גיזי צמר כך הוא שאם טמן בגיזי צמר שאינן עומדין לסחורה אפי' לא יחדן להטמנה מותר לטלטלן בלא יחוד והמוכין חשובין יותר מגיזי צמר ולעולם הטלטול אסור בהן עד שייחדן וכן העלה הר"ן אלא דפליגי הר"ן והטור א"ח סי' רנ"ט בזה דלדברי הר"ן בין מוכין שלא יחדן ובין גיזי צמר שאינן עומדים לסחורה אם טמן בהם אע"פ שהטלטול אסור בהם היינו דוקא לשבתות הבאים אבל לאותו שבת שטמן בהם הטלטול מותר בהם ולדברי הטור הטלטול אסור במוכין אף לאותה שבת שהרי כ' שאם טמן בהן שמנער הכסוי והן נופלות אלמא דאפילו באותה שבת הטלטול אסור בהם אם לא בטלטול מן הצד ועוד כתב הר"ן דאפשר הוא דבין מוכין ובין גיזי צמר כשהן עומדין לסחורה אין מועיל להן מה שהטמין בהן בלא יחוד להתיר בהן טלטול אלא תרוייהו צריכין יחוד וכשאינן עומדין לסחורה אף מוכין כשטמן בהן פעם אחת התירן לכל השבתות לטלטלן בלא יחוד כלל ומדברי הטור והרא"ש לא משמע כן אלא לעולם המוכין חשיבי מגיזי צמר דאפי' אין עומדין לסחורה צריכין יחוד להתיר טלטולן:

דף כב:

בטלטול העורות פליגי לרש"י של בהמה גסה מטלטלין אבל של בהמה דקה אין מטלטלין בלא יחוד ל"ש של אומן או של בעה"ב ואין חילוק בין לחין בין יבשין ור"ת מתיר טלטול גסה ודקה ביבשין ואוסר בלחין וכן ריא"ז מביא שתי הדעות ומחלק בין אומן לשל בעה"ב ומסכים להתיר אף בשל אומן:

לדברי רבינו ומיימון והרא"ש ורבינו שמשון אם ישב עליהן מע"ש או שחשב עליהן מערב שבת לישיבה מותר לטלטלן ואין צריך לקשור אותן ולא לעשות בהן מעשה ור"ת

פסק דצריכין קשירה מיהו נראה דאפי' לר"ת דמצריך מעשה היינו דוקא במידי דבר מעשה הוא אבל מידי דלאו בר מעשה כגון גיזי צמר שטומן בהן או קופה של עפר שמכניס לבית לעשות צרכיו וכיוצא בהן במחשבה בעלמא סגי להתיר טלטולן וכי מייחד אותם לכך ש"ד ולפי זה אתי שפיר לר"ת הא דכתבינן לעיל גבי מטה שיחדה למעות דלא נאסרה אא"כ הניח עליה מעות מבעו"י דבמחשבה בעלמא לא נאסרה וכן כלי שיחדו לתת אותו תחת הנר לקבל השמן לא נאסר אא"כ נטף בו שמן מבעו"י דכל הני מידי דבר מעשה נינהו ומחשבה אינו עושה בהם כלום לא להתיר ולא לאסור. אבל לרבי' והרא"ש והטור קשה דלדידהו המחשבה הוי כמו מעשה ומועיל אפי' במידי דבר מעשה הוא כי הכא גבי חריות של דקל וא"כ אמאי צריך גבי מטה שיחדה למעות שיניח המעות עליה מבע"י לומר דנאסר הטלטול בה לפי סברתם במחשבה וביחוד בעלמא ליתסר אפי' לא עשה בה מעשה מיהו למיי' אפשר דלא קשה מידי ההיא דמטה שיחדה למעות להא דחריות של דקל כי אע"פ דמיי' קים ליה גבי חריות דבמחשבה בעלמא סגי לאו בכל דוכתא קים ליה למימר הכי דאיכא נמי מקומות דמצריך מיי' מעשה דהא פרק כ"ה מהל' שבת מביא נמי דין דנדבך של אבנים ומצריך בהן מעשה להתיר טלטולן וכ' המגיד משנה הטעם ע"ש והוא הדין הכא גבי מטה דליכא מטה דקאי למעות ובמחשבה בעלמא לא היה אוסר וצריך מעשה לאוסרה והוא הדין לכל כיוצא בזה אליבא דמיי' ומ"מ לדברי רבינו והרא"ש קשיא ותרצתי לעיל הנ"ל וחלקתי בין עיולי איסורא לעיולי היתרא ולפי זה פליגי רבינו ומיי' בנדבך של אבנים דלדברי רבינו והרא"ש דסבירא להו דבמחשבה סגי אם חישב עליהן מבעוד יום שרי לטלטלן ולישב עליהן ומיי' פרק כ"ה מהל' שבת מצריך בהן מעשה להתירן ולפ"ז נמצא דר"ת ומיי' שוין בזה דכל מידי שאין המחשבה גרם לו האיסור צריך מעשה להתיר טלטולו והוא שיהיה דבר שהוא בר מעשה ולפיכך אתי שפיר מה שכ' מיי' פרק י"ט מהל' שבת דאין יוצאין בפיקורין ובציפה שבראשי בעלי חטטין אם לא עשה בהן מעשה ולא יצא בהן קודם השבת לפי שהנהו דברים לאו לצאת בהן הבעלי חטטין קיימי ואין המחשב' אוסר תאותן אלא מעצמן אסורין הן לטלטלן בשבת והלכך צריך בהן מעשה להתיר טלטולן לפי שיטת מיי' על דרך החילוק שעשינו אמנם אתיא האי סברא דלא כמגיד משנה פרק כ"ה מהל' שבת דאיהו כתב דדעת מיי' כדעת התוס' ע"ש ולפי דבריו אתי שפיר דברי מיי' כדברי הטור והרא"ש אך לפי דבריו הדרא קושיא דנדבך של אבנים לחריות של דקל לדוכתיה כמו שכתבת באורך בחידושי ומפני זה לא נראו בעיני דברי מגיד משנה בזה ועשיתי החלוק שזכרני ולדברי רבינו אפשר דבפיקורין וציפה מצריך מעשה אע"ג דגבי חריות סגי במחשבה והטעם כמ"ש

הר"ן בשם רבינו יונה ולדברי הרא"ש והטור במחשבה בעלמא סגי שאם חשב לצאת בהן מבע"י שרי ובקופה של עפר ליכא פלוגתא דמידי דלאו בר מעשה הוא וכ"ע מודו דבייחוד בעלמא הגי ובנסרים של אומן נמי אפשר דלא פליגי דגם לר"ת המחשבה מועיל בהן להתירן דכיון דאיסורן לא הוי אלא משום קפידא שמקפיד עליהן דהא אם הן של בעה"ב מותרין א"כ נכון הוא שהמחשבה תועיל בהן להתירן דבכה"ג אף ר"ת לא מצריך מעשה מבעוד יום היינו המעשה שלו דלאו בר מעשה אחרינא הוא ולדברי הרמב"ן המחשבה אינה מועלת אבל מעשה מועיל יהיה איזה מעשה שיהיה כ"כ הר"ן בשמו:

דף כג.

לפי' ר"ח ומיי' פוקרין וציפה הן כעין כסוי ראש שעושין לבעלי חטטין ולבעלי קרחה לכסות בהן ראשן אם יצא בהן שעה אחת מבעו"י מותר לטלטלן ולצאת בהן בשבת אבל אם לא עשה בהן מעשה ולא יצא בהן קודם השבת אסור לצאת בהן וה"ה לטלטלן דמוקצה הן ולפי' רש"י והרא"ש והטור א"ח סי' ש"ח פי' פוקרין הוא פשתן סרוק שנותנין ע"ג המכה וציפה הוא צמר מנופץ ושניהן מותרין ליתנם ע"ג המכה בשבת שאין בהן מוקצה אם צבען בשמן דגלי דעתיה דלמכה קיימי או שכרכן במשיחה ומשום רפואה נמי ליכא שאינו אלא כמו מלבוש שלא ישרטו בגדיו במכה והלכך אם חשב עליהן לצאת בהן או שיצא בהן בחול מותר נמי לצאת בהן בשבת וכבר פירשתי לעיל במחשבה למר ובמעשה למר ור"י שלא חשיב ליה כמשוי אפי' לא צבעם בשמן ואפי' בשבת עצמו שלא יצא בו מע"ש נ"ל דמתיר ר"י וכן אפשר שהוא דעת מיי' ורבינו חננאל דלא חשבי משוי מה שנותן מטלית ע"ג המכה אע"פ שלא יצא בהן מע"ש:

ודברים שצריכין יחוד להתיר טלטולן כגון אבנים וכיוצא בהן כמ"ש הטור א"ח סימן רנ"ט נראה דפליגי אם היחיד צריך שתהיה לכל השבתות או דיהיחוד לשבת אחת מדברי הרשב"א בתשו' תשנ"ו משמע כי מי שיחד אבן לפצוע בה אגוזים בשבת אם לא יחדה לכך לעולם דאינו יכול לטלטלה אפי' לאותה שבת והמרדכי בפ' כל הכלים כ' בשם רבינו ברוך דהרוצה להשתמש באבן או בבקעת בשבת לסגור בהן הדלת או להכות בהן הברזא צריך שיעשה שום מעשה של תיקון מבע"י ומדברי הטור א"ח סי' רנ"ט דאוסר טלטול מוכין כמו טלטול האבנים משמע דאם ייחד המוכין לכסוי אפי' לא היה היחוד אלא לאותו שבת שמותר לטלטלן לאותו שבת שהרי כ' מוכין שטמן בהן דרך מקרה אסור לטלטלן משמע דדוקא אסור לטלטלן מפני שהטמנה היתה בהן דרך מקרה ולא יחדן להטמנה כלל אפילו לאותה שבת משמע הא יחדן לשום הטמנה דמותר לטלטלן

וכ"נ מדברי הר"ן שלפנינו ומדברי רש"י פ' כל הכלים ד' קכ"ה גבי נדבך של אבנים משמע דאין הזמנה אפי' במעשה חשוב מועלת לאבן לעשותה כלי לטלטל כגון אם לוקח האבן ומזמנו שם לטלטלו דהשתא הוי הזמנה במעש' ולא במחשבה אפ"ה אינו מועיל להתיר הטלטול באבן ומהאי טעמא אם הניח אבן על פי החבית דהוי הזמנה במעשה ולא במחשבה אפי' הכי אסור לטלטלו מיהו נראה דדוק' טלטול בכלי שמלאכתו להיתר הוא דאסור בו בהזמנה אבל טלטול לאותו דבר שהזמינו נראה דשרי ועי' פ' במה אשה בדין פורפת אשה על האבן אבל לא על המטבע דרוב הפוסקים כתבו דאין יחוד מועיל למטבע וכ"כ הטור א"ח סי' ש"ג וצ"ע למה לא מהני יחוד למטבע כמו לאבן ומדברי סמג ומרדכי נראה דגם למטבע מהני יחוד דקא יהבי טעם לאסור פרוף על המטבע משום שנראה כמערים להוציאו אבל אי לאו האי טעמא נראה דשפיר מהני למטבע יחוד:

לשון ריא"ז

ולי נראה אע"פ שאינו מגולה מקצתו תוחבין בכוש או בכרכר ומגביהן כמבוא' בקונטרס הראיו':

דף כג:

בדין הטמנת צונן לרש"י הוי מותר להטמין הצונן מפני החמה שלא יחמו בשבת עצמו אבל להטמין הצונן כדי לחממו אסור אפי' הטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל ומיי' פ"ד מה' שבת מתיר להטמינו כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפיג צנתו והוא שיטמין בדבר שאינו מוסיף הבל וכן כ' הטור א"ח סי' רנ"ו:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם היה תבשיל שנצטנן לגמרי מותר להטמינו אחר חשיכה אפי' בדבר המוסיף כגון אם היה רוצה להטמינה במים חמין כדי לחממן שלא אסרו להטמין אחר חשיכה משום שמא ירתיח אלא בדבר שהוא חם אבל בדבר שהוא צונן מותר שהרי אפי' בדבר שהוא חם אם היה בכלי שני מותר ואם היה הדבר צריך בישול אפילו מבעו"י אסור להטמינו (אפילו בדבר שאינו מוסיף) [בדבר המוסיף] בין אם הי' חם בין אם היה צונן כמבוא' בק"ה:

לפי גי' התוס' וסמג לא שרי אלא להוסיף ולא להחליף ומיי' פ"ד מה' שבת שרי להוסיף אבל לא ע"י חילוף כגון שיפנה מכסוי שחומו מעט לכסוי שחומו הרבה ויש מתירין החילוף והכיסוי בכל ענין רק שלא יהיה דבר המוסיף הבל והטור א"ח סי' רנ"ז מסכים

לפי' מיי' והוא שנתבשל התבשיל כל צרכו דאל"כ היה אסור להוסיף עליו כסוי או חום אפי' דבר שאינו מוסיף הבל:
ולפי' רש"י נמי הא דאמרי' פינה ממיחם למיחם דמותר להטמין אפי' בשבת צ"ל לפי פי' דמיירי כגון שפינן כדי לקררן ולפי' מיי' וטור אין אנחנו צריכים לזה כל שפינה התבשיל מקדרה שנתבשל בה לקדרה אחרת מותר להטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל אפי' משתחשך:
בטעם הדבר איכא פלוגתא דרש"י ור"ת ור"י והר"ז שהביא הר"ן וקשה לי על דברי הר"ז מאבן שבדלעת ואיתא פ' כל הכלים דף קכ"ה ומאבן שעל פי החבית שהאבנים הם בסיסים לכלי היתר ולא ההיתר בסיס להס ואפ"ה קרי להו נעשו בסיס לדבר האסור וכשאין הקדירה מגולה כלל רוב הפוסקים הסכימו שאינו יכול לטלטלה שהרי אין לו במה לאחוז הקדרה ולפי דברי התוס' שם משמע דאפי' היא מכוסה לגמרי יכול ליטול בידים מעליה דבר שאינו ניטל:
לשון ריא"ז
טמן וכסה בדבר שאינו ניטל בשבת או שטמן בדבר הניטל וכסה בדבר שאינו ניטל אם הכסוי מגולה מקצתו אוחזו במקום המגולה ומגביהו ונוטל ומחזיר ואם אינו מגולה מקצתו אינו נוטל כדברי מז"ה ול"נ שאע"פ שאינו מגולה מקצתו תוחב בפי הקדרה כוש או כרכר ומגביה הקדרה וננערות הגיזין מעליו או מטה הכלי שטמן בו על צדו והן נופלות ונוטל הקדירות לפי שטלטול מן הצד הוא ואינו טלטול כמבוא' בקונטרס הראיו':
לשון ריא"ז
מניחין מיחם ע"ג מיחם וקדרה ע"ג קדרה או מיחם ע"ג קדרה וקדרה ע"ג מיחם ואפי' בשבת כמו שביאר המורה:
וטעם איסור ריסוק הברד איכא פלוגתא בין מיי' וסמג והרמב"ן והרשב"א ובין רש"י ורבי' ברוך והרא"ש והטור ויש נפקותא לענין נתינת הפשטיד"א כנגד האש ורחיצת ידים בברד ושלג בשבת כשמעורב עמהם מים אחרים ושפשוף ידים במלח ורחיצת ידים בבורית ולהשתין ע"ג שלג וקצתם הוזכרו בדברי הטור סי' שי"ח וש"כ ובדברי מ"מ פ' כ"א מה' שבת ומרדכי יעוין שם.

דף כד.

מיי' וסמג מסכימין לדברי רבינו בנטירותא יתירתא והר"ז חולק ע"ז כמ"ש הר"ן ומגיד משנה פכ"א מה' שבת כתב שיש חולקין בהדיא על רבינו ופוסקין כשמואל ובסמג כ'

דלדברי הכל תרי נטירות' אסירי כגון הסוס בפרומביא ואפסר אסור וראבי"ה כתב דהכל כפי הענין דאפי' סוס אם עסקיו רעים שרי לצאת בשניהם יחד ונראה דהכי מוכח שם בגמ' גבי חמור שעסקיו רעים וגבי פרה אדומה ומשני רבינא במורדת דמשמע דמורדת לא מקרי משוי מה שקושר בה לשומרה:

דף כד:

נ"ל ראיה מהאי דרחלים יוצאות כבולות שמותר לתת טבעת לבהמה כדי שלא יעלה עליה זכר דומיא דהאי שקושרים מידי באותו מקום לנקבות כדי שלא יעלה עליהם זכר ואין זה סירוס כלל וגם לא משום צער ב"ח ולא משום בל תשחית כאשר הארכתי בחדושי והודה לי מורי הר"י שיחיה ועוד ראיה מההיא דפ' שמונה שרצים שמתירין להסיר כרבלתו דתרנגול אע"פ שבשביל כך ימנע מלעלות על הנקבות כיון שאינו עושה מעשה באיברי הזרע:

סמג אוסר לתת אוכף על הסוס אפי' בחצר בלא קשירה והטור א"ח סי' ש"ה תפס עליו וכ' דאם אינו קושרו שמותר לתת אוכף על הסוס והביא ראיה על זה מן הירושלמי ע"ש כי לפי טעמו כך שוים הסוס כמו החמור וצ"ע בדבריו כי אם כוונתו לומר טעם האיסור במרדעת החמור הוא משום שאם יקשור בשבת הוי משתמש בב"ח והלכך כל שהוא קשור עליו מבעו"י ש"ד א"כ לפי טעמו גם סוס דינו כך וקשיא דידיה אדידיה דהא איהו אמר שם דדוקא חמור יוצא במרדעת שקשורה לו מבעו"י ולא שאר בהמות אע"פ שקשורה עליהן מבעו"י ועוד יש קושיות אחרות על דבריו בזה כמ"ש בחידושי דנראה דפליג עם תלמוד ערוך מלבד דפליג דידיה אדידיה וצ"ע להולמן ומילתא דפשיטא ליה לסמג נסתפק בו המרדכי דכתב על הסוס לא ידענא אם מותר לתת האוכף עליו כדי לחממו בביתו ובחצרו דשמא בחמור בחצרו דוקא שרי דאית ליה צערא בצנה טפי מסוס עכ"ל ופשט ליה סמג לאיסורא כדלעיל:

לשון ריא"ז

אבל אין מניחין האוכף ע"ג חמור ואפי' בבית ואם היה מונח עליו מבעו"י לא יטלנו בידו שאין החמור מצטער בכך אם לא יטלנו אבל מוליכו ומביאו בחצר והוא נופל מאליו ונראה בעיני שדבר זה הוא היפך אצל הסוס שאסור להניח עליו המרדעת בשבת לפי שאינו צריך לחממו כמו החמור ומותר ליטול ממנו האוכף שצריך לקררו שהחמור מצטער על הקרירות והסוס על החמימות כמבואר בקונטרס הראיות:

נ"ל דתלוי בפלוגתא דמיי' וההולכין לשיטתו והרא"ש וההולכין לשיטתו שכתבתי לעיל גבי ריסוק השלג והברד והוא כי אם האי שמן שסכין בו הוא קרוש או שהוא שומן וחלב קרוש אליבא דמאן דשרי להניח הפשטיד"א אצל האש אע"פ שהשומן קרוש עליה ונימוח לפי דס"ל דאיסור ריסוק הברד הוי משום גזירת פירות העומדים למשקין ושמן ושומן וחלב כיון דלעולם אוכל הוא ש"ד אפי' נימוח דמטעם נולד איו לאוסרו ולפי האוסר מיחוי שומן שעל הפשטיד"א בשבת משום דהוי נולד הכא נמי אם היה השמן קרוש או היה שומן או חלב יהיה אסור לסוך בו לפי שהוא מתמחה והוי נולד וכ"כ המרדכי להדיא כאן דדוקא שמן שרי אבל שומן וחלב הקרושים אסור והוא הולך לשיטתו שאסר לעיל גבי פשטיד"א ג"כ בפ' במה טומנין מיהו נראה דלמיי' אפי' אין השמן ההוא ראוי לאכילה וכן החלב והשומן מ"מ ש"ד לסוך בו דהא ע"כ לא דמי לפירות העומדים למשקין דדוקא גבי ברד ושלג שייך למיגזר לפי שהן עומדין למשקין ונראה דבחלב בשבת אסור לכ"ע כשאינו אלא לתענוג דלא הותר סיכת חלב אלא במקום צער ורפואה כדבעינן למימר בהל' איסור והיתר:

רבינו ומיי' פכ"א מהל' שבת והרא"ש והטור א"ח סי' של"ב מתירין להעמידה במים בשבת ולא גזרינן משום שחיקת סמנין וסמג לאוין סה ומרדכי שם והגהות מיימוני ובעל התרומות אסרו וטעמייהו מבואר שם:

דף כה.

לפי גי' רש"י בין שצררן ליבש החלב בין שצררן כדי שלא יצא החלב עד שיחלוב לערב מותרין לצאת ולפי גי' רבינו ומיי' והרא"ש אם צררן כדי שיבש מהן החלב ש"ד לצאת בהן לפי שהקשר אמיץ ולא נפיל אבל אם קשרן כדי שלא יצא החלב עד שיחלוב אותו לערב הרי אלו לא יצאו ומן התימה על מיי' שפסק בפי' המשניות שלו דהלכה כר' יוסי דאין העזים יוצאות צרורות ובחבורו פכ"א מה' שבת פסק כר' יהודה וצ"ע:

לשון ריא"ז

ואם קשרו אותן שלא יזובו חלבן אסורין לצאת כך בשבת שאינו צורך גופה אלא לצורך החלב והרי הוא כדרך משאוי ואע"פ שמהודק ביותר אסור כמבואר בקונטרס הראיות ואם קשרו אותו ליבש החלב הרי הוא צורך גופה ואין דרכן להתירו כלל ומותרין לצאת בהן בשבת:

מיי' פ"ב מהל' שבת פסק דאינו יוצא כך כשהיא קשורה בשלייתה והטור א"ח סי' ש"ח פסק דכשהיא קשורה בשלייתה יוצאה בה וכן נראין דברי רבינו והרא"ש ולפי זה נמצינו

למדין דפליג נמי בעז שתחב אפסר בזקנה שהביא התלמוד דף נ"ב דהא חד טעמא אית להו כי טעם המתיר לצאת במטולטלת שבשלייתה הוא דמשום דכאיב לה לא מנתחא וליכא למיחש דאתי לאתויינהו וכן הוא טעם אפסר התחוב בזקן העז דלא מספקא לו לשואל אלא בכה"ג כדאי' התם וסליק בתיקו וכיון דחד טעמא להן וחזינן הכא גבי מטולטלת שמותר לצאת בה ה"ה נמי גבי אפסר התחוב בזקן העז שיהיה מותר לצאת בו אליבא דרבינו והרא"ש והטור אמנם למיי' אסור בין גבי מטולטלת בין גבי אפסר והכי פסק להדיא פ"ק וב' מה' שבת:

רש"י פי' דטעם האסור הוא מפני שמתחמם בכלאים וס"ל להוא תנא דבר שאין מתכוין אסור וא"כ לדידן דקיי"ל בכל התורה כולה דבר שאינו מתכוין מות' הכא שרי דהא לאו פסיק רישיה הוא דאי פ"ר הוא לא הוה צ"ל דאתי' כמ"ד דבר שאין מתכוין אסור. והנה רבינו ומיי' פ"ו מה' כלאים וסמג לאוין רפ"ב והרא"ש והטו' יו"ד סי' ש' הביאו דבר זה לפסק הלכה ופסקו דכי כרכן וקשרן שאסור לתת החבלים בידו וקשה דהא דבר שאינו מתכוין הוא ושרי ואין לומר דס"ל דגבי כלאים דבר שאין מתכוין אסור דהא גבי מוכרי כסות כולהו פסקו דאם אינו מתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים שרי כר"ש ולתרץ קושיא זו צ"ל דלדידהו הוי האי מילתא פסיק רישיה כי אע"פ שאין מתכוין לחימום ע"כ מתהני והוי פסיק רישיה אי נמי מיירי דמתכוין לחימום הלכך אסור אבל קשה למה לא הזכירו דבר זה שום אחד מהם כלל ועיקר כי באמת הקושיא עצומה והר"ן ס"ל דדעת רבינו הוא דשרי לפי שהוא דבר שאינו מתכוין ואם כך הוא דעת הרא"ש לומר דהוי דבר שאין מתכוין מה מאד תקשי על הטור יו"ד שפסק כאן להדיא לאיסור ובדבר שאין מתכוין לענין כלאים פסק להיתרא וצ"ע ולדברי השאלתות דס"ל גבי סירוס דדבר שאין מתכוין בכל התורה אסור חוץ מלגבי שבת כאן נמי אסור אפי' הוא דבר שאין מתכוין והוא הדין דשאלתות יחלוק עם כל הפוסקים בדין מוכרי כסות:

לשון ריא"ז

וכורכן לתוך ידו וקושרם ואינו חושש משוה כלאים שאינו מתכוין לחמם ידו בהם ודבר שאינו מתכוין מותר כמבואר בקונטרס הראיות:

דף כה:

התוספות כך כתבו דליכא איסור אלא משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא אבל משום משוי ליכא דבטל הוא גבי האפסר ולפי זה נראה דבתרנגולים וכלבים וחתולים ועופות דליכא טעמא דמיחזי דאזיל לחינגא דאין דרכן בכך וגם ליכא משום משוי דהא בטילי

גבי הרצועה שבצואריהן וגם ליכא משום דלמא נפיל ואתי לאתויי דמיירי דאריגי ביה א"כ כי פקקן מערב שבת מותרין לצאת בהן וסמג כתב דטעם איסור יציאת בהמה בזוג פקוק הוא משום משוי ולדידיה בכל ענין גם כלבים וחתולים ועופות אסורין לצאת בהן ויש צד לומר דכל אחד יודה לחבירו בדינו ובחדושי הארכתי בס"ד:

לפרש"י דוקא כבול ופאה נכרית אסור לצאת בהן לרה"ר אבל לחצר שרי וכל הדברים האחרים חוץ מאלו שאסורין לצאת בהן בשבת אסור נמי לצאת בהן אף לחצר וכן הוא דעת רבינו כדלקמן וכן דעת מיי' ופי' להדיא דוקא בחצר שאינה מעורבת אבל בחצר מעורבת ש"ד ולדידיה בבית שרי ללבוש כל דבר ולא גזרינן שמא יצא בו ובדין דברים שאסרו לצאת בהם לרה"ר אם מותר לצאת בהם לחצר כלל או לאו איכא פלוגתא רש"י פי' במשנה גבי כבול וגבי פאה נכרית דדוקא אלו אסורין לצאת בהן לרה"ר אבל לחצר שרי וכל הדברים האחרים חוץ מאלו האסורין לצאת בהן בשבת אסור נמי לצאת בהן אפילו לחצר אמת כי לא פי' אי בחצר מעורבת מיירי או בחצר שאינה מעורבת וכ"כ רבינו גבי כבול ופאה נכרית ולא פי' אי האי חצר ר"ל חצר מעורבת או אינה מעורבת ומיי' פי"ט מה' שבת כך פסק ופי' להדיא בחצר שאינה מעורבת קאמר אבל בחצר מעורבת משמע דש"ד וא"כ בבית שרי ללבוש כל דבר ולא גזרינן שמא יצא בו והרמב"ן והרשב"א הסכימו לאסור בבית אפי' דרך מלבוש שמא ישכח ויצא ופירשו דהאי דאמר כל שאסרו לצאת בו לרה"ר אפילו לחצר אסור לצאת דמיירי בחצר מעורבת מיהו דרך טלטול ביד מותר דבשביל טלטול אין לחוש שמא ישכח ויצא בהן והתוס' פסקו דכל הדברים שאסרו לצאת בהן לא אסרו אלא בר"ה אבל בחצר אע"פ שאינה מעורבת ש"ד ואין צ"ל בחצר המעורבת והלכך לדידן דאין לנו ר"ה אלא כרמלית חשיב כרמלית שלנו כחצר שאינה מעורבת ומותר לצאת בכל דבר שאסרו חכמים לצאת לרה"ר והרא"ש כתב כי אע"פ שמותר לצאת בהן לחצר שאינה מעורבת אליבא דר"ת והתוספות אין מותר משום הכי לצאת בהן לכרמלית והאריך בראיות וסוף דבריו כי מה שהתירו לנשים לצאת בהן לכרמלית הוא משום דאם היו מוחים בידיהם לא היו שומעות לנו ומוטב שיהיו שוגגות ולא יהיו מזידות ובעל התרומה חילק בענין אחר והוא שכל דבר שאסרו דלמא שלפא ומחוייא ואסרו בחצר אטו רה"ר לדידן דלית לן רה"ר שרי אבל דבר שהוא משוי וברה"ר אסור מן התורה ולא משום גזירה לדידן נמי אסור בכ"מ והר"ן כ' בשם ר"ת דכל הנך תכשיטין דאסירי משום דלמא שלפא ומחוייא היינו דוקא בנשים הוא דחיישינן להכי לפי שדעתן קלה עליהן להתפאר בתכשיטיהן אבל באנשים דלא עבדו הכי שרי והאריך בראיות ויש מתירין כל התכשיטין בין לאיש ובין לאשה והוא שרגילין ללובשן

נמי בחול כי מה שאסרו בטבעת שאין עליה חותם לאיש ויש עליה חותם לאשה היינו משום שלא היו רגילין ללובשן בחול אלא בשבת והלכך איכא למיחש דלמא משלפא והוי משוי ואסור לצאת בהן אבל לדידן דבין בחול בין בשבת רגילים ללובשן וגם בחול הוא להם תכשיט ונוי ש"ד לצאת בהן גם בשבת וליכא למיחש למידי ויש תימה על מיי' בפירוש המשניות למה שכתב בחבורו בפי"ט מה' שבת והארכתי בזה בחדושי בס"ד:

דף כו.

פירש"י אפילו אם הם קלועות לה בשערה אסור לצאת בהן ור"ת פי' דאם הם קלועות בשערה מותר דלא חיישינן דלמא אתי לאתויינהו שאסור לסתור קליעת שערה אלא מיירי באותן שהן על ראשה וכ"כ מיי' וסמג והרא"ש:

דף כו:

איכא פלוגתא לרש"י עיר של זהב היינו נוש"ק ור"ת פי' שהוא כענין עטרה לראש שמותרין בחול לכל אדם חוץ מחתנים וכלות:
מיי' פי"ט מהל' שבת פסק כרבי' וכן נראה דעת סמג לאוין סה והרא"ש והטור א"ת סי' ש"ג התירו דארוקתא ואסרו דאניסכא וכתבו המפרשים כי אפי' למאן דשרי כלילא בכל ענין מטעם שאין יוצאה בו אלא אשה חשובה שאין דרכה לחלוץ אין להורות מכאן דכל תכשיט שרי לאשה חשובה לצאת בו אלא הכא גבי כלילא היינו טעמא לפי שאין שאר נשים רגילות בהן אלא נשים חשובות הלכך שרי לדידהו אבל שאר תכשיטי נשים דכל הנשים רגילי בהו אפי' לאשה חשובה אסירי דלא פלוג רבנן:

דף כז.

לרש"י משמע דאסור לאשה לחלוק שערה בשבת עם המחט ושאר הפוסקים כולם השיגו עליו והתירו וטעמם מבוארים באורך:

דף כז:

רש"י פי' שאם ריפא ג' (מיני) חולים בג' מיני חולאים דאיתמחי גברא לכל הקמיעות גם לחלאים אחרים וכ"כ סמג לאוין ס"ה וכן נראה דעת מיי' פ' י"ט מהל' שבת וכ"כ המרדכי והרא"ש והטור או"ח סי' ש"א כתבו דלא אתמחי גברא בכל הקמיעות דלעולם לא איתמחי גברא אלא לאותו קמיע שהומחה בו ובכה"ג שאם כ' לחש א' בשלשה אגרות ורפאו שלשתן איתמחי גברא לאותו קמיע שריפא (בו) ג' בני אדם בג' אגרות אגרת

לכל א' וא' ואם ריפא באגרת א' ג"פ אז נקרא הקמיע מומחה ואפי' כתבו לו אדם אחר שאינו מומחה. אותו הקמיע נקרא מומחה ולדברי התוספות לעולם אינו נקרא קמיע מומחה לענין שאם יכתבנו. לו אדם אחר שאינו מומחה אינו נקרא קמיע מומחה אע"פ שאותו הלחש איתמחי לג' אנשים מיהו בזה הענין הוי הקמיע מומחה כשמקבלו מיד איש שאינו מומחה אבל כתבו האיש המומחה כגון שכ' לחש א' באגרת אחת וריפא בו ג"פ אזי אותה האגרת מומחה לכל אדם דכיון שאותה האגרת שכתבה מתחלה האיש המומחה היא עצמה ריפתה ג' בני אדם אז ודאי הומחית אם תגיע אותה האגרת ליד איש שאינו מומחה ויתננו היא עצמה ליד איש אחר אז היא נקראת קמיע מומחה ואם כתב לחש א' בג' אגרות וכל א' הועילה לג' אנשים או כל אחת הועילה לאדם אחד שלש פעמים אז איתמחי גברא ללחש זה בכל אגרת שיכתבנו ואיתמחי נמי קמיע שכל אחת ואחת מהג' אגרות שכתב נקראות מומחות ביד כל אדם וסמג ומיי' פליגי בקמיע מומחה לסמג קמיע שריפא בו ג' פעמים אדם א' מחולי א' נקרא קמיע מומחה ואיתמחי קמיע ולדברי מיי' לא איתמחי קמיע עד שירפא בו ג' בני אדם:

דף כח.

וצ"ע אם מותר ליכנס בבית הכסא באותם קמיעין שעושין לתינוקות מחופין כסף וחקוק עליהן מבחוץ אותיות של שם:

הרא"ש כתב שם פ' במה אשה דאשה יוצאת במחט שמעמדת בה קישוריה לכתחילה וכן במחט שאוגרת בה שערה וכן כל כיוצא בזה והכי כתב הטור א"ח סי' ש"א ולא מחלק בין תהיה המחט נקובה או לאו וסמ"ג אוסר לצאת במחט שקושרין בו סביב צוארה בחלוקה או צעיפיה דהיינו העמדת קשורים וכן כתב המרדכי:

הקשו המפרשים על דברי רבינו דהיאך יתחייב חטאת לאיש כשיוצ' במחט שאינו נקובה והלא לעולם הוי לדידיה הוצאה כלאחר יד ועוד היאך יהיה מחט נקובה תכשיט לאיש דאמר שאם יצא בו פטור אבל אסור והלא בין מחט נקובה ובין אינה נקובה הוי תמיד משוי לאיש ורש"י פי' דה"ק וחלופיהן באיש לא קאי אמחט כלל אלא אטבעת דאשה אם יצאה בטבעת שיש עליה חותם חייבת ואם אין עליה חותם פטורה אבל אסורה והאיש בהפך בטבעת שיש עליה חותם פטור ואין עליה חותם חייב חטאת ולא הוי הוצאה כלאחר יד כדלעיל וא"כ תכשיטין דאיש אסור לצאת בהם מדרבנן ור"ת פירש דחלופיהן באיש ר"ל דהאש' חייבת חטאת כשיש עליה חותם והאיש בהפך דהוא חייב חטאת כשאין עלי' חותם אבל באיש כשיש עליה חותם מותר לצאת בו לכתחלה

דלא גזרו רבנן באיש דלמא שלפי ומחוי ואם כן לדידיה כל תכשיטין דאיש מותר לצאת בהן לכתחלה וי"א דדבר שהוא תכשיט לאיש ולא הוי תכשיט לאשה דמותר לצאת בו לכתחלה מיהו בדברים שהם תכשיטין לאשה כמו לאיש אסור לאיש לצאת בהן לכתחלה אם בכלל התכשיטין קטני' שגזרו בהן חכמים לצאת בהן ומיי' פ"ט מהלכות שבת הסכים לפי' רבינו והגאונים הסכימו לפי' רש"י. והרא"ש וסמ"ג הסכימו לפי' ר"ת וכן כתב המרדכי בשמו ומפתח של ברזל העשוי לתשמיש בלבד ולא לתכשיט כלל אליבא דכ"ע אסור לצאת בו ומהר"ם אסר' אפי' עשאן לנוי ואפי' קבען בחוזק ברצועה אסור לצאת בהן ואם המפתחות של כסף כתוב בשם מהר"ם שמותר לצאת בהם ולפי הירושלמי שהביא הרא"ש אפי' הן של כסף אסור לצאת בהן שכיון שעשויות הן לתכשיט ולהשתמש בהן אסור שהרואה אומר לצורך תשמיש הוא מוציאו ולא לתכשיט והטור א"ח סי' ש"א כתב בשם ספר המצות הגם כי שם בס"ה ליכא האי פסקא וז"ל הטור בשם ס"ה מפתח אסור אם אינו עשוי ברצועה מובלעת בתוך יד של מפתח אבל בשלשלת שיש בה קרס והקרס אחוז במפתח יש אוסרין ויש מתירין ודעת א"א ז"ל להתיר ע"כ דברי הטור והשתא דבריו צ"ע ואת"ל דדברי ס"ה שהביא הטור מיירי ג"כ במפתח של ברזל א"כ יצאת הוראה בהרבה מקומות שמבליעין וחוגרין באותה רצועה בתוך יד של מפתח ברזל ונותנין ב' מטבעות כסף מזה ומזה וחוגרין באותה רצועה ויוצאין בהן ואני ראיתי לגדולי אשכנזים שעושין כדברי הרא"ש להכניס המפתח בשלשלת כסף אפילו הוא של ברזל ותולין אותו בצואריהן ויוצאין בהן:

דף כח:

לפירוש הרא"ש והטור א"ח סי' ש"ג אסורה ילדה לצאת בחוטי שער של זקנה ומיי' פי"ט מהל' שבת מתיר לילדה לצאת בחוטי שער של זקנה וטעמייהו מבואר כי תלוי פלוגתייהו לפרש כדי נסבה דקאמר תלמודא והר"ן מסכים לפי' מיי' ודוקא בגרסתם היו גורסין כדי נסבה אבל בגי' הספרים שלנו אין כתוב כדי נסבה ומדגריס רב אלפס בגרסתו כדי נסבה א"כ משמע דכדברי מיימוני ס"ל:

דף כט.

יראה מזה להביא ראיה וסמך לנשים היוצאות בכסוי שערות שלהן כשהן נשואות אבל במקום קליעת שערן נושאות שערות חברותיהן שקורין קרינאל"ו בלע"ז מההיא דשנינו פרק במה אשה יוצאה דף סד שהאשה יוצאה בפאה נכרית בשבת ופירשו המפרשי' כי

פאה נכרית היא מגבעת ידבקו בו שער נאה והרבה ותשים אותו האשה על ראשה כדי שתתקשט בשער והתם באשה נשואה מיירי מתניתין מדקאמר בגמ' דהטעם משום שלא תתגנה על בעלה הרי דבנשואה מיירי והרי פאה נכרית הוי ממש כעין אלו הקרניא"ל ומשמע להדיא שמותרות בנות ישראל להתקשט בהן דשער באשה ערוה דקאמר לא הוי אלא בשער הדבוק לבשרה ממש ונראה גם בשרה עם השיער אבל שיער המכסה שערה אין כאן משום שער באשה ערוה וגם לא משום פרועת ראש ונראה דל"ש שערות דידה ל"ש שערות של חברתה כל עוד דעבידי לכסוי השער והן תלושות אע"פ דקישוט הוא לה כדי שתראה בעלת שער אין בכך כלום וש"ד ואע"ג דאמרי' סוף פ"ק דערכין דפאה נכרית המחוברת לשער ממש דהוי כגופה ממש מ"מ לא נאסר בשביל כך לצאת בה ולהתקשט בה דהא על כרחך אותן הצדקניות דקאמר התם היו מתקשטות בפאות ההם ובנשואות מיירי התם דקאמר תנו שערי לבתי ואין לומר שהיו משימות צעיף או מידי על הפאות נכרית דא"כ מאי אהני ההוא קשוט הרי כל עצמו של אותו קשוט לא הוי אלא בשביל שתראה בעלת שער אלא פשיטא דמיירי שהולכות בשערות מגולות ולכשתעיין סוף פ' קמא דערכין ופ' מי שמתו דף כ"ה בדברי רש"י שם ובדברי הרא"ש תמצא דאין איסור בשער אשה משום ערוה אלא במחובר לבשרה וגם שהבשר נראה עם השיער כדאוקימנא ועוד הארכתי בזה בחדושי בס"ד:

ור"ת פסק כר' ענני בר ששון דבשל סופרים הלך אחר המיקל ואע"ג דסתם מתני' כרב ודכוותה אשכחן גבי פרוזבול דסתם מתניתין סבר דלא מצי למימר פרוזבול היה לי ונאבד וקיי"ל בגיטין פ' השולח כברייתא דסבר כרבי דמצ"ל פרוזבול היה לי ואבד הלכך מותר להתקשט בחצר וכן נמי ברה"ר שאין רחב ט"ז אמה ואין מפולשין משער לשער ואינו אלא כרמלית דהא שרינן בחצר ומשמע אפי' בחצר שאינה מעורבת ומדקדק מתני' ולא בכבול לרה"ר משמע הא לכרמלי' ש"ד והכל ככבול וכתב הרא"ש ז"ל ונראה דאין ללמוד היתר כרמלית מהיתר חצר שאינה מעורבת כדאשכחן לקמן פרק כל כתבי גבי הצלת ספרים למבוי שאין מפולש רבי יהודה בן בתירה אומר אף למפולש ומפרש בגמ' מבוי שיש לו ב' מחיצות ולחי אחד ואליבא דר' יהודה היינו כרמלית וגבי הצלה שאינה מצוה קאמר התם ר' יהודה בן בתירא אומר אף לחצר שאינה מעורבת אבל לכרמלית לא שרי הואיל ואין מצוה בהצלתם והא דדייק מדקתני ולא בכבול לרה"ר דמשמע הא בכרמלית ש"ד לאו דיוקא היא דבההיא דלא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"י קאמר אביי דה"ה בכרמלית ואפי' רבא דפליג עליה לאו משום דקתני לרה"ר אלא כדקאמר היא גופא גזירה וכו' ובההיא דלא יעמוד אדם ברה"ר וישתין ברה"י וכן לא ירוק כ"ע מודו

דה"ה בכרמלית ומ"מ היה אומר ר"ת ז"ל דאין לאסור לנשים תכשיטיהם כי לא ישמעו לנו והנח להן לבנות ישראל שיהיו שוגגים ולא מזידין:
וצ"ע בדברי סמ"ג לאוין ס"ה בהאי פיסקא דנראה מדבריו איזה סתירה וצ"ע:
לפירוש רש"י והרא"ש והטור שן תותבת הוא שן שמשימה האשה במקום שנפל אחד משיניה ושל זהב אסור ושל כסף או של אדם שרי ולדידהו שרי לאשה שיש לה שינים מסודרין של אדם שקורין אפוסטיצי שמנחת אותן בפיה כשאין לה שינים ומיי' פרק י"ט מהלכות שבת כתב כי שן תותבת והוא שן שמנחת בפיה במקום שן שנפל אסורה לצאת בו ושן של זהב שמנחת על שן שחור או אדום שיש בשיניה אסורה לצאת בו ואם הוא של כסף מותר א"כ לדידיה אסורה לצאת באותן השינים אפוסטיצי אפי' הן של אדם או של כסף:

דף כט:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שלא הזכירו פרת אלא לפי שהיה נהר ידוע אצלם וגם הוא נהר גדול שימצאו בו מים אפילו בימי תשרי וכך ראוי לומר בכל הנהרות שיש בהן מים בימי תשרי שאין ראוי לטבול בהן אלא ביומי תשרי אבל בשאר ימות השנה צריך להמשיך מים מן הנהר הסמוך לשפתו ולעשותו כדרך מקוה לטבול בו וכ"ש נהרות הקטנים שעיקרן ממי גשמים הן ובימי תשרי אין בהם מים כל עיקר כמבואר בקונט' הראיות:
הנשים הטובלות בנהר בימי תשרי ראוי להן להניח מחצלת וכיוצא בהם תחת רגליהן שלא יהו רגליהן שקועות בטיט לפי שבימי תשרי יש טיט מרובה בנהר ורגלי האשה שוקעת בו והטיט נדבק ברגליה עד שלא תכניס ראשה במים והרי היא חציצה כמו שביאר מז"ה:

דף ל.

רוב המפרשים כתבו הטעם דאסור לפרוף על המטבע בשבת דלאו בר טלטול הוא כלל ולא מהניא ביה יחוד וסמ"ג יהיב טעם לאסורא מפני שנראה כמעריס להוציאו ולהוליכו במקום אחר ולא לצורך מלבוש וקשה לי על דבריו דאי משום האי טעמא ליתסר גמי לפרוף ע"ג אגוז דנראה כמעריס להוציאו למקום אחר ולא לצורך מלבוש ודוחק לומר דאגוז ואבן דרכן לפרוף עליהם הלכך לא אמרי' נראה כמעריס אבל מטבע אין דרכו לפרוף עליו והלכך נראה כמעריס דמאן לימא לן דזה הוי דרכו וזה לא הוי דרכו ועוד

היאך יהיב סמ"ג טעם לאסור פירוף ע"ג מטבע משום שנראה כמערים דהא מספקא ליה לתלמוד אפי' כי מערים לכתחלה אי שרי או לא וסלקא בתיקו ואי טעם איסור פירוף ע"ג מטבע הוי משום דמיחזי כמערים תפשוט מהכא דכי מערים להדיא גבי אגוז ודאי אסור וצ"ע על טעמו זה והמרדכי כתב לשון סמ"ג וכתבו המפרשים שאם פירף על המטבע מערב שבת מותר לצאת בו ובמיי' כתב סתם ואם פירפה יוצאה בו דמשמע דאפי' פירפה בשבת מותר לצאת בו אכן הטור א"ת סי' ש"ג והגהות מיימוני פירשו דמערב שבת קאמר שאם פירפו מע"ש מותר לצאת בו אבל אם פירעו על המטבע בשבת משמע דאסור לצאת בו ולא ראיתי דבר מכריח לפרש מיי' כך וצ"ע:

לשון ריא"ז

ובלבד שלא תפרוף עליהם בתחלה בשבת שאסור לטלטלן בשבת הואיל ולא הזמינן מבעו"י:

דף ל:

כתב מיי' דה"ה לכר וכסת שאם הן דקין ורכים כמו הבגדים שמותר לצאת בהן מניחן על ראשו דרך מלבוש אבל אם הם קשים הוי כמשוי ואסור ומכאן שמותר לצאת בשבת באותן הלבדים הנקראין קפילי אע"פ שמניחו על הכובע השני שיש לו כי הכא שמותר לצאת בהני כלים מפני הגשמי' דעל המצנפת נושאין אותן וכן כתבו המפרשי' שמותרות הנשים לתת שק על ראשיהן מפני הגשמים כשהולכים מבית לבהכ"נ ודמי לב' מלבושי' שמותר ללובשן זה על זה מפני הצנה מיהו אם לא היה מתכוין בלבישת הקאפילי אלא לאצולי מטינוף בעלמא נראה דודאי אסור דכל אצולי מטינוף אסור אבל אם מכוין לגשמים או לצנה אע"פ שע"י כך נצול גם מטינוף אין בכך כלום ובחדושי הארכתי בזה ודע שצריך שיהיה הקאפילי באופן שלא יהיה בו משום אהל ושיהיה מהודק שפיר:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שהמטלית שאדם קושר בפתילין של כובע לקנח בו עיניו הרי הוא ככיס של זב ואסור לצאת בו ולפי זה צ"ע על מה סמכו העולם לצאת בציץ שמנקין בו את האף שנקרא פצוליט"ו והוא שתפרו בב' תכיפות אל הבגד מע"ש שהרי אותו הציץ אינו תכשיט כלל וגם לא מלבוש ועוד דמשמע בתוס' דף נ"ח גבי אגוז דאינו מועיל מה שהוא מחובר שפיר לבגד עד שיהיה ארוג בו ממש ואפשר שסמכו על זה דכיון דאין הציץ חשוב בטל הוא לגבי מלבוש כל עוד שהוא מחובר בו וחשיבי להנהו תפירות כאילו הוא ארוג או משום דלא גרע ממוך שבאזנו שיוצא בו כל עוד שהוא מהודק

ומקושר שפיר דומיא דכלאים דשתי תכיפות הוי חבור כאילו ארגו יחד ה"נ ל"ש וכיון דליכא למיחש למשוי אלא משום דלמא נפיל ואתי לאתויי כי תפרו במלבוש ב' תכיפות ש"ד ובסמ"ג משמע בשם הירושלמי דכל המחובר לכסות הרי הוא כמוהו וכן יציאה בקאפיל"י שעושין להם קאפיל"י מאחריהם נראה דש"ד אם הם תפורין דדמו לאריג ועוד כתב ריא"ז ונראה בעיני שהזגין הללו אין להם עינבל להשמיע קול ואינן עשוין אלא לנוי אבל אם הם עשוין להשמיע קול אסורין כמבואר בקונטר' הראיות וכן מבואר בתוספתא שאין מקרקשין לא את הזוג ולא את הקרקש לתינוק בשבת:

ונ"ל דאליבא דרש"י דף ס"ז דכל לחש אסור שיש בו משום דרכי האמורי ואפי' בחול כ"ש בשבת שאסור ללחוש שום לחש ולפי' התוס' והרא"ש ויתר הפוסקים שרי דלדידהו שרי גם בחול. ויש מחלקים בין לחשים מומחים ולחשים שאינם מומחים:

לשון ריא"ז

כל דבר שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי מפני זה מותר ללחוש על המכה ולחשים רבים הוזכרו בתלמוד על חלאים ידועים ומז"ה ביאר בפסקיו שלא הותר משום רפואה אלא למי שהוא חולה וצריך רפואה אבל מה שעושין להגן מן החולי שלא יבא הרי זה מדרכי האמורי וכבר ביארתי בקונט' הראיות שאף להגן עליו מן החולי מותר שהרי התירו לצאת בקמיע מומחה שלא יכפה ואע"פ שלא נכפה עדיין מעולם והקמיע דברי לחשים יש בו וכן התירו למי ששתה זוגות או מי שרוצה לשתות מים בלילי רביעיות ובלילי שבתות לומר דברי לחשים להגן עליו מן המזיקים שלא יבאו וכן אמרו להשליך מים מפי הכד ליזהר מן המים הרעים של מזיקים ועוד אמרו יזהר אדם בפירורים הנושרים וצריך לסלקן מפני שקשה לעניות כמו שמבואר בפ' כל הבשר שכל מקום שידעו חכמים שהנזק ברור והתועלת שאמרו היא ברור' אין בזה משום דרכי האמורי בין אם הוא עושה להגן מן העניות או להגן עליו מן החולי שכל אלה דרכי רפואה הן וכל אלה שאסרו חכמי' משום דרכי האמורי אין בהם משום רפוא' אלא נחשים וקסמים הם שרגילים בהן הנכרים לעשות בהם סימן טוב או שלא לעשות סימן רע כמבואר בקונט' הראיות:

שליית בהמה המפלת אין קוברין אותה בפרשת דרכים ולא תולין אותה באילן משום דרכי האמורי ואע"פ שלרפואת הבהמה עושין כן לא התירו דבר שהוא משום רפואה אלא ברפואת גופו של אדם ולא ברפואת ממון וזה מבואר בפ' בהמה המקשה וכן ביאר מז"ה:

דף לא:

רוב הפוסקים פסקו דהוי חיוב חטאת וכ"כ המגיד משנה בשם ר"ת פ"ח מהל' שבת ויש פוסקי' דליכא אלא איסור בעלמא ולולי דמסתפינא הייתי אומר כי מה שכתבו התוס' גבי משנת הנוטל צפרניו דאיתא התם שר"ת פסק כרבי אליעזר דלא קאי אמתני' אלא אברייתא דהכא וצ"ע ודע כי אע"פ שכתב המגיד משנה דמיי' ס"ל דרבנן מודים לר' אליעזר בחולב ומחבץ ומגבן דחייב חטאת בשבת מיהו לענין יו"ט ודאי ס"ל למיי' דפליגי רבנן עליה דאילו חולב מחבץ ומגבן בי"ט אינו לוקה לפי דמדאוריי' כל צורך אוכל נפש מותר לעשותו ביו"ט אם לא שמה שחולב ומחבץ ומגבן הוא בענין שאינו צורך אוכל נפש דודאי בכה"ג גם רבנן שוים לו דלוקה:

דף לב.

לרש"י חייב במפרק משום דש וכן דעת ר"י וכן כתב מיי' פכ"א מהל' שבת ור"ת כתב דמפרק חייב משום ממחק ונפקא מינה טובא כדמשמע שם בתוספות:
המרדכי והגהות מיי' כתבו בסתם דיזהר אדם שלא לאסוף פירות ולקבצם יחד דהוי כמעמר וכן נרא' דעת מיי' דאפי' המאסף שלא במקום גדולם דאסור שכ' גבי מלח פכ"א מהל' שבת וכן אין מקבצין את המלח וכיוצא בו מפני שנראה כמעמר ומדקאמר איסורא באסיפת המלח ולא קאמר כשמאספה ממלחתא דהיינו במקום גדולם כדקאמרי שאר המפרשי' וכן התלמוד אם כן ס"ל דאפי' אספם שלא במקום גדולם דאסור וה"ה לכל מילי וסמ"ג לאוין ס"ה כתב דליכא איסור באסיפתם אלא במקום גדולן דוקא והביא ראיות על זה וכ"כ הטור א"ח סי' ש"מ וכן נראה דעת רש"י והתוספות:
רש"י פירש דפרים סלקא ר"ל שמחתך ירקות דק דק וכתב עליו הרא"ש שהוא פי' תמוה לומר דדבר שהוא אוכל ומחתך אותו דק דק שיהא שייך בו משום טוחן ופי' הוא דפרים סלקא הם עצי דקל שיש בה נימין נימין וכשמפרק הנימין הללו יוצא מהן כמין קמח דק דק א"כ לדידיה כל מידי שהוא אוכל מותר לחתכו דק דק ופי' רבינו ומיי' פכ"א מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה מסכימין לפי' רש"י וכן התו' וגם הטור א"ח סי' שכ"א כתב כרש"י בסתם ואינו מביא שום דעת חולק ולכולהו אסור לחתוך ירק דק דק בשבת וכתב הר"ן בשם הרשב"א דדוקא במחתכו כדי לאוכלו למחר או לבו ביום לאחר שעה הא לאו הכי שרי אי בעי לאוכלן לאלתר ומתוך כך התיר לפרר לחם דק דק לתרנגולין אם עומד עליהן שיאכלו אותו לאלתר ותמיהני עליו דכיון דהאיסור הוא משום טוחן מה לי טוחן לבו ביום או לאלתר או למחר וכי כל המלאכות כולן שרי לעשותן בדצריך

לאותה מלאכה לאלתר ואל תשיבני מברירה שהתירו לברור כשרוצה לאכול לאלתר דהתם טעמא דבכה"ג שהתירו לא הוי ברירה ועוד שחכמי' עצמם פירשו דין הבורר בה אבל הכא שהם פי' דחתיכ' ירק דק הוי טוחן ולא חלקו מנין לנו לחלק מסברא ולדמות מה שלא דמו הם ולדברי הרשב"א אם אין התרנגולי' אוכלים אותם הפירורים לאלתר אסור לפרר להם מיהו התוס' כתבו דוקא בחתיכת ירק שייך טחינה אבל לא בחתיכת שאר אוכלין וכ"כ סמ"ג שמותר לפרר הלחם דלא שייך טחינה בתר טחינה ורא"ם אוסר לפרר פירורי לחם בשבת ויש אוסרין לפרר ולחתוך דק דק שום פרי דבכל הפירות שייך טחינה ובמקצת נוסחאות מיימוני כתוב כן ולפי אלו המחלוקות יהיה תלוי בהם גם כן דין פרירת הבשר דק דק למי שאינו יכול ללעוס בשיניו דלמאן דשרי פרירת שאר אוכלין או כל דבר שהוא אוכל שרי נמי לפרר הבשר דק דק ולמאן דאסר אסור נמי הכא ולדברי הרשב"א בכל ענין שרי רק שיאכלנו לאלתר ואם היקש הרשב"א טוב וראוי לסמוך עליו אליבא דכ"ע יהיה מותר פרירת בשר דק דק לאלתר ובספר תרומת הדשן מתיר נמי מטעם דבשר לא שייך במינו טחינה דלא הוי בשר גדולי קרקע כמו שאר התבואות דטוחנים אותן מיהו אין כל כך ראיה דבשר ודאי חשיב גדולי קרקע כדמוכח ריש בכל מערבין וכ"כ התוס' פ' כלל גדול גבי מפרק תולדה דדש ותלוי גם במחלוקת זה מה שנהגו לכתות המצה בפסח או לגרור בגרירה הלחם בשאר יו"ט דהרי טחינה אסור בירט אם לא נאמר דלגבי יו"ט הקלו בכה"ג שאינו ממש טחינה:

רש"י פי' דמחתך עצים דקים להבעיר האש וסמ"ג פי' שמנסר עצים ליהנות מנסורת שלהם ורבינו פירשו שיש עצים שיש בהן כעין נימין וכשמפריש אותם הנימין יוצא מביניהם כמין קמח דק דק והוי כטוחן:

רש"י פי' שמשליך יתד לח לתנור חם ליבשו חייב משוס מבשל ואע"פ שאין הבישול ניכר בו שחוזר ומתקשה ורבינו פירש דסיכתא הוא גללי בהמה רקיקין שנותנן בכבשן לצרפן:

דף לב:

לשון ריא"ז

המותח חוט של תפירה בשבת כדי שתהיה התפירה מהודקת חייב חטאת שהרי הוא כתופר ומז"ה ביאר בפסקיו שהפתיל העשוי להדק בו בתי ידים וכן הפתיל העשוי להדק בו אדם המנעלים ברגליו אם יש בהם נקבים עשויין לכך להכניס ולהוציא בהן ולהדקו יפה בשבת שאינו אלא כעין מעשה לולאות וקרסים ואע"פ שנתן בו מחט ותופר ע"י

מחט שאין זו דרך תפירה ואינו אלא כאדם המהדק בגדיו ע"י לולאות וקרסים והמחט עצמו הרי הוא כאחד מהם שהוא מחובר שם:

לשון ריא"ז

ואיזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות שיודע עת התקופות ועת המזל ויודע לומר שנה זו גשומה היא שחונה היא כמו שביאר המור"ה: רש"י פי' ששף בקרקע הבנין באכסדראות שנשענות עליו כדי שיהיה חלק והתוספות פי' ששף בידו על העור המתוח בין העמודים להחליקו ולזה הסכימו כל הפוסקים:

צ"ע בנוטל שלל שעושין החייטים שקורין אינבסטי"ר שגם הוא הוי גמר מלאכה אי חייב משום מכה בפטיש ולבי חוכך להחמיר ומיהו לעולם לא מחייב עד שיהיה בענין דקפיד עלייהו:

כתב הרא"ש ז"ל והיינו טעמא כי פעמים כתב במשכן טעות על קרש אחד ומוחק כדי לכתוב אחרת במקומה ומן הדין היה ראוי לחייב אף מוחק אות אחת כדי לכתוב אות אחרת במקומה אלא שאינו ראוי לחייב על מחשבת כתיבה יותר מעל כתיבה עצמה ויראה שאין חייב על מחיקת טשטוש אפי' לכתוב כמה אותיות כי לא היה במשכן אלא מחיקת אותיות כדי לכתוב במקומו ואחרי כתבי זה מתוך הסברא וגם מדנקט בברייתא מחק אות אחת ראיתי בתוספתא וכתוב בה נפלה דיו על ספר ומחקה שעוה על הפנקס ומחקו אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב וטעמא לא בריר לן וי"ל דהיינו טעמא דאות שנכתב בטעות כמאן דליתיה דמי ועיקר החיוב בשביל מחשבת הכתיבה הילכך אפי' טשטוש נמי והאי דנקט בברייתא מחק אות גדולה איידי דתני כתב אות אחת גדולה:

דף לג.

לפי מסקנת הגמרא משמע דשיעורו הוא כדי לשוף הקילור ומיי' כתב בפירוש המשניות בפרק י"ח מהלכות שבת דשיעור מים מן היאור או שיעור הטל הוא כדי לשוף הקילור אבל שאר המים הוי שיעורן כדי לרחוץ פני המרזבה:

בפי' כדי גמיעה אית דאמרי שהוא כמלא לוגמיו ואית דאמרי שהוא פחות מרביעית ולזה הסכימו רוב המפרשים:

מיי' פי"ח מהל' שבת פסק כר' יהודה דהמוציא קשר של מוכסין אחר שהראהו למוכס וכן המוציא שטר פרוע דחייב עליהן והרא"ש הביא הברייתות כצורתן דפליגי בהו רבנן דפטרי וקצת צריכין דבריו עיון דא"כ (טעמא) דהמוציא שטר פרוע פטור א"כ לעיל

מיניה דמקשה על רבא מברייתא דתניא המוציא נייר מחוק ושטר פרוע דחייב דמשמע מההוא ברייתא להדיא דהמוציא שטר פרוע חייב ונשאר רבא בקושיא מכח ההיא ברייתא ומשמע דההיא ברייתא אתיא כהלכתא ואם נפסוק עתה כדברי תנא קמא הכא דפליג עם ר"י ופטר תקשי הלכתא אהלכתא ובשלמא למיי' אתי שפיר דפסק כרבי יהודה דאומר דבריו כסתם ברייתא ומקשינן מינה לרבא אבל להרא"ש צ"ע היאך יישב הוא הני ברייתות:

רש"י פי' שר"ל בין שהוציא דיו יבש בין שהוציאו בקולמוס בין בקלמרין שיעורו לעולם כדי לכתוב ב' אותיות ומיי' פי"ח מהל' שבת כתב דאם הוציאו על הקולמוס שיעורו כדי לכתוב ממנו ב' אותיות אבל אם הוציא הדיו בפני עצמו או בקסת צריך שיהיה בו יתר על זה כדי שיעלה ממנו על הקולמוס כדי לכתוב שתי אותיות:

דף לג:

בהלכות קטנות זכרנו המחלוקות השייכים בדוכסוסטוס ובקלף ועל איזה דבר נכתבים ס"ת תפילין ומזוזה עש"ב וכאן יש תימה על הר"ן שכתב דבפי' קלף ודוכסוסטוס מיי' מסכים לדעת הרמב"ן ז"ל והנה מיי' פ"ק מהל' תפילין אומר בהפך:

דף לד.

לגי' רש"י יכניס מהם כמלא הכרע דהיינו כאגוז ולגירסת שאר הגאונים יכניס מהם כשיעור בוכנא קטנה ולגירסת רש"י מדוכה של בשמים שמלאכתה לאיסור אסור לטלטלה לצורך קינוח אא"כ היא מלוכלכת מצואה שניכר שהוכנה לכך וצריך שיהא רושם הלכלוך ניכר בה ובענין אחר אסור לטלטלה אבל שאר הגאונים והמפרשים לא גרסי כך אלא משום דאמרינן דכי אין לו מקום מיוח' לבהכ"ס שאסור להכניס שם אבנים אלא כבוכנא קטנה דמשמע הא אם היא גדולה יתר על כן שאסור היינו דוקא כשאין על הגדולה סימן דלכך היא עומדת לקנח בה אבל אם ניכר באבן שקנחו בה אפי' היא גדולה הרבה או אפילו אם הם אבנים הרבה מותר להכניס הכל עמו לבית הכסא:

ונלע"ד דהא דאמר שאם קנח באבן מע"ש דמותר לטלטל בשבת הוא דומיא דחריות של דקל שגדרום לעצים דפרק במה טומנין שאם ישב עליהם מבעו"י אפי' לא חשב עליהם שמותר לישב עליהם בשבת דהוי הישיבה שישב עליהם מבע"י יחוד לטלטולן והכא נמי הוי לכלוך שלכלך האבנים מבעו"י יחוד לטלטולן אע"פ שלא חישב עליהם לכך ולפי זה לפרש"י ותוספות והרא"ש ז"ל קשה לי דמשמע לפי פירושם שאע"פ שלכלך האבנים

מבעו"י אם אין רישומן ניכר כגון שירד עליהם גשמים והסיר הלכלוך שאסור לטלטלן דכיין דאין רישומן ניכר בטל היחוד מהם שנראה מדבריהם שצריך להיות רושם הדבר שמכין אותם ניכר בהן ביום השבת והא גבי חריות דקל שגדרן לעצים לא משמע כן דהרי הישיבה שישב עליהם מבעו"י שהוא הדבר המכין אותן ומתיר טלטולן אינו ניכר עליהן ביום השבת ושרי לטלטלן ואין לומר דגבי חריות של דקל היינו הטעם דאע"פ שאין רשומן ניכר מותר לישב עליהם לפי שעומדים גם לישיבה מה שאין כן באבנים שהרי מדברי ההלכות משמע דהאבנים עומדים גם לקינוח מיהו לפרש"י ז"ל אפשר לתרץ כן דהא איהו מפרש בעיא דאביי לפי גירסתו דמיירי אמדוכה של בשמים ומדוכה של בשמים ודאי דאינה עומדת כלל לקינוח הלכך אתי שפיר שצריך שיהיה רושם הלכלוך ניכר עליו ולא סגי במה שלכלך אותו מבעו"י בלא מחשבה להכינו לכך מה שאין כן בעצים שהם עומדין לישיבה וגם לשריפה הלכך סגי במה שישב עליהן מבעו"י אע"פ שאין רושם הישיבה ניכרת בהן בשבת אבל לפי' הרא"ש וגירסתו דבעיא דאביי קאי אאבנים מקורזלות ואאבן גדולה קשה דהרי כך עומדים אבנים מקורזלות לקינוח כמו לענין אחר דומיא דעצים ואפי' אין רושם ניכר בהם לשתרי טלטולן כיון שקינח בהן מבעוד יום ואפשר לומר דגם להרא"ש ז"ל היינו הנועם שצריך שיהיה רושם הלכלוך ניכר באבן גדול משום דאינה עומדת לקינוח כלל ולא הוי דומיא דעצים שעומדי' להסקה ולישיבה ובשאר אבנים מקורזלות דקאמר שצריך שיהיה רושם הלכלוך ניכר בהן לאו אאבנים שקינח בהן מבעו"י קאמר דאינהו כיון שקינח בהן מבעו"י סגי ולא צריכי רושם כלל אלא משום אבנים הסמוכים להם שלא קינח בהם מבעו"י הוא דקאמר שצריך שיהיה רושם הלכלוך ניכר באבנים שקינח בהם מבעו"י דהשתא הן מעידין על האחרים שגם הן מוכנין לכך אפי' שלא קינח בהן כלל מבעו"י דבלאו רושם ניכר על האבנים שקינח בהן מבעו"י לא היה מותר לטלטל אלא אותם עצמם שקינח בהן מבעו"י אבל לא האחרים הסמוכים להן שלא קינח בהן מבעו"י והשתא שהרושם ניכר בהן מותר לטלטל גם האחרים הסמוכים להן שלא קינח בהן מבעו"י מיהו לדברי רבינו ופירושו אתי שפיר הכל וכן לפי' מיי' פכ"ו מהל' שבת דאינהו מפרשי בעיא דאביי דבעי מרב יוסף ירדו עליהם גשמים ונטשטשו מהו דלאו אלכלוך שעל האבנים קאי אלא אאבנים עצמם קאי ומשום איסור סתירה וטחינה נגעו בה ולדידהו אפשר לומר דבין רושם הלכלוך ניכר בין אינו ניכר כל שקינח בהן מבעו"י הוי הכנה לשבת ומותר לטלטלן ובד"א דצריך רושם ולכלוך על האבנים היינו דוקא כשלא ייחדן בפירוש לכך מבעו"י אבל אם ייחדן מבעו"י לקנח בהן בשבת מותר לטלטלן בשבת כמו שמותר לטלטל אבן שייחדה לפצוע בה

אגוזים והלכך המייחד נייר חלק לקנח בו אע"פ שהוא מוקצה שרי לטלטלו לקנח בו ואפי' לא ייחדו נראה דשרי לטלטל ממנו לקינוח כהכרע לרש"י וכבוכנא קטנה לשאר המפרשים:

לפי דברי מיי' פ"ח מהל' שבת שכתב גבי גבשושית של עפר שעלו בו עשבים שאם הגביהה מעל הארץ והניחה ע"ג יתידות חייב חטאת משום תולש ואם היתה על גבי יתידות והניחה על הארץ חייב משום זורע א"כ צרור שהוא על הארץ ממש שעלו בו עשבים אסור להגביהו מעל הארץ אפילו לקנח בו דהוי כבוד הבריות כיון שיש בו חיוב חטאת וסקילה לא היו מתירין רבנן איסור כזה משום כבוד הבריות וא"כ אין מותר לקנח בו אלא כשהוא על גבי יתדות דאז אין יניקתו מן הארץ אלא מדרבנן והמגביה מעל גבי יתדות ואינו מניחו על הארץ אלא מקנח בו לא הוי חיוב כלל דאינו לא תולש ולא זורע ולפירוש רש"י דס"ל דהמגביה גבשושית מעל הארץ ומניחה ע"ג יתידות וכן מעל גבי יתדות ומניחה על הארץ לא הוי חיוב חטאת אלא איסור מדרבנן הוא דאיכא א"כ לדידיה שרי לקנח בצרור שעלו בו עשבים אע"פ שעקרו מן הארץ דכיון דאין כאן אלא איסור בעלמא משום כבוד הבריות התירו לו להגביהו מע"ג קרקע:

דף לד:

ודוקא כשהעלין לחין הוא דיקנח בהן אבל ביבשים לא יקנח משום סכנה וכתב מגיד משנה דאיכא מאן דגריס איפכא וגם ספר העתים גריס איפכא וההלכות לא גרסי איפכא כי הרי"ף כתב סתם לשון התלמוד ואפילו למאן דאסר לקנח בעשבים לאו משום שיהיה חולק על דברי רש"י דלעיל שמתיר שמוש על עשבים המחוברים (אלא הטעם הוא שם גבי קנוח) כי לדידיה גם כן מותר לשמש בעלי עשבים המחוברין אלא הטעם הוא שם גבי קינוח משום סכנה שהלחין משירין את השינים וצריך לומר שהני עשבים יבשים לאו יבשים ממש שיהיו נפרכים ונפרדין דא"כ מאי שנא מאדמה הקרובה לפרר דאמרינן לעיל שאסור לקנח בה דכיון שקרובה לפרר אינה ראויה לקנוח ואסור לטלטלה ומה היה צריך לתת טעם לאסור בעלין יבשין משום סכנה תיפוק ליה שאסורים משום דלאו בר טלטול הוא מדאורייתא שהיא נפרכת והוי פסיק רישיה אלא ודאי דמיירי שאין העלין יבשין כל כך שיהיו נפרכים ונפרדים והלכך נקט טעם סכנה כנ"ל:

דף לה.

ופשוט הוא פרק ר"ע דף פ"ט ודף צ' דשיעור הוצאת עצים הוא כדי לבשל כגרוגרת מביצת התרנגולת טרופה בשמן ונתונה באילפס ומן התימה על רבינו והרא"ש שכתבו סתם כדי לבשל ביצה קלה ולא פירשו:

ותבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זע"ז אם הם כולם למתק הקדרה ומן התימה על מיי' פי"ח מהלכות שבת שלא הזכיר דבר ממיתוק הקדרה:

דף לה:

לדעת מיי' דס"ל מלאכה שאינה צ"ל חייב עליה המוציא כזית ממת ונבלה או כעדשה מן השרץ חייב ואם היה שם כזית מצומצם והוציא ממנו כחצי זית חייב שהרי הועיל במעשיו שנתמעט השיעור מלטמא אבל אם הוציא כחצי זית מכזית ומחצה פטור ולדברי שאר הפוסקים דפסקו כר"ש דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה פטור בכל אלו שזכרנו ומן התימה על רבינו כיון דס"ל כר"ש במלאכה שאינה צ"ל למה הביא המשנה כצורתה דמשמע מינה דהלכה כסתם משנה:

דף לו.

הר"ן הביא דעת ר"ת שפוסק דבכולהו חייב חטאת כרבי אליעזר וכל הפוסקים שלפניו פסקו כחכמים דאין חייב אבל פטור ואסור הוא:

לשון ריא"ז

הגודלת שמקלעת שערותיה לעצמה פטורה לחברתה חייבת משום בונה ונראה בעיני שהסותרת הקליעה חייבת משום סותר כמבואר בקונטרס הראיות:

פוקסת י"מ שמתקנת שערה בידיה וי"מ שטחה כמין בצק על פניה וכשנוטלתו מאדים הבשר ומיי' פי' בפירוש המשניות פי' אחר ע"ש:

לשון ריא"ז

וכן הפוקסת שער הראש שחולקת השער לכאן ולכאן ושביל באמצע הראש לעצמה פטורה לפי שהוא דרך שנוי אבל לחברתה חייבת וכן הכוחלת עיניה בכוחלת לעצמה פטורה לחברתה חייבת:

לפי דברי א"ח סי' ש"ג משמע דהאיסור הוי משום צובע וכן איתא בגמרא להדיא ומיי' פרק כ"ב מהל' שבת כתב דהאיסור הוי משום כותבת וכ"כ סמ"ג לאוין ס"ה ומן התימה עליהם שהרי התלמוד דחה ההוא דעת להדיא דאתמר התם וכי דרך כתיבה בכך ומשני

דכוחלת משום צובעת ואין לומר דאינהו ס"ל כשנויא קמא דהתם בתלמוד שהרי מיי' פרק כ"ב מהלכות שבת כתב דאיסור גודלת ופוקסת הוי משום בונה והאי טעמא הוא טעם שנויא בתרא דאילו לשנויא קמא איסור גודלת הוי משום אורגת ואיסור פוקסת הוי משום טווה ועוד תרבה הסכסוך על דברי מיי' שבפירוש המשניות שלו כתב אליבא דחכמים דקיי"ל כוותיהו כי ענין גודלת ופוקסת אינו ענין בנין וענין כוחלת אינו ענין הכתיבה ובפסקיו פסק להפך בפרק כ"ב ובפ' כ"ג מהל' שבת וא"ת דבפי' המשניות הכוונה לומר דאינו חייב חטאת משום בנין ומשום כתיבה לפי שאין כאן בנין וכתיבה אבל מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא האף גם זאת אכתי תקשי דהא להההיא לישנא דס"ל דגודלת ופוקסת הוי משום בנין ס"ל דכוחלת הוי משום צביעה ולא משום כתיבה ולא ידעתי לו ישוב אם לא שנאמר שבגי' מיי' היה כתוב גם בלישנא בתרא דכוחלת הוי משום כותבת:

רש"י פי' דציצין הן כמין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הצפורן ומדברי מיי' בפירוש המשניות נראה דציצין הם שיער הראש שנפסק או נתלש רובו וצ"ע כי בחיבורו פרק ט' מהל' שבת כתב להדיא כפרש"י ז"ל ציצין של עור שפירשו רובן ובאמת כי קשה הוא פירושו במשניות כי מה שייך בתלישת השיער לומר פירש למעלה או למטה כי איך יתלש קצתו וישאר מחובר קצתו ולפירוש רש"י אם פירשו כלפי מעלה ומצערות אותו דקאמר רבי יוחנן שמותר אז להסירן בידו ר"ל שפירשו כנגד ראשי אצבעותיו שאז מצערין אותו טפי ור"ת פי' בהפך שכלפי הגוף קרוין כלפי מעלה ולפי' מיי' פ"ט מהלכות שבת משמע שאין מותר להסירן אא"כ הן כלפי מעלה וגם מצערים אותו אבל אם אינן מצערות לדידיה אסור להסירן אפי' פירשו כלפי מעלה וכתבו המרדכי והטור א"ח סי' שכ"ח שיש לחוש לכל הפירושין:

רבינו וה"ג הסכימו שמותר לכבד הבית בשבת בכל מקום וכתב בה"ג דאפי' אינה של תמרה אלא דהוצין מותר לכבד הבית אפי' אינו רצוף שיש והראב"ד כתב דדוקא מותר בבית שנתכבד מע"ש ולא נפל בו בשבת לא קליפי אגוזים וקליפי רמונים ולא כל דבר שאסור לטלטלו אלא שהוא רוצה לכבדו מפני הפירורין או משום שרביטי פולין ועדשים ועצמות שראויין למאכל בהמה אבל אם לא נתכבד מע"ש אפי' אין שם לא קליפי אגוזים ורמונים ולא אפילו צרור כיון דא"א לבית בלא גומות אסור והרשב"א כתב דאפי' יש בו דברים האסורין בטלטול שרי לכבד מידי דהוה אגרף של רעי ומיי' פכ"א מהל' שבת התיר במקום המרוצף ואסר במקום שאינו מרוצף והתוס' וסמ"ג לאוין ס"ה אסרו בכל ענין והרא"ש והטור כתבו כיון שנהגו ע"פ רבים לכבד ולא ישמעו להחמיר הנח להם

ויש אוסרין לכבד מטעם ששובר את קסמי המכבדת בפסיק רישיה ומטעם זה יהי' מותר לכבד במכבדות של תמרה שנכספין ואינן נשברים כל עוד דלא ניחוש לאשוויי גומות וגם מטעם זה יש ליזהר לכבד הבגדים באותן מכבדות של קסמים שנשברים הקסמים בפסיק רישיה ובפרק כל הכלים פירש רבינו מכבדות של מלת דהיינו מכבדות של בגדים שהן נעשים מזנב שועל וכיוצא בהן נראה מדבריו דאזיל בשיטה זו לאסור הכיבוד במכבדות שיש לחוש בהן בשבירת הקסמים בפסיק רישיה:

דף לו:

מיי' פט"ו מהל' שבת כתב להדיא שאם היו דופנות הספינה למעלה מי' מן הים שמוציא זיז כל שהיא וממלא שהרי דרך מקום פטור הוא ממלא ומן הדין היה מותר למלאות אפי' בלא זיז דהמוציא מרשויות דרבנן כגון מרה"י לכרמלית או מכרמלי' לרה"ר דרך מקום פטור שרי לכתחילה והכי נמי הכא דדופנות הספינה שהן למעלה מן המים עשרה הן מקום פטור דכל למעלה מי' בכרמלית הוי מקום פטור ומיהו הכא צריך לזיז משום היכרא שלא יטעה בין הכא ובין כרמלית גמורה וכן דעת הטור או"ח סי' שנ"ה מיהו הרשב"א וסייעתו ס"ל שאפי' ברשויות של דבריה' אסור להחליף דרך מקום פטור ולפיכך אפי' הזיז למעלה מי' או דופני הספינה צריך שיהיה בו ד' על ד' ולא סגי בזיז כל שהוא וכשאינן גבוהים דופנות הספינה עשרה מיי' וסמ"ג וטור ורבינו כתבו דצריך להוציא דף ד' על ד' כאשר כתבתי בחדו' והגהות המרדכי כתב בשם רשב"ם וריב"א דסגי בזיז כל שהוא דמקרקע המים משחינן להו לעשרה דכרמלית וא"א שלא תהיה לעולם יותר מעשרה מקרקעות המים לדופני הספינה:

התוספות כתבו דדוקא במידי שאין דרכו להיות אצל רה"ר הוא דאין שייך לגזור כחו בכרמלית כגון בספינה שדרכה להיות תדיר בכרמלית שרי לזרוק על דופני הספינה אע"פ שהולך לים דהוי כחו בכרמלית ואפי' לדידן דלית לן רה"ר גמורה לא התירו כחו בכרמלי' ומפני זה אסרו לשפוך מים על פי הביב והן הולכין לכרמלית אם אין מכוסה ד' אמות בכרמלית וכ"כ מהר"ם והביא דבריו המרדכי וכן הוא דעת סמ"ג לאוין ס"ה ומיי' פט"ו מהל' שבת כתב דמותר לשפוך מים על פי הביב והמים יוצאים לכרמלית דאפילו במקום שדרך להיות אצל רשות הרבים לא גזרו כחו בכרמלית:

מיי' פ"ג מהל' עירובין ובפי' המשניות פי' מוקפות מוקפות ממש מחיצות וכי חזרו ונקשרו בשבת דאמרי' שחזרו להיתרן הראשון דוקא בשוגג אבל חזרו ונקשרו במזיד לא הוי מחיצה מועלת לטלטל אלא לזרוק וכן פי' מיי' פ"ג מהל' עירובין והתוס' והרא"ש

פליגי על זה ומתירין אפי' חזרו ונקשרו במזיד כיון דאין המחיצה באה אלא להתיר איסור דיורין ומרדכי שם כתב דדוקא אם אינן גבוהות עשרה מן המים הוא דאסור לטלטל מן ספינה לספינה כשאינן קשורים יחד אבל אם הם גבוהין עשרה מן המים הוי מפיק מרה"י לרה"י דרך מקום פטור ושרי אפי' רה"ר בינתיים ואני ראיתי ולא אבין דאם כן לדידיה יהיה מותר להוציא מרשות לרשות דרך מקום פטור אפי' רה"ר באמצע וזה אינו דבהדיא אמר דף צ"ז דהמושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר אפי' למעלה מי' חייב ולא שרי אלא דוקא זורק וצריך נמי שיהיה תשמישן שוה וכמה תנאים אחרים שלא הזכירו המרדכי שום אחד מהן ומיהו דברי המרדכי אלו אתי כמאן דפסק דברשויו' דרבנן מותר להחליף וכבר זכרנו למעלה דאיכא למאן דאסר ולדידהו אסור לטלטל מזו לזו אפי' למעל' מעשרה:

דף לז.

לשון ריא"ז

העושה נקב בלול של תרנגולים שהוא מחובר לקרקע ועושין בו נקב להכניס בו האויר ולצאת ממנו הבלי הסרחון כמו שמבואר לפני' בפ' חבית הרי זה חייב משום מכה בפטיש שאותו הנקב הוא גמר מלאכתו כמבואר בקונטרס הראיות:

לדברי רש"י דס"ל בפ' כלל גדול דף ע"ה דאין בנין וסתירה בכלים אע"פ שעושה כל הכלי הכא לא מחייב נמי משום בנין דאין בנין בכלים וכן לדברי רא"ם שהביאו הגהות מיי' והגהות מרדכי דבריו אבל לדברי התוס' דמחלקין בין בנין לבנין ואמרי דהא דאמרו אין בנין וסתירה בכלים ה"מ בשאינו בנין וסתירה אבל אם הוא בנין שלם או סתירה שלימה דאפי' בכלי שייך בנין וסתירה אם כן הכא נמי יתחייב משום בונה וכן כתב מיי' בהדיא פרק י"ד מהלכות שבת דחייב משום בונה וכן סמ"ג לאוין ס"ה וטור א"ח סי' שי"ד ויש קושיא בדברי מיי' לדבריו שבפ' י' כתב דעושה נקב בלול של תרנגולים חייב משום בונה ובפ' כ"ג מהל' שבת כתב דחייב משום מכה בפטיש וכן יש קושיא בדברי סמ"ג והארכתי זה בחדושי בס"ד:

לשון ריא"ז

וכן יד של עץ הניתן בנקב הקורנס ותקע בו יתד כדי לחזקו חייב משום מכה בפטיש הנגר העושה כלים במעצד וכן נפח שעשה כלים בקורנס ולא גמר מלאכתו הרי זה חייב משום בונה שלא אמרו אין בנין וסתירה בכלים אלא בדבר שאינו צריך מעשה אומן כמו שביאר מז"ה בפסקיו וכמבואר בקונט' הראיות:

מיי' פי' בפי' המשניות סמניות לשון סימנין כמו שכותבין בני אדם א' שיורה על אחד וב' שיורה על שנים ורבינו האי פי' סימניות הן אותיות שאינן ידועות בכתב שהן נקראות סימנים בעלמא כגון נונין הפוכות דכתיב גבי ויהי בנסוע הארון:

דף לז:

לדברי התוס' וכן נראה מל' הגמ' דאם נתכוין לכתוב אות אחת וכתב ב' והן אותיות דלא צריכי זיונים חייב אבל אם הם אותיות דצריכי זיונים כגון שנתכוין לכתוב ח' וכתב ב' זיינין דצריכי זיונים פטור כיון שלא עשה להם הזיונים כי הזיינים הם מאותיות שעטנז גץ וכתבו התוס' להדיא בגמ' דף ק"ד דאפי' נתכוין לכתוב ב' זיינין אם חסר התגין פטור ונראה מהכא דהתגין הן מגוף האות ואינו נקרא אות שלם עד שיהיה לו התגין ומכאן ראיה למ"ד אם חסר התגין בס"ת פסול מיהו מההיא דמחייבינן גבי שבת היכא דשקליה לגגיה דחי"ת ועביד ב' זיינין יש ראיה למ"ד דס"ת שאין בו תגין כשר דהא באו' חי"ת ליכא תגין דאינה מאותיות שעטנז גץ ולפי זה נמצא דפליגי הני תרי סתמי אהדדי ור"ת כתב נתכוין לכתוב ט' ועלה בידו נז שלא הדביק ירך הט' חייב משמע דלדידיה אפי' לא עשה התגין חייב דהא ט' לא בעי תגין אלא לרגל שמאלי ולא לרגל ימיני ובשלמא על הזיי"ן איכא תגין שהוא רגל שמאלי מהט' אבל על הנו"ן שהוא רגל ימיני מהט' ליכא תגין ואעפ"כ מחייב רבינו חננאל משום כותב שתי אותיו' אלמא דס"ל דתגין אינן מעכבין אם לא שנא' דס"ל כהגהות מיי' שכתבו דט' וע' וצ' וש' צריכין תגין לכל הראשים ור"ת פי' נתכוין לכתוב ט' ועלה בידו פ"ז כי הימיני דהט' דומה לפ' והשמאל דומה לז' חייב והיינו כמ"ד דתגין מעכבים ומיי' פי"א מהל' שבת כיילֿ ותני דין נתכוין לכתוב ח' עם דין כתב ע"ג כתב ועם דין הכותב אות א' סמוך לכתב ובכולהו קאמ' חייב ודבריו תמוהי' דהא דין כתב ע"ג כתב וכותב אות א' סמוך לכתב פטור והלכך הכרח לומר דאיכא טעות הדפוס ואפשר דכיון דס"ל למימר דאין התגין מעכבין כמו שכתב להדיא פ' ז' מהל' ס"ת אם כן ס"ל דאפילו נתכוין לכתוב ח' וכתב ב' זיינים דצריכי תגין חייב דתגין אינן מעכבים ומ"מ צ"ע לדידיה מאי האי דקאמר שם בגמ' הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני וצ"ע ואפשר דמיי' מפרש ההיא דגמ' דקאמר הא דזייני הא דלא זייני כדמפרש לה רבינו ישעיה שנביא דבריו לפנינו גם כתב מיי' דמגיה אות א' ועשה אותה שתים כגון שחלק אות הח' ועשה אות' זיינים חייב והשמיט דברי רבא ופליג עם ריא"ז שלפנינו:

לשון ריא"ז

וכן אם כתב אות אחת והשלימה לספר ואפי' נטלו לגט של ד' והשלימו לספר בין בסוף

הספר בין באמצעו ה"ז חייב שהרי אם היה הספר מוטעה והגיה בו אות א' הרי הוא מתקן כל הספר וראוי להתחייב עליו אפי' באות אחת. היה צריך לכתוב שני זיינין וכסבור שהוא צריך לכתוב אותיות אחרות והתחיל לכתוב ח' ועלו בידו שני זיינין שהיה צריך להן אם עלו בידו הזיינין מזויינין בזייונין שלהן כהלכתן ה"ז חייב שהרי כתב שתי האותיות הצריכות לו כמבואר בקונטרס הראיות ואם לא היו הזיינין מזוינים בזיונין שלהם פטור שהרי הוא צריך לזיינן ואלו דומין לחי"ת ולא חייבו ברושם ב' אותיות אלא כשהוא צריך להם כמבואר בקונטרס הראיות:

קרע על מנת שלא לתפור ויש לו צורך באותה קריעה כגון שהוא קורע על מת שהוא חייב לקרוע עליו או צריך לתקן לעצמו בגד קרוע כגון שצריך לתקן לכל אדם בגד הראוי לו הרי זה חייב על קריעתו וכמבואר בקונטרס הראיות:

דף לח.

מיי' פ"ח ופ"י וי"ב מה' שבת פסק דהקורע בחמתו או שקורע על מתו חייב אע"פ שהוא מקלקל כי בקלקולו הוא מתקן שעושה נחת רוח ליצרו וכן החובל בחבירו כדי להזיקו מחמת כעס חייב דה"ל מתקן לגבי יצרו ואף ע"פ שמסוגיית ההלכה לא משמע כך הנה האריך המגיד משנה פ"ח מהל' שבת לבאר פי' דברי מיי' ולפירש"י לא מחייב קורע בחמתו אלא היכא שמכוין בקריעתו זאת להטיל אימה על בני ביתו דהשתא הוה ליה מתקן לגבי ההוא מילתא וכל זה אליבא דר' יהודה ומדברי התוספות נראה דאפי' למאן דפסק הלכה כר"ש דמלאכ' שאינ' צ"ל פטור עליה קים ליה דקורע על מתו חייב דהוי מלאכה הצריכה לגופה כיון שיש בה צורך מצוה והתיקון בה בשעת קריעה וסמ"ג לאוין ס"ה כתב דבין קורע על מתו בין קורע בחמתו פטור אליבא דר' שמעון משום דהוי מלאכה שאצ"ל וצ"ע על סמ"ג דהא בעשין סי' ע' פסק דהחובל בחברו בשבת חייב וזה דלא כר"ש ובמקלקלין שהוא צריך לאותו קלקול והוא תיקון לגבי דבר אחר אבל אינו לצורך אותו הקלקול חוץ מקלקול מבעיר וחובל לצורך מסופקני אליבא דר' שמעון אם חייב אם לאו ומדברי רש"י דף ק"ו נראה להדי' דלר"ש כל המקלקלין אפי' מבעיר אש לצורך קדרתו או כיוצא בזה הוא תיקון לגבי אחרים ולא לגבי עצמו לעולם קלקול מקרי ופטור לדידיה דס"ל דמלאכה שאצ"ל פטור עליה:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאף בשאר המלאכות אם קלקל ויש לו צורך באותו הקלקול כגון שקיטם נטיעה גדולה להסיקו תחת תבשילו הרי זה חייב כמבואר בקונט' הראיות:

מיי' פי' בפי' המשניות ובפ"ט מהל' שבת דהסיט הוא ב' טפחים שהוא כרוחב הגודל מן האמה דנמצא שכשיהיה הסיט כפול יהיה ד' טפחים וכמלא הסיט דאיתא התם נראה מפרש"י גבי ברייי דהתם בתחלת הפרק דאין חלוק בין רוחב הסיט ובין כמלא הסיט ומיי' שם בפירוש המשנה ובפרק ט' מהלכות שבת כתב דכמלא הסיט הוא שני אצבעות שהם שתות הזרת ולא ידעתי איך שני אצבעות הוא שתות הזרת שהרי הזרת הוא ג' טפחים שהן י"ח אצבעות אם לא שנאמר דמיירי בטפחים בני ד' אצבעות:

הרשב"א כתב והביאו דבריו הר"ן ומגיד משנה פ"י מהל' שבת שאם היה יודע קודם שסגר את הפתח שהיה בביתו צבי שמותר לסגור ביתו ולשמור ביתו והצבי שבתוכו שאע"פ שע"י הנעילה נצוד הצבי ממילא ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי לבדו אלא שמתכוין נמי לשמור הבית והר"ן והרמב"ן פליגי עליה וסברי כשיודע שיש צבי בבית קודם שינעול אף ע"פ שמתכוין לשמירת הבית ואפילו לא יתכוין כלל לצידת הצבי שאסור לו לנעול הבית דהוי פסיק רישיה והשתא לדברי הרשב"א נמצינו למדין דאע"ג דקי"ל דפסיק רישיה אסור היינו דוקא שבאותו מעשה דעביד הפסיק רישיה אינו מתכוין ואינו עושה דבר היתר עמו אבל אם באותו הפסיק רישיה שעושה עושה ג"כ דבר היתר עמו ויתכוין גם לדבר היתר אז אפי' עביד פסיק רישיה ומכוין גם לו שרי ובאמת כי קולא היא זו ואני כתבתי בחדו' דכל מעשה שאפשר לעשות זולת הפסיק רישיה אז אפי' עביד אותו מעשה אפי' בפסיק רישיה שרי כי לא מתכוין לעשות בפסיק רישיה והארכתי שם ומדברי הרשב"א סיוע גדול לדברי כי ק"ו הם דברי מדבריו:

דף לח:

מיי' פ"י מהל' שבת כתב שחייב משום מכה בפטיש וכן כ' סמ"ג לאוין ס"ה:

מיי' פי"ב מהל' שבת פסק דחייב אפי' צד אותן שלא לצורך כיון שנתכוין לצוד חייב שהוא הולך לשיטתו דפסק כר' יהודה במלאכה שאצ"ל דחייב עליה וסמ"ג לאוין ס"ה והטור א"ח סי' שי"ו פסקו דפטור עליה וכן נראה דעת רבינו מדמייתי המשנה כצורתה דפטר הצד שלא לצורך ובפרק ח' שרצים איכא ראיות טובא לומר דרבינו ס"ל דמלאכה שאצ"ל פטור כר"ש:

לשון ריא"ז

הצד לצורך חייב שלא לצורך פטור שכל מלאכה שאצ"ל פטור עליה ומז"ה אומר שלא נאמר כן אלא בשאר שקצים ורמשים אבל בח' שרצים אפילו שלא לצורך חייב וכבר

ביארתי בקונ' הראיות שאף בח' שרצים אינו חייב עליהן אלא אם צריך לצידתן שכל מלאכה שאצ"ל פטור עליה וכן שיטת רבי' האי גאון ז"ל:

העוף שברשותו הם כגון אווזים ותרנגולים ובגי' מיי' פ"י מהל' שבת כתוב ביוני עלייה משמע דיוני עליה הן ברשות האדם ואינו כן כאשר כתב שם מגיד משנה ומתוך קושיא זו כתב מגיד משנה שהוא טעות בגירסאות מיי' והגיה במקום יוני עליה יוני הרדסאות אבל עוד קשה שהרי הסמ"ג לאוין ס"ה כתב גם הוא יוני עליה כמו שכתוב בגי' מיי' ודוחק לומר דנפל טעות זה גם בספרי סמ"ג וצ"ע:

מיי' פ"ח מהל' שבת כ' דהחובל חייב משום מפרק והלכך נתן שיעור לדם הנצרר או שיוצא כגרוגרת ורש"י פירש שהחיוב הוא משום צביעת העור וקשה לי לפירושו תינח החובל בשקצים שיש להן עור אבל החובל בשרצים שאין להן עור ויצא מהם דם מאי משום צביעת עור איכא התם ואין לומר דס"ל לרש"י דשאר שרצים שאין להן עור פטור אפי' הוציא מהן דם שהרי בפ' אלו טריפות גבי ריאה שהאדימה דאמרי' התם ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהן דם פרש"י דחייב על חבלתן בשבת משיצא מהן דם אף ע"פ שאין להם עור והתו' כתבו דפי' ראשון שהביא רש"י שחייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום דעביד בה החבורה הוא עיקר וכ"כ סמ"ג דחייב משום נטילת נשמה ובין לפרש"י ולתוספות (איתא) [אין] השיעור כגרוגרת:

מיי' פי"א מהל' שבת כ' דכל שהוא פרה ורבה מזכר ונקבה או שנתהוה מן העפר ההורגו חייב וכל שהוייתו מן הגללים ומן הפירות שהבאישו וכיוצא בהן כגון תולעין של בשר ושבתוך הקטניות ההורגן פטור ולדידיה ליכא מידי שיהיה מותר לכתחלה להורגה אלא המאכולת וכ"כ הרמב"ן והביא דבריו המגיד משנה והרשב"א ס"ל דכל מידי שבמינו יש פרה ורבה מזכר ונקבה אע"פ שיש מהן הוה מן העפר כגון עכבר ששורץ הוא מן העפר כיון דבמינו יש פרה ורבה מן הזכר ההורגו חייב דדמי לסריסין שיש במיני הבהמות והחיות והפרדות דההורגן חייב אבל מינים שאין בהם מפריה ורביה כלל כולם בכלל מאכולת ומותר לצוד אותן ולהורגן לכתחילה וכן דעת המגיד משנה שם וכן נראה דעת סמ"ג לאוין ס"ה שהרי לא הזכיר לחיוב מינים הנתהוים מן העפר ולא כתב אלא המינים שפרים מזכר ונקבה לחיובא והמאכולת להיתרא א"כ לדידיה ליכא אסורא אלא במין שפרה ורבה מזכר ונקבה ולעיל כתבתי מהו נקרא מאכולת:

לשון ריא"ז

הצד פרעוש ממקום שאינו ניצוד ועומד כגון מע"ג קרקע או מבגדיו מבחוץ פטור אבל מעל בשרו מותר לכתחילה כמו שביאר מז"ה:

מי מלח מועטים הם מים ומלח ושמן מעורבין יחד וטובל בהן פתו או נותנן לתוך התבשיל וע"ג נתחי העוף צלוי והדגים ואצ"ל שאם נתן המלח ואח"כ המים או השמן מותר והלכך בערב פסח שחל להיות בשבת מותר לערב מלח וחומץ כדי לעשו' בו טיבול ראשון וכן מותר לעשות המלוח מירקות בשבת שנותנין המלח על הירקות ואח"כ השמן ואח"כ החומץ וכן כל כיוצא בזה אבל אסור לעשות מי מלח מרובין שנראה כמו שעשה מלאכה ממלאכת הבישול כך פסק מיי' פכ"ב מהלכות שבת ושאר מפרשי' כתבו הטעם משום שדמי לעיבוד דכיון שעשוי להתקיים ימים רבים דמי לעיבוד שהמלח מקיימו ומכאן ראיה דהא דאמרי' אין עיבוד באוכלין היינו דוקא להתחייב עליו אבל איסורא דרבנן מיהא איכא דהא עיבוד דהכא עיבוד דאוכלין הוא:

דף מ.

לשון ריא"ז

ואם היו נמצאים שם נכרים או קטנים עושין על ידם ואין מחללין על ידי גדולי ישראל הואיל ואפשר לעשות בהיתר אין לנו לעשות באיסור כמו שביאר מז"ה ונראה בעיני שאם היו צריכין לשחוט תרנגולת לחולה בשבת והיו נכרים נמצאים שם מוטב לנבלה ע"י נכרי ויאכל החולה נבלה ואל ישחוט ישראל שיש בו איסור סקילה שיש לנו לילך אחר האיסור הקל ועוד מוטב יעבור החולה על עצמו ואל יעבור אחר בשבילו:

לשון ריא"ז

ואם אין שם חכם יחלל כל מי שימצא שם כמו שביאר מז"ה:

דף מ:

רוב המפרשים כתבו דהטעם הוא משום איסור רפואה ומיהו כתבו שאם לא נשתהה בהם דשרי לרחוץ בים דנראה כמיקר בעלמא ומיי' פרק כ"א מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו טעם האיסור משום שכל אלו המימות צער הן והכתוב אומר וקראת לשבת עונג ומיהו אם לא נשתהה בהם שרי אע"פ שיש לו חטטין בראשו והרשב"א כתב דבמים הרעי' שבים הגדול אפילו לא נשתהה אסור לרחוץ ודחו הפוסקים דבריו:

מסיק בשאלתות מהו לסרוסי כלבא וכל דבר טמא מי אמרינן בבהמה טהורה דוקא איירי קרא דחזי לקרבן או דלמא מענין עשית סירוס ולא שנא ת"ש שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו כתיב ובארצכם לא תעשו מכדי חובת הגוף [הוא] מה לי בארץ מה לי בח"ל אלא האי בארץ לכל אשר בארץ:

דף מא.

י"א דאם שתה השמן ע"י אניגרון אז מותר לו להחזירו לחוץ דהיינו הערעור ודקאמר התם וכן אם בולעו אפי' אינו שותהו עם אניגרון שהוא מיא דכולהו סלקי שרי דדי בהא או בהא וי"א דלעולם אסור עד שיבלענו וצריך נמי שישתנו ע"י אניגרון דפי' ערעור ר"ל שתיה שלא כדרכה:

רבי' ומיי' וסמ"ג וטור הסכימו דאין סכין בשמן ורד אלא במקום שהבריאים סכין אותו ושכיחא שם לסוך ממנו בלא רפואה ובע"א אסור לסוך ממנו ומכאן משמע הא דאמרי' במשנה אבל סך הוא את השמן דמיירי לדידהו שהיו נוהגין בסיכת שמן תמיד והלכך חילקו בין שמן סתם לשמן ורד דבשמן סתם דרכן לסוך תמיד ואינו ניכר משום רפואה אבל בשמן ורד דאין דרך לסוך ממנו בכל מקום אלא משום רפואה אין להתיר סיכתו בשבת לרפואה אלא במקום דמצוי שם הסיכה ממנו לבריאים ולאו דוקא שמן ורד דה"ה לשאר השמנים שאין דרך לסוך מהם לבריאים שאסור לסוך מהן לחולה בשבת משום רפואה בחולי שאין שם אלא מיחוש וצער וא"כ לדידן דלא נהגינן כלל בשום סיכת שמן דכל השמנים לדידן הוי בכלל שמן ורד במקום דלא שכיח נראה לי דאסור לסוך בשום שמן משום מיחוש דודאי ניכר הוא דלרפואה קעביד ומכאן אזהרה למי שיש להן חטטין בראשן שסכין אותם בשבת דאסור ואפי' לר"ח וה"ג שמביא הר"ן דבריהם שמתירין לכלאדם בכל מקום לסוך בשמן ורד ופליגי אכל הפוסקים דלעיל דדוקא שמן ערב וטוב דומיא דשמן ורד הוא דמתירין לסוך אפי' אינו מצוי בינינו לסוך כלל משום דכל ישראל בני מלכים וראוי להם לסוך ממנו ולא מתחזי דעביד משום רפואה ה"ה לדידן אבל שמנים שריחן רע ומאיסי דלא חזו לסיכת בריאים כלל נ"ל דאליבא דכ"ע אסור לסוך מהם וה"ה למי שיש בו נפח באיזה מקום שיהיה אסור לתת עליו שמן שאין דרך הבריאים והמלכים לסוך ממנו כנ"ל:

לדברי רבינו ומיי' פ"י מהל' שבת כל קשר של קיימא והוא מעשה אומן הקושרו בשבת חייב והקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן אלא מעשה הדיוט וכל אדם קושרין כך לקיימא פטור אבל אסור והקושר קשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקושרו לכתחל' ולדבריהם כל קשר שהוא כמעשה אומן אע"פ שאינו קשר של קיימא אסור לקושרו בשבת וכן להתירו והכי כתב מיי' פ"י מהל' שבת וקשר אומן לא נתברר לי היטב היאך הוא מיהו נראה מלשון האלפסי הוא קשר שקושרין אותו הדק היטב ומכאן נ"ל שיצא האזהרה שכשקושרים ב' קשרים זה על זה שאין מתירין אותו בשבת ואף ע"פ שההוא קשר עשוי לקשור ולהתיר בו ביום ואינו קשר של קיימא אעפ"כ נזהרים

בקשירתו ובהתרתו משום דהוי קשר אמיץ ורש"י וסמ"ג לאוין ס"ה והטור א"ח סי' ש"י כתבו דאין חילוק בין יהיה הקשר של אומן או של הדיוט אלא החילוק הוא היכא שעומד להתקיים לעולם חייב חטאת עליו בין אם הוא קשר אומן או הדיוט והיכא שעומד להתקיים שבעה ימים או יותר אבל אינו עומד להתקיים לעולם פטור אבל אסור והיכא שעומד לקשור ולהתיר בו ביום מותר לכתחלה ל"ש אם הוא של אומן או של הדיוט ואם כן לדידהו הקושר ב' קשרים זה על זה במקום שעשוי להתיר בו ביום אף ע"פ דבכה"ג הוי קשר אומן מותר להתירו בשבת וכן לקושרו וכ"ש שמותר לעשות קשר עם עניבה עליו במקום שעשוי להתיר הקשר בו ביום ונ"ל דאף ע"פ שקשר קשר ועניבה עליו לא מקרי בהכי מעשה אומן ואפי' למיי' ורבינו יהיה מותר לקושרו לכתחלה בשבת אם הוא עשוי להתיר בו ביום דבכה"ג לא הוי מעשה אומן ולא קשר של קיימא וכן נ"ל דלדעת שניהם אם עושה קשר תחת העניבה במקום שעושין כך להתקיים שבוע או יותר כדרך שנוהגין עתה בזמנינו שנותנין רצועות ביופיט"ו ובמכנסים וקושרין יחד בקשר ובעניבה עליהם ועומדין כך כמה ימי' עד שמחליפין אותם המכנסים או היופיט"ו דבכה"ג אסור לקשור ולהתיר כך בשבת שהרי עומד להתקיים ולכ"ע כל שעומד להתקיי' ימים מה אסור לקשור אפי' אינו מעשה אומן ואפי' לדעת מיי' ורבינו וכ"כ ר"י ובעל התרומות לאסור רצועות שאין להם בוקי"ל שקושרין באבנט ואין מתירין אותם אלא מע"ש לע"ש כשמחליפין המכנסים וכן אסר מהר"ם להתיר בשבת קשרים שקושרים הכובסים מיהו בעניבה לבד שאין קשר כלל תחת העניבה ודאי שרי לענוב בשבת ואפילו ירצה שיעמוד כך ימים רבים כי העניבה אינה בכלל קשר כלל וכן כתבו הפוסקים דעניבה שאין תחתיה קשר כלל מותר לעשותה ולהתירה בשבת לכתחל' ואע"פ שמתקיימת כך ימים רבים שאין העניבה בכלל קשר כלל ורא"ם לפי מה שהביא דבריו המרדכי שם פליג ע"ז וס"ל דקשר שעושין בראשי האבנט שעומד כך שבוע או שבועים מותר להתירו ולקושרו לכתחלה בשבת ולא אסרו אלא קשר שהוא ודאי של קיימא דבההוא חייבין עליו חטאת ועוד אסור מדרבנן קשר שאינו ודאי שלא יהיה לקיימא דאיכא לספוקי ביה דלמא יניח הקשר ההוא לעולם כי כן דרך הקושרין קשר באותו מקו' עשוי להתיר מ"מ מניחין אותו ג"כ לעולם וההוא הוא דאיכא איסור אבל בקשר שודאי אינם מניחין אותו כך לעולם אלא שמתירין אותו בסוף שבוע או שבועים ההוא ודאי שרי עוד קאמר רא"ם שאינו נקרא קשר של קיימא להתחייב עליו אא"כ עשה קשר ע"ג קשר והלכך קשר שעושין בראש התפירה אינו חייב עליה אע"פ שעשוי להתקיים כיון דאינו קשר ע"ג קשר ומסופק אני אם דעת רבי' ומיי' לחייב בקשר א' וקצת נראה דודאי מחייבין אפי' בקשר א' העשוי

לקיים כל עוד שהוא מעשה אומן וקשר חוט התפירה לא ידענא אי מקרי מעשה אומן או לאו כיון דאפי' שאר אדם שאינם אומנין וחייטין כך עושין בראשי החוט של תפירה קשר א' והר"ר פורת כתב דקשר שבתוך החוט כשרוצה לתפור חייב עליו וכן קשר של גרדים שקושרין קשר א' כשנפסק החוט ומתקיי' חייב עליו אפי' אינו אלא קשר א' והכל הולך אחר הקיום כי יש קשר מתקיים בקשר א' ויש קשר מתקיים בב' קשרים וכתב סמ"ג לאוין ס"ה דיש קשרים שמתקיימין בקשר א' כגון שקושר חבל בראשו ואינו קושר ב' ראשים ביחד וכן נ"ל דה"ה לקושר הרצועה שנפסקה באמצעיתה כדי לעשותה שלימה שאע"פ שאינו עושה קשר ע"ג קשר שחייב כיון דעביד להתקיים כך לעולם ואם עושה ב' קשרים זה על זה ברצועה שנפסקה כדי לעשותה שלימה חייב לד"ה דהוי מעשה אומן וגם עביד להתקיים כך לעולם ולענוב הרצועה בעניבה כדי לעשותה שלמה פשיטא דשרי אע"פ שמתקיים כך לעולם והוא שלא יהיה קשר תחת העניבה ונ"ל דאף לדברי רא"ם דקאמר דעד שיעשה ב' קשרים זה על זה לא מיחייב אפילו בקשר של קיימא מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא בכל ענין דעביד להתקיים הקשר:

בדין איסור קשירת הדלי בחבל הרא"ש והטור א"ח סי' שי"ז כתבו דדוקא בחבל דעלמא אסור לקושרו אבל בחבל דגרדי שרי ומיי' פ"י מהל' שבת כתב סתם לאיסור בכל חבל ומרדכי מסיק כדברי הטור:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שהאבנט שנותנין במכנסים ודרכו להתירן ולקושרן משבת לשבת או לב' שבתות אסור אלא לקשור בעניבה שיכול להתירו בידו אחת כמבואר בקונט' הראיות ואין חילוק בקשרים אלו בין אם היו מעשה הדיוט בין אם עשוין להתירן בין אם אינן עשוין להתירן כענין שביארנו וכמבואר בקונט' הראיות:

דף מא:

לדברי רש"י דסבירא ליה דחיישי' שמא יתיר ראש האחד ויניח הב' קיים ל"ש אם החבל של גרדי או חבל דעלמא אסור להביאו ולקושרו בראש הפרה והאבוס וכן הוא דעת המרדכי לדברי מיי' דיהיב טעם לאסור משום טלטול החבל ולא חייש שמא יתיר ראש האחד ויניח ראש השני דבכה"ג לאו מעשה אומן הוא א"כ חבל של גרדי שמותר לטלטל מותר נמי להביאו ולקושרו בראש הפרה והאבוס אבל חבל דעלמא אסור שהטלטול אסור בהן וכן נראה דעת הטור א"ח סי' שי"ז ויש שטה אחרת להראב"ד בזה:

לפי דברי רש"י כלי האורגים כיון דסתמייהו חזו לתשמיש ואין הגרדי מקפיד עליהן מותר לטלטלן ולא הוו מלאכתן לאיסור ומשמעמדבריו דשרו לטלטלן אפי' לצורך גופן וכובד העליון והתחתון משום דסתמייהו לא חזו לתשמיש אחר ה"ל דבר שמלאכתו לאיסור ומשמע דשרי לטלטל לצורך גופן ומקומן ומיי' פכ"ו מהל' שבת כתב דכל כלי האורגין אין מטלטלין אותם אלא ככלים שמלאכתן לאיסור וכובד העליון והתחתון אין מטלטלין אותה כלל דס"ל דכלי המיוחד לאיסור אע"פ שאין מקפידין עליו אם משתמש בו תשמיש מ"מ הוי כלי שמלאכתו לאיסור ורבינו והרא"ש כתבו דכלי קיואי שהתיר התלמוד לטלטל היינו בחבל של גרדי דמשמע דוקא חבל האורגים הוא דשרי לטלטל אבל לא שאר הכלים מיהו אפשר דגם שאר הכלים של אורגים שרי לטלטל ואוקימנא דקאמרי היינו ראיה להתיר חבל הגרדי דקאמרי לעיל מיניה:

דף מב.

רש"י ומיי' פ"ק מהל' שביתת עשור והטור א"ח סי' תרי"א פירשו דקניבת ירק דאסור הוא להסיר העלים המעופשין מן הירק ויקצץ השאר ויתקן אותו לאכילה וטעם איסורו כתבו דהוי משום שבות דוקא ופרש"י דהשבות הוא דקא טרח לאכול אותו הירק בשבת עצמו מיהו צ"ע היאך מקרי שבות מה שמכין בידים משבת לחול ולפי דעת הפוסקים הללו נמצינו למדין ראיה למה שנוהגין עתה ברוב הארצות לקנוב הירק בשבת עצמו לעשות טבול בחומץ הנקראת אינצאלט"ה ואוכלין אותן הירקות בימות הקיץ בסעודת המנחה בשבת דכיון דאין איסור קניבת ירק אלא משום שמכין וטורח משבת לחול הכא שמכין לשבת עצמו שרי והרמב"ן והרשב"א פירשו דקניבת ירק דלית בה אלא משום שבות היינו הדחת ירק והביאו ראיה לזה מן הירושל' אבל להסיר העלין המעופשין מן הירק כתבו דהוא אסור משום בורר וא"כ לדידהו אין תקנה לקנוב הירק בשבת כי באותו תיקון מסירות הנשים כל העלין המעופשין וקורין אותו להדיא ברירה שאומרים ביררנו הירק לטבול ואין תקנה לזה אלא כדרך שאמרו בשאר הברירות לברור ביד ואוכל מתוך פסולת לאלתר כאשר ביארנו לעיל בדין הברירה ובקושי יכול לעשות ברירה כזאת בברירת הירק כאשר כתבתי בחדו' ומגיד משנה שם מתרץ דברי מיי' ואפי' לדבריו אי הפסולת שיש באותם הירקות הוא פסולת גמור או שבורר מין אוכל ממין אוכל אחר אסור משום בורר ואי אפשר ליזהר מזה והתוס' נראה מסכימין לפרש"י ורבינו לא הזכיר מזה כלל וכתב הר"ן שדעת רבינו לאסור כל קניבה ואני נהגתי לברור הירקות שעושין ממנו הטיבול שקורין אינצאלט"ה מע"ש כדי לצאת ידי ספיקא:

דף מב:

משמע מן התלמוד שם דכתבי הקדש הכתובים תרגום ובכל לשון אין מצילין אותן מפני הדליקה חוץ מכתב אשורי או יוני ובלשון הקדש וכ"כ רבינו ומיי' פ' כ"ג מהל' שבת והראב"ד כ' דלע"ז יוני שרי לכל וכן לשון גפטית לגפטיים ולשון עלמית לעלמיים ול' מדי למדיים וכן כל לשונות לאותה אומה שרי להציל מפני הדליקה ודוקא שבמקום אותו הלשון אין בקיאין בלה"ק אבל אם בקיאין בלה"ק אין מצילין אפילו באותו לשון והרמב"ן כ' דתרגום אונקלוס ויונתן מותר להציל מפני הדליקה אבל לשון תרגום דעלמא אין מצילין כי לא התירו לכתוב אפילו משום עת לעשות לה' אלא בלה"ק אבל לא בלעגי שפה עוד כתב הרמב"ן דכתיבת קמיעין או פסוקי דרחמי ליכא משום עת לעשות לה' ואסור לעולם להציל מפני הדליקה והר"ן פליג עליו וכתב דמותר לכתוב כתבי הקדש אפי' בלשון לע"ז וכן קמיעין ופסוקי דרחמי משום עת לעשות לה' ומצילין נמי אותם מפני הדליקה וכן נראה מל' הרא"ש וסמ"ג לאוין ס"ה ומרדכי והתוס' שם והטור א"ח סי' של"ד דמצילין הקמיעין מפני הדליקה האידנא משום עת לעשות לה' שכתבו דהאידנא דרבתה השכחה וניתנו כל הספרי' והאגרות והברכו' והתפילות והקמיעין לכתוב שמצילין את כולן מפני הדליקה כל עוד שהן כתבי הקדש בין תרגום שכתבו מקרא בין מקרא שכתבו תרגום ואצ"ל היכא שיש בהם אותיות השם דהיינו האזכרות דודאי ש"ד להצילן בכל ענין ואע"ג דמדינא דגמ' איכא כמה כתבי הקדש שאין מצילין אותם האידנא מצילין הכל ולפי דינא דגמ' משמע מדברי התוס' והמרדכי דכל הספרים אפי' כתובי' בסם ובסיקרא מצילין אותן מן הדליקה כי א"א להם בלא אזכרה בתוכם אבל מגילה דאין בה אזכרה כלל אין מצילין אא"כ כתובה על הספר ובדיו ובמיי' פכ"ג מה' שבת ליכא חילוק בין מגילה לשאר ספרים דבכולהו מצילין אותן מפני הדליק' וכן הוא דעת רבינו ואע"פ שבאלפסי בדפו' הא' כתוב דהכתובים בסם ובסיקרא אין מצילין מפני הדליקה נ"ל דטעות סופר הוא וצ"ל מצילין והלשון מוכיח כך שמתחילה כ' דהכתובים תרגום ובכל לשון אין מצילין והדר כתב אבל הכתובים בסם ובסיקרא מצילין ואי אמרת אין מצילין מאי אבל הא עד השתא נמי אין מצילין קאמר וכן נראה מדברי המרדכי שתופס דבריו שם להתיר:

לשון ריא"ז

ואם היו כתובים תרגום או בשאר לשונות אין מצילין אותם אבל טעונין גניזה בחול שלא יתבזו כדברי ר"י ומז"ה אומר שאם היו כתובים בשאר לשונות מצילין אותם בשבת ודברי רבי' יצחק ז"ל [עיק'] כמבואר בקונט' הראיות:

כל כתבי הקדש ראוין ליכתב בשאר מיני צבעים המתקיימין כגון סם וסיקרא וכיוצ' בהן ומצילין אותן מפני הדליקה ואע"פ שכתובים בסם ובסיקרא חוץ מס"ת ומגלת אסתר שאינן נכתבין אלא בדיו כמבואר בקונ' הראיות:

דף מג.

לשון ריא"ז

ויש לשאול על ספרים שכותבים היום בלשונם והם כתבי הקדש שלנו אם טעונין גניזה בחול ואם יש לחוש על אזכרותיהן שלא לישבע בהן לשקר ושלא למחוק אותם שהמוחק את השם עובר [בלאו] ונראה בעיני שטוב להחמיר בדבר כמבואר בקונטרס הראיות:

דף מג:

התוס' כתבו דכתבים ואגרו' השלוחין ממקו' למקום מותר לקרות בהן ואפי' הוא יודע שאין בהן פיקוח נפש וכתב ר"ת והביא דבריו הטור א"ח סי' ש"ז דאפי' בא מחוץ לתחום מותר לטלטלו ולקרות בו כיון דהטלטול מצד עצמו מותר בו שראוי הוא לצור על פי הצלוחית גם אין לאוסרו משום שבא חוץ לתחום שהרי השולח שלחו בשביל עצמו ולא בשביל אותו השלוח אליו ונמצא שאותו ששלוח אליו האגרת הוי כאילו הוא אחר והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ומהר"ם התיר לקרות בכל האגרו' הבאים בשב' ובלבד שלא יגע בהן מי שהובאו בשבילו והטור א"ח סי' ש"ז תמה על דבריהם וכתב כי גם שנוהגין עתה לקרותם וסומכין לומר שמא יש בהן איזה פקוח נפש שנראה לו שאין הטעם מספיק וכתוב בהגהות מיי' פרק כ"ג מה' שבת בשם א"ז דאפי' כתב הבא לו מע"ש ואפי' כתוב בו מדברים המותרים בשבת כגון תינוקת לארס ותינוק ללמדו ספר אסור לקרותו בשבת ורבינו ברוך אוסר קריאת כל הכתבי' שכתוב בהן מדברי רשות אע"פ שהן ביד הנכרי המביאן מיהו מתיר לעיין בהן בהרהור בעלמא והן ביד הנכרי ולדידיה יהיה מותר גם כן להסתכל בכתב המהלך תחת הצורה ולהרהר בו ובלבד שלא יקרא בפה וזה תימה ועוד נדבר לקמן בזה בע"ה וראבי"ה מתיר לקרותן בכל ענין ומיי' פרק שואל בפירוש המשניות אוסר לקרות אגרת שאלת שלום וכן נהגו העולם:

רבינו ומיי' פכ"ג מה' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה וטוא"ח סי' של"ד כתבו שמותר להצילן לחצר אחר שבאותו מבוי אע"פ שלא עירבו ובלבד שיהיה למבוי ג' מחיצות ולחי אחד והמרדכי כתב דמצילין אף למבוי המפולש שזהו מבוי שיש לו ג' מחיצות אבל אין לו לחי:

הטור א"ח סי' של"ה כ' דאין מערימין לזמן אורחי' שאין צריכין לאכול ומיי' פכ"ב מה' שבת כ' שמערימין בכך:

לשון ריא"ז

בעה"ב שבא להציל מזון ג' סעודות רשאי להציל מכל מין ומין שאם הציל בשר מזון ג' סעודות יכול לחזור ולהציל דגים שיכול לומר בדגים אני חפץ יותר מן הבשר וכן בכל מין ומין כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

לשון ריא"ז

ומז"ה אומר שמותר להציל ביוה"כ לצורך מוצאי יוה"כ שהוא חול ולי נראה שאסור להציל ביוה"כ כמבואר בקונטרס הראיות:

ואומר לאחרים בואו והצילו עמי הואיל והוא רשאי להציל כל מה שירצה רשאי לומר לאחרים הצילו עמי ואין צ"ל הצילו לכם כדרך שאמרו באוכלין כמבואר בקונ' הראיות:

דף מד.

לשון ריא"ז

ובתלמוד ארץ ישראל נמצא בפ"א של תענית שאסור לארוס אשה בע"ש וכן לדברי תורה ונראה הדבר שממעטין בדברי תורה כדי שיעסוק בצרכי שבת:

דף מד:

יש לישאל מה ענין וסר עונך וחטאתך תכופר אצל ויכולו ויש לומר מפני שכשאומר ויכולו הוא מעיד על מעשה בראשית דמשום הכי אומרו מעומד כדין הגדת עדות דכתיב ועמדו שני האנשים ואילו לא היה אומר ויכולו היה מכובשי עדות ועובר על לאו דלא יגיד ומש"ה כשאומ' ויכולו אומרים לו וסר עונך שלא היית מכובשי עדות:

תוספות והרא"ש כתבו דהא דאין מצילין מהן אלא מזון ג' סעודות וכן בהצלת בגדים דאין מצילין אלא כלי התשמיש היינו דוקא בבית שהדליקה שם אינם מצילין יותר מכדי צורך שבת שאם יצילו יותר איכא למיחש מתוך שהוא טרוד בהצלה ישכח השבת ויכבה אבל בתים הקרובים להדליקה ויראים שמא תגיע להם הדליקה יכולין להציל כל מה שירצו וכ"כ הטור א"ח סי' של"ד וסמג לאוין ס"ה ומרדכי והרמב"ן פליגי על זה וכתבו דזו היא מלתא בלא טעמא עוד כתבו המפרשים בשם בעל התרומות דהא דאין מצילין אלא כלי תשמישו הצריך לאותו שבת מיירי בחצר ומבוי הסמוכים לרה"ר וגם אינם מקורים אבל לבית חבירו שיש לו עירוב עמו כיון שיש גג שרי להציל כל מאי דבעי ועוד

שאין לנו רה"ר גמור' דליכא למיגזר לאיסור דאורייתא והרמב"ן והטור א"ת סי' של"ד פליגי על זה וסברי דלא שנא חצר לא שנא בית אינו יכול להציל יותר ממה שאמרו חכמים ולע"ד נראה דבביתו ממש מחדר לחדר יכול להציל כל מאי דבעי דכיון דלא שרינן ליה אלא לפנות מזוית לזוית בבית עצמו איכא היכרא דלא אתי לכבויי מיהו צ"ע וטעמי אלו המחלוקות מבוארין בהר"ן ובהגהות מיי' פרק כ"ג מהל' שבת ובטור א"ח סימן של"ד:

ומדברי מיי' פכ"ג מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה וטוא"ח סי' של"ד משמע דלא שרי להנך אחרים להציל אלא במה דשרי לבע"ה בין במאכלין ומשקין בין בבגדים שכך כתבו להדיא דבמאכל אינן מצילין אלא ג' סעודות כמו הבע"ה ובלבושים אין לובשין אלא כמו שלובש הבע"ה והר"ן הביא דברי ריא"ז:

איכא פלוגתא לדברי רש"י ומיי' פכ"ג מה' שבת וטור א"א סי' של"ד והר"ן משמע להדיא דאין מצילין אותן אלא לחצר המעורבת דלא כבן בתירא ומרדכי שם כתב דמצילין אותן אפי' לחצר שאינה מעורבת וכמה תמוהים דבריו בעיני שהרי גבי הצלת כתבי הקדש פסק כבן בתירא דמצילין אותן אפי' למבוי המפולש וגבי אוכלין ומשקין פוסק כחכמי' דאין מצילין אותן אלא לחצר המעורבת וגבי בגדים פוסק כבן בתירא דמצילין אותן אפי' לחצר שאינה מעורבת ויותר יש להפליא על דברי סמ"ג דגבי ספרים פסק דאין מצילין למבוי שאינו מפולש כדברי חכמים וכן גבי אוכלין ומשקין כתב בתחל' שאין מצילין אותן אלא לחצר המעורבת כדברי חכמי' והוסיף לומר דאפי' כלים נמי דהיינו בגדים אינו מציל אם לא עירבו כלשון מיי' ממש והדר כתב דמלבושין מצילין אותן אפי' לחצר שאינה מעורבת ומ"ש דבתחלה פסק דמלבושין אין מצילין אלא לחצר המעורבת ולבסוף פסק דמצילין גם לחצר שאינה מעורבת ותו מ"ש אוכלין מבגדים שהאוכלין לא יצילם אלא לחצר המעורבת והבגדים אפי' לחצר שאינה מעורבת ועוד דבמתניתין קאמר להדיא אתר פלוגת' דרבנן ובן בתירא ולשם הוא מוציא כל כלי תשמישו דקאי למסקנא דלעיל שהיא כדברי חכמים דלא שרו אלא לחצר המעורבת ונ"מ לדידי' טובא הוא דבבגדי' אם זכה בהן אחד מן ההפקר ולא רצה לעכבם והחזירם לו לא מצי תו לשאול ממנו שכרו שהרי גבי מאכלין נתן טעם להיתר שאלת שכרו משום שלא היה שם איסור כלל שהוציא המאכלין לחצר מעורבת א"כ הכא גבי בגדים דאיכא אסורא שהוציאם לחצר שאינה מעורבת לא יכול לתבוע ממנו שכירתו אם החזירם לו ועוד נ"מ דלדברי רבנן שמותר להוציא כל מה שיכול ללבוש אפי' הוי טפי מלבושין שאין דרך לישא אותן שהרי פליגי עליה דרבי יוסי התם א"כ נלמד מכאן לדעת סמ"ג שיהיה

מותר לצאת בשבת לחצר שאינה מעורבת בתרי המייני או ביוצא בזה דאין לומר דמפני הדליקה דוקא התירו שהרי אפי' לאחרים שזוכין מן ההפקר דלא איכפת להו בדליקה התיר סמ"ג להוציאן לחצר שאינה מעורבת ומדבריו גבי תרי המייני נראה בהפך.
לדברי התוס' והביא דבריהן הר"ן משמע שאם פירש טליתו והניח כלים הרבה לתוכו דשרי ולפי שאר המפרשי' משמע דמוציא כלים הרבה אפי' הן בכלי אחד אסור ולא שרי אלא כששופך הכלים לתוך כלי אחד:

דף מה.

והרמב"ן והרשב"א כתבו דדעת רבי' לאסור מדאשמטיה להההוא דר"י בשביל כך דס"ל בכה"ג הוי קרובי כבוי וקרובי כבוי אסור ולפי זה ל"ש נותן עליו מים או שאר משקין אסור והתוס' והטור א"ח סי' של"ד והגהות מיי' פי"ב מהל' שבת כתבו דכל משקין זולת מים מות' לתת עליו והטעם באסור נתינת המים הוא מפני שהוא מלבן וסמ"ג לאוין ס"ה הביא מימרא דרב יהודה כצורתה ולא חילק כלל בין מים לשאר משקין ואפשר דלדידיה ס"ל דבכה"ג הוי דרך לכלוך ולא דרך ליבון והרא"ש הביא דברי רבינו כצורתם ולא הזכיר כלל מימרא דרב יהודה ואעפ"כ הטו' א"ח סי' של"ד פסק כרב יהודה לתת עליו שאר משקין וקשה הוא שיהיה הטור חולק עם אביו ולא יביא דבריו כלל הלכך לבי אומר לי דבין רבינו ובין הרא"ש ס"ל כר"י דבכה"ג הוי גרם כבוי ושרי ולא השמיטו דברי רב יהודה אלא משום דרב יהודה קאמר שנותן עליו מים מצד אחר שנראה מדבריו דמותר לתת עליו מים וליכא משום ליבון ובוה לא סלקי דבריו להלכה כי נתינת מים אסו' משו' ליבון והילכך השמיטו רבי' והרא"ש מימרא דרב יהודה אבל לעולם אם נותן עליו שאר משקים דליכא למיחש משום ליבון שרי דבכה"ג נמי גרם כבוי הוא והיינו דכתב הטור שמותר לתת עליו כל משקין חוץ מהמים ואע"פ שאביו לא הזכיר מזה כלום כך דעתי נוטה ודברי מיי' פי"ב מהל' שבת מסופקים אם יש לומר שכתב דין נתינת המים גבי ס"ת משום דליכא שם חשש ליבון דבעור ליכא משום ליבון אבל גבי טלית לא כתב היתר נתינת מים עליו ומהאי טעמא דשייך בו ליבון או אפילו קאי נמי אטלית ולקמן יתבאר ומ"מ שרי לתת עליו שאר משקין דכל כה"ג דליכא חשש ליבון גרם כיבוי הוא ושרי:
ומה שכ' הטוא"ח סי' של"ד טלית שאחז בה האור שרי לפושטו אע"פ שהוא נכבה כיון שאינו מכוין בפשיטותו זאת לכבות דמשמע שאם מכוין לכך שאסור לפושטו ואין שום אחד מהפוסקים שיזכיר דבר זה כי מדברי כולם מוכח דגרם כיבוי שרי אפי' מכוין לכך מ"מ נראה דודאי כל גרם כיבוי דשרינן הוא בענין שאינו מכוין לכבות אלא הוא

עושה שום דבר לחצוץ בפני הדליקה וע"י כך בא הכיבוי כההיא דפריס' עור או מחיצת כלים מלאים מים או נתינת כלי ריקן תחת הנר וכיוצא באלו שאינו מכוין לכבות אלא להגין והלכך אי בהאי מעשה שעושה בא ממילא הכבוי שפיר דמי דלא הוי אלא גרם כיבוי בלא מתכוין דאי מכוין לכך אפי' ע"י גרם אסור כמ"ש הטור ומיהו כשאינו מכוין לכך אע"פ דהוי פסיק רישיה שרי ע"י גרם שהרי התירו לחצות בכלי מלאי' מים אע"פ שבודאי יתבקעו ויכבו והוי פסיק רישיה מ"מ שרי כיון שאינו אלא גרם ואינו מכוין לכך ועי' בתוס' פ' בתרא דיומא. ומסופקני בכל מלאכת שבת הנעשית בלא מתכוין ע"י גרם בפסיק רישיה כי האי דגרם כיבוי אי שריא או דלמא גבי דליקה הקילו:

איכא פלוגתא בנתינת טעם לאיסור זה בין רש"י ומהר"ם וסמ"ג ומיי' ותוס' וכל הטעמי' הזכירם הטוא"ח לאיסור בסי' רע"ז וצ"ע בדברי הטור ובסי' תר"פ בהל' חנוכה ויש נפקותא בפי' אלו לגבי פסיק רישיה בדבר שהוא פסיק רישיה לגבי רוב בני אדם ולגבי בקיאין אינו פסיק רישיה אם חשיב בכה"ג פסיק רישיה או לאו ובחדושי הארכתי בס"ד:

כתב בה"ג והביא דבריו הרא"ש והטוא"ח סי' של"ד דבכל איסורי שבת בהיזק הבא פתאום כגון בידקא דמיא דאתיא בקרקע שלו או אם נתרועעה חבית של יין או ביתו או שום היזק כיוצא בזה יכול לומר בפני הנכרי כל המציל לא יפסיד ואם אין הנכרי מזומן כאן יכול לקרותו שיבא ואע"פ שבודאי יכבה ויתקן ויציל כשיבא ומדברי מיי' פי"א מהל' שבת אינו נראה כך וכ"כ סמ"ג לאוין ס"ה והגהות מיי' בשם ס' התרומה דדוקא בדליקה התירו אבל לא בשאר אסורי שב' ומהרי"ח מסכי' לדברי הרא"ש וכת' דאפשר שחלוק הדליקה משאר אסורי שבת דבדליק' מותר לומר ליחיד אם תכבה לא תפסיד ובשאר אסורים יאמר בסתם:

לשון ריא"ז

התירו בדליקה לומר כל המכבה אינו מפסיד אבל בשאר מלאכות אסור לומר בפני הנכרי כל העושה מלאכה זו אינו מפסיד שלא התירו דבר זה אלא בדליקה:

דף מה:

האי קטן כתבו התוס' דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך אבל קטן שהגיע לחינוך כיון דחייב לחנכו כ"ש שצריך להפרישו מעבירה ועון ונראה דצ"ל דהא כיבוי דקטן מיירי דהוי איסורא דאוריי' וכן נראה מדברי מיי' פי"ב מהל' שבת שפסק דב"ד מצווין להפרישו משום דחשיב לי' איסור' דאוריי' לפי סברתו שפוסק דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה כר"י דאי הוה ס"ל דהוי איסור' דרבנן לא היה פוסק שב"ד מצווין להפרישו

שהריכת' פכ"ד מהל' שבת דבמלאכה דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו ולא אביו וכן כ' התוס' דמיירי במלאכה דאורייתא אי לרבי יהודה כדאמרן אי לר' שמעון וכגון שצריך לפחמים ומגיד משנה פכ"ד מהל' שבת תמה על דברי מיי' שכתב שם דבאיסורא דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו הא באיסורא דאוריי' מצווין להפרישו והלא מיי' עצמו כ' פי"ב מה' שבת ובסוף הל' איסורי מאכלות דאפילו באיסור דאורייתא אין ב"ד מצווין להפרישו ולי הדיוט נראה דאין כאן קושיא דהכא פ' כ"ד מהל' שבת שכתב דבאיסור דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו מיירי בכל ענין ואפי' שעושה לדעת אביו שמבחין דניחא ליה לאביו בההיא תלישה ובההוא הוצאה וטלטול ואפי' הכי כיון דליכא אלא איסורא דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו אבל דכוותה גבי איסור דאוריי' שעושה לדעת אביו ב"ד מצווין להפרישו וזה שכ' בפי"ב מהל' שבת דקטן המכבה לדעת אביו ב"ד מצווין להפרישו ופי' לשם דאם אינו עושה לדעת אביו שרי אע"פ שהוא איסור דאוריי' שהרי אותו הכיבוי הוי איסור דאוריי' בכל ענין לדידיה דפסק כר' יהודה במלאכה שאינ' צריכה לגופה דחייב עליה ובכל דוכתא דאמר דבאיסור דאוריי' אין ב"ד מצווין להפרישו מיירי שאינו עושה לדעת אביו ובזה יתיישבו דברי מיי' שפיר ובזה נמי מתרצת קושית הטוא"ח סי' שמ"ג שהקשה גם הוא על דברי מיי' כדלעיל דבפכ"ד מהל' שבת מיירי אע"פ שעושה האיסור דרבנן על דעת אביו דאין ב"ד מצווין להפרישו ודכוותה גבי איסור דאוריי' אם עושהו לדעת אביו ב"ד מצווין להפרישו אבל אם אינו עושה לדעת אביו בכל ענין אפי' באיסור דאוריי' גם למיי' אין ב"ד מצווין להפרישו:

רבי' ומיי' פ"א מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה והרא"ש והמרדכי והר"ן והטוא"ח סי' שט"ז שוין דחמשה מזיקין מותר להורגן בכל ענין אפילו אין רצין אחריו ושאר מזיקין אם רצין אחריו מותר להורגן ואם לאו אסור ומתוך כך התיר ר"ת להרוג פרעוש שעוקץ הבשר בשבת דס"ל דשאר המזיקין שמותר להורגן אם רצין אחריו מיירי אפי' דליכא בהו סכנה ופרעוש נמי הוי בכללן ומיהו מיי' לא ס"ל כוותיה בהא דאי תימא דלמיי' אפי' ליכא סכנה שרי להורגן כשרץ אחריו הא לדידיה מלאכה שאצ"ל חייב עליה והיאך יתיר איסור דאורייתא במקום צער אלא ודאי הכרח לומר דלדידיה כל המזיקין שהותר הריגתן מיירי שיש בהן סכנה והלכך לדידי' בכל ענין יהי' אסור להרוג פרעוש כיון דלית ביה סכנה והמרדכי כתב בשם גאון דלא חזינן לרבנן קשישי שיהרגו אותן ואפי' לצוד אותן מיהו הצידה חומרא בעלמא הוא כדלעיל והתוס' כ' בשם ר"י ור"ח דאפילו החמשה מזיקין אין הורגין אותם אא"כ רצין אחריו ושאר כל המזיקין אין הורגין אותם אפי' רצין אחריו אלא דורסן לפי תומן ובודאי נמי אסור להרוג פרעוש בשבת אפי' עוקצו:

דף מו.

דין פמוטות כתבנו לעיל סוף כירה ויש קושיא בדברי מיי' וגם בדברי הטוא"ח סי' רע"ט ובחדושי הארכתי ליישב בס"ד:

ואם אמירה לנכרי שבות גם באיסורי דרבנן אמירה לנכרי שבות לפי' התוס' ומדברי מיי' פ"ו מהל' שבת משמע דבכ"מ שיש קצת חולי או צורך מותר לומר לנכרי לעשות דבר שאין איסורו אלא משום שבות ומדברי ר"ת משמע דבאיסו' דרבנן ליכא איסור באמיר' לנכרי ומדברי הטור נראה דס"ל כתוס' ומדברי מגיד משנה פכ"ד מהל' שבת משמע דלא הותרה אמירה לנכרי אפי' במקום מצוה אלא במקום דליכא אלא איסור דרבנן עי' בטוא"ח סי' תקפ"ו:

ר"ת כתב דמותר לישראל ליהנות ולשתות מהן כיון דאי בעי הוה מצי לטפס ולירד (ולעלות) בבור לשתות שם נמצא דלא אהנו לו מעשה דנכרי וכ"ש אם הביאן הנכרי מנהר שיותר בקל היה יכול הישראל לילך לנהר ולשתות ומתוך כך התיר נמי פת שהכניס הנכרי בשבת מרה"ר לרה"י בשביל ישראל כיון שהישראל הוה מצי לילך במקום הפת לאוכלו והוא שלא אמר לו הישראל להביא וכ"כ הר"ז הלוי ורבי' אליה מפרי"ש וה"ה לכל כיוצא בזה שהישראל עצמו יכול ללכת שם ליהנות מאותו דבר דמותר לישראל ליהנות בו אם הביאו לו הנכרי מעצמו בשביל ישראל דרך רה"ר וי"א דדוקא שתיה הוא דאסיר' אבל יכול להשתמש באותן המים תשמישין אחרים כגון לרחוץ בהן ידיו ורגליו וכיוצא בזה ור"י אוסר בין שתיה בין שאר תשמיש בין לאותו ישראל שהביאן הנכרי עצמו בין לכל כל עוד שהביאן דרך רה"ר דעביד בהו איסורא דאוריי' וכ"כ הרא"ש והטור א"ח סי' שכ"ה ולדברי ר"ת הא דאסרינן להאכיל לבהמתו עשבים שלקט הנכרי לצורך הישראל היינו דוקא שהוא בענין שלא היה יכול הישראל להעמיד בהמתו ע"ג אותן העשבים כגון שהבהמה מעבר הנהר מזה והעשבים שהביא הנכרי מעבר הנהר מזה דאין הישראל יכול להעמיד בהמתו ע"ג אותן העשבי' אבל אם היו העשבים בענין שהישראל היה יכול להעמיד בהמתו ע"ג אותן העשבים אז אפי' לקטן הנכרי לצורך הישראל שרי וחביריו חולקין עליו ולדידן שהבורות שלנו בעומק וא"א לטפס ולירד בשום ענין נראה דאפילו לר"ת וחביריו אם מילא הנכרי מים לצורך הישראל מבור ברה"ר והביאן לרה"י דרך רה"ר אסורין מיהו אליבא דכל אלו דלדידן דלית לן רה"ר רק כרמלית וליכא רק איסור דרבנן שאם הנכרי הביא מים בשביל ישראל דרך כרמלית שהישראל לא אמר לו כלום דשרי לישראל אחר דומיא דפירות שבאו חוץ לתחום בשביל ישראל זה שמותר לישראל אחר וי"א דאפי' הביאן דרך רה"ר שרו

לישראל אחר וכן בהדלקת הנר אע"פ שהן איסורין דאוריי' דבכל האיסורין אמרי' דדבר הנעשה בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר והר"ן דחה כל אלו הסברות עיין בפנים:

דף מו:

איכא פלוגתא כי לפי חילוק שעושין קצת המפרשי' בין הדלקת הנר ובין פירו' הנושרים כאשר כתבתי בחדושי דמשום דהדלקת הנר ועשיית הכבש ומליאת המים אינן קלים לעשותם משום הכי שרו ליהנות מאותה מלאכה אי עביד לה הנכרי מעצמו ה"נ אם בישל הנכרי בשר לעצמו או דגים או ביצים או אפה לחם לעצמו מותר לישראל לאכול מהם שגם אלו אינן קלים לעשותן ואין לאסור הלחם משום מוקצה דהא קי"ל כר"ש מיהו נ"ל דצ"ל שכל אלו האפיות והבשולין הם בענין דליכא שם משום בישולי נכרים דאי איכא משום בישולי נכרים אפילו בלא איסור שבת אסור לאוכלן והיכי דמי כגון שאפה הנכרי ושבישל ע"ג אור שעשה הישראל מבעו"י וה"נ צ"ל שכל אלו הדברים היו תלושין מבעו"י וראוין בענין דלית שם איסור מוקצה דאי איכא איסור מוקצה פשיטא דאסור לאוכלן אפי' לטלטלן והכי כתב המגיד משנה פ"ו מהל' שבת בשם הרשב"א והוסיף לאסור הנולד הנעשה ע"י הנכרי כגון משקים הבאים ע"י סחיטת נכרי ולפי התירוץ אחר שעושין המפרשים בין נכרי שעשה הכבש ומדליק הנר לעצמו ובין פירות הנושרים ומשקין שזבו דלא הותר מה שעשה הנכרי לעצמו אלא במידי דלאו בר אכילי' ואין אדם להוט אחריו כגון הדלקת נר ועשיית כבש אבל מידי דהוא בר אכילה ואדם להוט אחריו אם עשאו הנכרי לעצמו אסור לישראל ליהנות ממנו א"כ נכרי שבישל או אפה או צלה לעצמו אסור לישראל ליהנות ממנו וכ"כ ר"ת דפת הנאפה בשבת ע"י נכרי אפי' בישלו לעצמו ולצורך נכרי אסור מטעם דהוי מוקצה דהא הקמח לא חזי לכוס מע"ש וכתב דבמוקצה כזה אף ר"ש מודה דכיון דנטחן ונרקד ונאפה הוי כגרוגרות וצמוקין ולא דמי לישראל שבישל בשוגג דיאכל דהתם ליכא למיגזר שמא יבשל במזיד דלאו ברשיעי עסקי' אבל בנכרי שבישל לעצמו אי שרית לישראל למיכל איכא למיגזר דילמא יאמר לנכרי לבשל בשבילו ומדברי התוס' נראה לאסור מדקא עבדי התם הני תרי תרוצי ביחד משמע דסבירא להו לאסור ובסמ"ג לאוין ס"ה כתב איכא פנים לאיסור ואיכא פנים להיתר וסוף דבריו לאיסור וכן המרדכי בשם ספר התרומה וכן כ' בהגהות מיי' פ"ו מהל' שבת ובשם א"ז ובשם ראבי"ה שהיה מלקה בני אדם שאכלו פת שאפאה נכרי בשבת והרא"ש והטו' א"ח סי' שכ"ה כ' להתיר פת שאפאו נכרי בשבת לצרכו ולצורך נכרי דאין כאן מוקצה כלל והאריך בראיות ור"י בר' ברוך וה"ר שמואל מוורדום

מתירין ליקח פת מן הנכרי שאפאו בשבת לצורכו ע"י הדחק ונראה דאפי' למאן דמתירין מלאכת אפיה ובישול שעשה הנכרי לצורכו היינו דוקא היכא שהנכרי אינו מכירו ויודע שצריך לו אבל אם הוא מכירו ויודע שצריך לו אסור גזירה שמא ירבה בשבילו וכ"כ המגיד משנה ובספר אגודה סי' תק"ד יש שמתיר לומר לנכרי בשבת לעשות הפאפאה וכן מותר לטלטלה:

כתב הרמב"ן תנור יש מסתפקים בו אם דרך להחכירו כמו שדה ושרי או אם הוא דומה למרחץ ואסור והוא הכריע לאיסור דדוקא שדה אמרי' ארעא לאריסותא קיימא אבל תנור אינו עומד לאריסות ודינו כמרחץ אפי' השכירו לשנה ובריחים נוהגים היתר שעומדים לאריסות ורבינו האי כתב אם השכירו שנים הרבה ונתפרסם הדבר מותר וכן נהגו היתר בבבל והרא"ש כתב ולפי זה נתפרסם ונתברר הדבר בכל גבולינו שכל מי שיש לו מרחץ או תנור אינו שוכר פועלים לעשות לו מלאכה בהם ולוקח הריוח של הרחיצה והאפיה אלא משכירו לאחר לשנה או לחדשים בדבר ידוע ושיטול השוכר כל הריוח שיבא ממנו הלכך מותר בקבלנות שאין מלאכת הנכרי נקראת על שם ישראל אבל אם היה משכירו לימים אסור ליקח שכר שבת ויו"ט:

ור"י היה מתיר בתנור שיקבלו בשותפות אפי' לא התנו דדוקא בשדה אסור לפי שחלק ישראל מתעלה ומתרבה באותה מלאכה שעושה הנכרי אבל בתנור שאין חלק ישראל מתעלה בכך מותר לחלוק ולומר יהא שלי בחול ושלך בשבת ור"ת אוסר וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב המשתתף עם הנכרי במלאכה או בסחורה אם התנו וכו' מלאכה דומה לתנור שאין חלק ישראל מתעלה במה שהנכרי עושה ואסר בלא התנו וכתב הרא"ש ז"ל תנור שלקחו הישראל במשכון נראה שאין צריך הישראל להתנות כלום כיון שהוא ברשות הנכרי ושכר התנור הוא רק לישראל ברבית שלו ואין לישראל חלק בגוף התנור ואם לא התנו תחלה וגם לא באו לומר שיקח הישראל יום אחד כנגד שבת אלא חלקו סתם מבעיא ולא איפשיטא וכ' הרא"ש כיון דספיק' דרבנן הוא אזלינן לקולא וא"צ להניח לנכרי ליטול כל השבתות לבדו אבל מדברי הרמב"ם נראה לחומרא שכתב ואם לא התנו ושכר שבת אינו ידוע נראה לי שהנכרי יטול שביעית השכר והשאר חולקים בשוה וכתב עוד הנותן מעות לנכרי להתעסק בהן אע"פ שהנכרי נושא ונותן בהן בשבת חולק עמו כל השכר בשוה וכן הורו כל הגאוני':

דף מז.

מיי' פכ"ג מה' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו דהתוקע חייב משום בונה והרא"ש כ' דחייב משום מכה בפטיש:

לשון ריא"ז

אבל אין מחזירין אותה למקומה גזרה שמא יתקע ותקיעה היא דרך אומנות ויש בנין וסתירה בכלים בדבר שצריך בו מעשה אומן כמו שביאר מז"ה וכמבואר בקונ' הראיות:

דף מז:

דע כי אע"פ שמיי' פ' כ"ה מה' שבת גבי כלים שמקפיד עלייהו כולל בהן גם קורנס של נפחים דמשמע דקורנס של נפחים אסור לטלטלו לצורך גופו כגון לפצוע בו אגוזים טעו' סופר או מדפיס הוא ובמקום קורנס בשמי' כתבו קורנס נפחים תדע שהרי מן התלמוד מוכח להדיא כרבא דמותר לטלטל הכלי לעשות בו דבר תשמיש אע"פ שהכלי לא נעשה מתחילה לאותו תשמיש ומטעם זה מתיר לטלטל קורנס של נפחים לפצוע בו אגוזים אע"ג דלא נעשה לכך וכן פסק מיי' שם להדיא כדברי רבא והיאך יסתור עתה דבריו וכן יראה מדברי המגיד משנה שם שגי' מיי' היא קורנס של בשמים:

דף מח.

הר"ן ומ"מ פכ"ה מה' שבת הביאו דברי ר"י שאומר דמותרין לטלטלן אפי' שלא לצורך כלל והם כתבו שאין לטלטלן שלא לצורך כלל וכ"נ מדברי מיי' וסמ"ג וטור והיינו טעם לדבר דבימי נחמיה בן חכליה אסרו הכל אין לנו להתיר טלטולן אלא באופן שאמרו חכמים וכיון שחכמי' לא התירו הטלטול בכלים שמלאכתן להיתר אלא מחמה לצל שהוא קצת צורך בשביל הכלי אין לנו להתיר בו יותר ולפיכך שלא לצורך כלל אסור לטלטלן ומשום הכי כתב הר"ן דספרי הקדש ואוכלין כיון שלא נאסרו מתחל' מותרים לטלטלן אפי' שלא לצורך כלל ולפי זה כוסו' וקערות וצלוחיות ומקצוע של דבילה וזוהמא ליסטרון של קדרה וסכין קטנה שע"ג השלחן נ"ל שיהיו מותרין לטלטלן שלא לצורך כלל כיון שמתחל' לא נאסרו כדאי' בגמ' ובתוס' בכלים אלו לא אסרו הטלטול ככלים שהיו בימי נחמיה:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאפי' כלים שמלאכתן להיתר לא התירו לטלטלן אלא לצורך ואפי' אם צריך להצניען שלא יאבדו או מחמה לצל כמו שביארנו אבל אם בא לטלטלן בלי שום

צורך אסור כמבואר בקונטרס הראיות ומז"ה מתיר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפי' מחמה לצל ואפי' נר ישן שהוא מאוס ונר שהדליקו בו באותה שבת שכבה שהוא מוקצה מחמת איסור הוא מתיר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו וכבר השגתי עליו בקונ' הראיות ובפ' כירה ושיטת ר"ת בדברים שמוקצה מחמת איסור אסור לטלטלן אפי' לצורך גופו וכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו מחמה לצל אלא לצורך גופו או לצורך מקומו ונראה בעיני שאם התנה מבעו"י על הנר שהדליק לשבת שלאחר שיכבה עתיד לטלטלו משם הכל לפי תנאו כמבואר בקונטרס הראיות ביו"ט פ' המביא:

נר חנוכה שהדליקה בחצרו ויש נכרים שמקפידין על כך מותר לטלטלו בשבת לאחר שכבה שיש חכם מחכמי המשנה שהיה מתיר ומפני קפידת הנכרי ראוי לסמוך בדברי תורה על דברי המתיר בשעת הדחק כמו שמבואר בפ' כירה:

רבינו וה"ג ור"ת ס"ל דמותר לכבד הבית בשבת א"כ הוו מכבדות של תמרה כלי שמלאכתו להיתר ומותר לטלטלם אפי' מחמה לצל ולדברי סמ"ג והרא"ש דאסרו לכבד הבית בשבת בשום ענין א"כ המכבדות הוו כלים שמלאכתן לאיסור ואין מטלטלין אותן אלא לצורך גופן או לצורך מקומן ואע"פ שמיי' פכ"א מהל' שבת כתב דאסור לכבד הבית במקום שאינו מרוצף מ"מ ס"ל דמכבדות הויין כלי שמלאכתן להיתר כיון שכשהוא מרוצף מותר לכבד הבית וכ"כ בפכ"ו מהל' שבת וא"כ כל כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר מותר לטלטלו אפי' מחמה לצל דומיא דמכבדות דהויין מלאכתן לאיסור גבי מקום שאינו רצוף באבנים ומלאכתן להיתר גבי מקום המרוצף באבנים ושרי לטלטלן לדברי מיי' כדין כל הכלים שמלאכתן להיתר:

לשון ריא"ז

ומכבדות שמכבדין בהן הבית מותר לטלטלן אפילו מחמה לצל ומותר לכבד הבית כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

רבינו והרא"ש והטור וכל הפוסקים הושוו דאם הן ראוים לאיזו מלאכה אפי' אינן ראוים למלאכתן הראשונה שמותר לטלטלן בשבת ובהלכות כתוב בשם רב צמח גאון דאסור לטלטלן אם אינן עושין מעין מלאכתן הראשונה ודחו דבריו רבינו והרא"ש בטוב טעם וגם לי קשה על דבריו דא"כ שלא יהיה מותר לטלטלן אלא אם כן ראוין למלאכתן הראשונה אתי לפסוק כמאן דאסר נולד ואנן קיי"ל דמאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד והיאך אפשר שיפסוק דלא כר"ש דקיי"ל כוותיה במוקצה ונראה דבכל הכלי' שנשברו פליגי בין בחתיכת חרס קטנה בין במגופת חבית שנכתתה בין בשירי פרוזמיות בין בשברי התנור בכולהו ס"ל לגאון דאם נשברו בשבת אסור לטלטלן ושאר הפוסקים

פליגי עליה חוץ משירי מחצלאות דאפי' נשברו בשבת גם לדברי הגאון מותר לטלטלן שהרי ראוין הם למלאכתן ראשונה לכסות בהן טינוף וכבר כתבתי בחדושי מה שקשה על הטוא"ח סי' ש"ח דמתחלה סבר דאפי' נשברו בשבת מותר לטלטלן אפי' אינן ראוין למלאכתן ראשונה ולבסוף נראה דסבר שאם נשברו בשבת דאסור לטלטלן ואין לומר דהטור נקט גבי חתיכות חרס דמיירי שנשברו בחול משום דבעי למיתני אח"כ זרקו לאשפה מבעו"י אסור וא"א לומר זרקו לאשפה מבעו"י אם לא שנשברה מבעו"י דאי משום הא לא איריא הדא שהתלמוד לא קתני גבי חתיכת חרס זרקו לאשפה מבעו"י שבשביל זה יהיה מוכרח גם הוא להביאו בפסקיו ולומר דמיירי בהכי שנשברה מבעו"י ועוד היה אפשר לומר ואם נשברה מבעו"י וזרק מבעו"י לאשפה כי היכי דשמעינן לה גבי מגופ' חבית וגבי שירי מחצלאות שכתב הרמב"ן ז"ל והביא דבריו המגיד משנה פכ"ו מהל' שבת:

דף מח:

הר"י ומגיד משנה כתבו בשם הראב"ד דדוקא שיורי טלית מצוה שאין בהם שלש על שלש אסור לטלטלן משום דאינו מקנח בהן טינוף להיותן של מצוה אבל כל שאר שיורי בגדים אפי' הן קטנים ביותר מותר לטלטלן דחזו לקנח איזה טינוף:

דף מט.

לרש"י ליכא איסור עשיית אהל בדפנות כלל ומשמע מדבריו דאפי' עשה מחיצה שבאה להתיר איזה טלטול שמותר לעשותה כל עוד שהוא מן הצד והתוס' כתבו דגם מן הצד שייך עשיית אהל ואם עשה מחיצ' כדי להתיר אסור ולזה הסכימו כל הפוסקי' דלא הותר מחיצה מן הצד אלא לצניעות:

דף מט:

רש"י פי' שצריך שיהיה זה הקנה ראוי לעשות בו תשמיש אחר דהיינו כלי גמור ור"ת פליג וסבר דאם היה עליו תורת כלי גמור מה צורך לאומרו פשיטא אלא מיירי שתקנו בענין שיהא נראה עומד לכך אפי' אינו ראוי לדבר אחר ולפי דברי ר"ת אם נשתמש בהאי קנה לפתוח ולנעול הדלת מבעוד יום שמוכיח עליו דלכך עשאו שרי להשתמש בו בשבת בלי שום תיקון אחר ונראה דדייק הכי מדקאמר שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל דמשמע דהשתא הוא שהתקינו דעד האידנא לא נשתמש בו והלכך צריך תיקון

מוכח עליו שלכך התקינו אבל אם היה מתוקן כבר שנשתמש בו מבעו"י שרי בלי שום תיקון אחר וכן נראה מדברי הר"ן לפנינו ונ"ל דאיכא לתרץ קושית דרבי' שלמה ור"ת דלא פליגי אהדדי דלמר יצטרך שיהיה על הקנה תורת כלי גמור ולמר לא כי י"ל דהא דרש"י מצריך שיהיה לקנה תורת כלי גמור היינו משום דלדידיה איסור פתיחה ונעילת הדלת בקנה הוא משום בנין דאיהו מפרש האי בריי' דקנה שתקנו בעה"ב דמיירי בקנה שהוא דומיא דמנעול שבאותו קנה עצמו פותח ונועל במקום מנעול והלכך כיון דמשום איסור בנין נגעו בו א"א להוציאו מידי כך אלא עד שיהא כלי גמור והא דרבי' תם אומר דאין צריך שיהא כלי גמור וסגי במה שתקנו שיהא נראה עומד לכך היינו משום דאיהו מפרש הא בריי' דקנה שתקנו בעה"ב דמיירי שהוא כענין המפתחות שלנו שהקנה מושך המנעול אילך ואילך אבל קנה עצמו אינו במקו' המנעול דמיירי שיש שם מנעול לדלת ויש לו נקב שבו תוחבין הקנה ובקנה הזה מושך המנעול אילך ואילך והלכך לדידיה אין בו איסור משום בנין כלל אלא משום טלטול ומשום הכי סגי במה שתקנו בענין שיהיה נראה עומד לכך והשתא אפשר לומר דרש"י מודה לר"ת דסגי במה שתקנו בענין שיהיה נראה עומד לכך היכא דאין הקנה במקום מנעול אלא במקום מפתח ור"ת מודה לרש"י היכא דהקנה עומד במקום מנעול שצריך שיהיה עליו תורת כלי גמור וכ"נ לפרש מדברי הרא"ש דלא פליגי רש"י ור"ת:

לדברי רבינו ומיי' פכ"ה מהל' שבת אסורין לטלטלן אם אין להם בית אחיזה ואע"ג דכסויי תנור וכירים לדידהו מותר לטלטל' היינו החילוק ביניהם דתנור וכירים שמותר לטלטל כסויין אפי' אין להם בית אחיזה משום דאין קבורין בקרקע אלא מחוברין בעלמא אבל אותם שהן קבורין בקרק' אסור לטלטל כסויין אא"כ יש להם בית אחיזה והרא"ש והטוא"ח סי' ש"ח כתבו. דמותר לטלטל כל כסויי כלים שבקרקע אפי' הן מחוברין אפי' אין להן בית אחיזה וכתב הרא"ש על דברי רבינו שפסק כת"ק לאיסור שהוא טעות סופר משום דקשיא ליה מה שפסק רבינו לעיל להיתרא גבי כסוי תנור מיהו שאר המפרשים כתבו דאינו טעות סופר ותירצו דבריו כדלעיל:

לשון ריא"ז

כל הכלים מותר לטלטלן בשבת ואע"פ שאין להם בית אחיזה והוא שיש עליהן תורת כלי כמו שביאר המורה ומז"ה אומר שלא הצריכו תורת כלי אלא בכסוי קרקעות וכדברי המורה נראה לי שאף בכסוי הכלים המטלטלין הצריכו תורת כלי אבל לא שצריך להיות כלי עשוי לתשמיש אחר כמו שסוברים המורה ומז"ה אלא אע"פ שעשוי לכסות כלי

כגון מגופת חבית שתקנו והשוה אותו לכך הרי זה מותר לטלטלו ולכסות כמבואר בקונטרס הראיות:

דף נ.

לגי' השאילתות ומיי' פכ"ו מהל' שבת דלא גרסי במילתיה דשמואל דמוקי מתני' כר"ש ואפי' טובא אלא גרסי הכי מפנין ארבע וחמש קופות כדאמרי אינשי דלדידהו שמואל לא שרי טפי מה' קופות א"כ הפסק כך הוא דכל אחד ואחד מהאורחי' והתלמידי' יפנה חמש קופות אבל לא יגמור כולו דהיינו לא יכבד מקום האוצר שפנה כדי שלא יבא להשוות גומות ולפי זה לדברי מיי' אם יהיה המקום מרוצף באבני' דליכא למיחש לאשוויי גומות יהיה מותר לכבדו ולפי גירסא זו כל הבעיות דבעי תלמודא אתי נמי אליבא דשמואל והר"ז הלוי והרא"ש והטור סי' של"ג פסקו כרב חסדא וכשמואל ולדידהו הכי מפנין אם היה האוצר גדול מפנה ממנו חמש קופות ואם לא היה שם אלא ה' קופות מפנה מהם ד' אבל כולו לא יפנה שמא יבא להשוות גומות ובין להמיי' ובין להר"ז כשמפנין אלו הקופות לא יחלקם לפנותם. לקופות קטנות להוליכם בהרבה פעמים כדי להקל המשו' מפני שמרבה בהילוך ואוושא מילתא טפי וכן לא יפנה איש אחד כולם דאיכא טירחא יתירתא אלא כל אחד יפנה לעצמו חמש קופות ושיעור הקופות הם מג' סאין האחת ואיכא מאן דפסק כרב חסדא דאם לא התחיל באוצר כבר להסתפק ממנו לבהמה או למאכלו שאסור לפנותו משום מוקצה ואיכא מאן דפסק כשמואל שמותר לפנות האוצר ולהתחיל בו לפנותו ואפי' כמה וכמה קופות לאיש אחד ורבי' לא הכריע בדבר זה כלל ותמה הרא"ש על קצת דבריו ומדברי הר"ז ומגיד משנה פכ"ו מה' שבת יש תשובה לתמיהתו:

בעל המאור ז"ל השיג על רבינו בזה והשיב הרא"ש ז"ל לדבריו וכתב ואני אומר דודאי כן משמ' פ' משילין דהלכתא כרב חסדא וכשמואל דקאמר התם על משילין פירות דרך ארובה ביו"ט עד כמה וכו' עד כאותה ששנינו מפנין ד' וה' קופות ד' וה' אין טפי לא דהיינו כרב חסדא ובתר הכי קאמר תנן אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר והיינו כשמואל ומה שנסתלק רב אלפס בלא הכרע לפי שאם מפרש המשנה כרב חסדא א"כ א"א לפרש אבל לא את אוצר אלא שלא יתחילו את האוצר תחילה דאי שלא יגמור את האוצר משום אשוויי גומות היינו רישא ארבע מחמש ואי פסקינן כרב חסדא הוה צריכנא למימר דהך סתמא כרבי יהודה דלא קיי"ל כוותיה במוקצה וקי"ל בסוף מכילתין גבי הא דקאמר ואף רבי יוחנן סבר כר"ש ופריך מי אמר ר' יוחנן הכי והא אמר ר' יוחנן

הלכת' כסתם משנה ותנן אין מקבעין עצים מן הקורה וכו' ואמאי לא פריך לי' ממתני' דהכא וכן בריש מס' יו"ט דקאמר גבי שבת סתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועים וכו' וגבי יו"ט סתם לן כר' יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורות וכו' מפרשא מתני' כרב חסדא הא איכא הך סתמא כר' יהודה לענין שבת ולכך נסתפק רב אלפס בפסק זה דודאי סוגיא דשמעתין הכא וביו"ט כרב חסדא והוה קשה לפרש סתם מתני' כר' יהודה: כ' הרא"ש ר' אלפס הביא שתי ברייתות אחת אין מתחילין את האוצר תחלה והשנית תבואה צבורה וכו' ותרוייהו אליבא דר' יהודה דאית לי' מוקצה לא יכולתי לעמוד על דעתו למה כתבן:

איבעיא להו הני ארבע וחמש קופו' דקאמר בארבע וחמש אין טפי לא אלמא מיעוטא בהילוכא עדיף או דילמא מיעוטא במשא עדיף ולא איפשיטא ועבדינן כפשטא דמתני' ארבע וחמש קופות אין טפי לא:

דף נ:

מיי' פכ"ו מהל' שבת מתיר לטלטל כל דבר שהוא ראוי למאכל חיה ועוף ובהמה המצוין משמע מדבריו שאפי' הם אינן בביתו עתה כיון שרגילין להמצא אצל רוב בני אדם מותר לטלטלן והלכך מתיר בטלטול חרדל מפני שהוא מאכל ליונים ובטלטול חצב מפני שהוא מאכל לצבאים אע"פ שאין לו עתה בבית יונים וצבאים וכתב הר"ן שכן הוא דעת רבינו מיהו נראה שבאלפסי שהיה לפני הר"ן לא היה כתוב בו למסקנא ואין מטלטלין את החרדל דקיי"ל כסתם משנה כמש"כ באלפסי שלפנינו והלכך כ' שדעת רבינו כדעת הרמב"ם להתיר טלטול חרדל ומה שקשה מפסק זה ממתני' תירצה הר"ן שפיר מיהו הטור א"ח סי' ש"ח פסק להדי' דאסור טלטול החרדל אא"כ יש לו יונים כסתם משנה וכ"כ המגיד משנה בשם הרשב"א פכ"ז מהל' שבת וכן הוא דעת הרא"ש וגם דעת רבינו לפי גירסת הספרים שלנו ומה שכתב הטוא"ח סי' ש"ח דאין מטלטלין החצב אא"כ יש לו צבאים אע"ג דתניא שם להדיא דמטלטלין החצב מפני שראוי לצבאים משמע דמותר לטלטלו אפי' אין לו צבאים וליכא דפליג על החצב כי נ"ל דס"ל לטור דיונים וצבאים אינם מצויים בבי' ודמו לנעמיות ועורבין ופילים שאינן מצויים בבית רוב בני אדם כי אין נראה לומר דדעת הטור לאסור בטלטול כל דבר אע"פ שהוא מאכל בהמה וכלבים ועופות הרגילין להמצא אצל רוב בני אדם אא"כ יהיה לו לאותו האיש המטלטלן אותו העוף או הכלב והבהמה שראוי לו מה שהוא מטלטל דא"כ הא דבעינן למימר לקמן דמטלטלין עצמות שראוין לכלבים וקליפין שראוין לבהמה ה"נ דאי אית ליה כלב

ובהמה דמטלטלן ואם אין לו כלבים או בהמה דאינו מטלטלן והרי הטור בעצמו בסי' ש"ח פסק בסתם דקליפין ועצמות מטלטלין אותן מפני שראוין לכלבים ולבהמה ולא מפליג בין יש לו הכלב והבהמה בין אין לו הכלב והבהמה ואכן יש לומר כי משום שאלו רגילין להמצא בבית שתק בהן מלפרש ולחלוק בין אם הם בביתו ובין אם אין הם בביתו דמסתמא הם בביתו ומש"ה שתק דאדרבה היה חדוש יותר לפרש דאפי' באלו הרגילין להמצא בבית אם יש לו לאדם בביתו מטלטלין מאכלם ואם לאו אין מטלטלין ומדלא פי' בהן כלום משמע דבסתם אפי' אין לו לאדם אותו הכלב או הבהמה שמטלטל מאכלו דכיון שראוי לו שרי לטלטולינהו ובזה יהיו שוין דברי מיי' ורבינו והר"ן והטור דלכולהו דבר שהוא ראוי לבהמה וחיה ועוף הרגילין להמצא בבית שרי לטלטלן אפי' אין מצוין בבית האיש המטלטל ולא פליגי אלא לפרש מהו נקרא דבר שרגיל להמצא בבית כדלעיל כנ"ל דעת הטור:

דף נא.

לשון ריא"ז

אבל בשר בין מלוח בין שאינו מלוח מותר לטלטל לפי שראוי לאכיל' אדם ואין חוששין לו משום איסור דם שאין דם האברי' אסור אא"כ פירש כמו שביאר מז"ה:

ונראה לומר דדוק' בשר של ישראל שנשחטה מע"ש אבל בשר של נכרי שנשחט היום מוקצה הוא ואסור לטלטלו וזה אינו דהא קיי"ל נבילה שנתנבלה בשבת אע"ג דבין השמשות לא הויא חזיא לאדם אפ"ה שרי לטלטלה וחותכין אותה לפני הבהמה וליכא למימר מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא דאין זה נקרא איתקצאי לבה"ש דבעודה בחייה היתה נמי ראויה לכלבים ודמי לפירות הנושרין בשבת שאין אסורין לטלטלן משום דאיתקצאי לבה"ש דלא חשבינן להו מוקצין כיון שבין השמשות היו ראוין לעורבין כשעודם מחוברים וכל מאי דאסרינן מטעם מגו דאיתקצאי בה"ש הוא בענין שהמוקצה רביע עליה באותה שעה הלכך אין לאסור טלטול בשר חי שנבלה הנכרי ואדרבה נראה דלעולם היא סברא להתיר באיסור מוקצה טפי בדבר שהוא של נכרי ממה שיש להתיר בדבר שהוא של ישראל שהרי כ' הרמב"ן והביא דבריו הר"ן פרק כל כתבי דאין הכנה לנכרי שהנכרי אינו מקצה כלום ודעתו על הכל ומטעם זה מתיר הטלטול בדברים שהיו אסורים לישראל לטלטלם מחמת שלא הוכנו והוקצו ואם הם של נכרי מותר לטלטלם דכיון דלא רביע עלייהו אלא איסור מוקצה שלא הוכנו ובנכרי אין שייך הך איסור' שהנכרי אינו מקצה דעתו מכלום והלכך בהמה שנבלה הנכרי והיא

שלו כיון דאפי' למאן דאסר בהמת ישראל לטלטל אותו בשר הוא מטעם שאינו מן המוכן כדאי' פ' מי שהחשיך אפי' יהיה הלכה כדבריו הוי שרי בבהמת הנכרי שנתנבלה בשבת דאין הכנה לנכרי וכ"ש השתא דגם לישראל שרי דודאי דכשהיא של נכרי דשרי ואע"ג דאסרינן לטלטל עצים שתלשן הנכרי מן המחובר בשבת ואין שלו התם היינו הטעם דכשהם של ישראל לא הוי טעם האיסור משום שאינו מן המוכן אלא משום שמא יאמר לנכרי לתלוש או טעם אחרינא כמו דאסרינן פירות הנושרין או פירות שתלשן הנכרי מטעם שמא יאמר לנכרי לתלוש א"כ אפשר שיש לחלק בין שהוא תלוש שאין צורך אלא להכינו ובין דבר שהוא מחובר והכרח לומר דחילוק יש ביניהן שהרי הרמב"ן מחלק ביניהן אע"פ שלא פירש הטעם:

לשון ריא"ז

ומז"ה אומר שאם א"א ע"י כרים וכסתות מותר להעלותה בידים שצער ב"ח איסורו מן התורה והתירו איסור של דברי סופרים מפני איסור של תורה:

הר"ן חלק בין מדדת ב"ח קטנים למדדת בעלי חיים גדולים וכתב דדוקא בסייחים ועגלים קטנים שנוחים להגביהן מן הארץ גזרינן בהו שלא ידדם אבל בגדולים שרו לדדן אפי' ברה"ר ושאר הפוסקים כתבו בסתם איסור בכל ב"ח לדדן ברה"ר חוץ מן האדם:

לשון ריא"ז

האשה מדדה את בנה אימתי בזמן שנוטל רגלו אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור וכן מדדין עגלים וסייחים ברה"ר כמו שביאר מז"ה כמבואר בקונט' הראיות:

דף נא:

רבינו והרא"ש והטא"ח סי' ש"ל כתבו דנקראת יולדת משתשב על המשבר והדם שותת ויורד ומיי' פ"ב מהלכות שבתוס' י"ג לאוין ס"ה כתבו השיעור משעה שהדם יורד ושותת שהוא קודם לישיבתה על המשבר ומן התימה על המיי' שפסק כך בחבורו שהרי בפירוש המשניות כתב דהשיעור הוי משעה שתשב על המשבר שהוא השיעור המאוחר הנה דבריו סותרין זה את זה והרמב"ן כתב שספק נפשות להקל ואי זה שקודם לבא תחלה אז מחללין השבת עליה אם ישיבת המשבר קודמת לשתיתת דם מחותה שעה הותר חילול שבת עליה וכן להיפך:

השאלתות כתבו והביא דבריהם המגיד משנה דאפי' הרופא אומר לא צריכה והיא עמו בהסכמה דאפי' הכי מחללין עליה את השבת והרמב"ן כתב דהא דמחללין כל ג' ימים היינו כשאין שם שום רופא אבל יש שם רופא שאומר אינה צריכה אין מחללין עליה

השבת ומסופקני אם היא אומרת שצריכה ורופא אומר שאינה צריכה אם מחללין עליה השבת לדברי הרמב"ן או לאו משום שהכא ליכא סברת לב יודע מרת נפשו שהרי לאו מחמת רעבון עסקינן וכן מג' עד ז' צריך עיון בדברי הרמב"ן אם היא אומרת צריכה ורופא אומר אינה צריכה או בהפך אם מחללין או לאו:

לשון ריא"ז

מג' ועד ז' אמרה איך אני צריכה אין מחללין עליה השבת אבל אם לא אמרה כלום מחללין עליה השבת כמו שביאר ר"י בפסקיו מז' ועד שלשים אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת על ידי ישראל אלא עושין לה ע"י נכרים שכל צרכי חולה עושין ע"י נכרים בשבת ואפי' חולה שאין בו סכנה:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם הוצרך החולה לשחוט לו תרנגולת בשבת ומצוי אצלו נכרים מוטב לנבלה ע"י נכרים ויאכל החולה נבלה ולא ישחוט ישראל ויעבור על איסור שבת שהוא איסור סקילה כמבוא' בקונטרס הראיות:

דף נב.

מיי' פ' ב' מהל' שבת וסמ"ג לאוין סה כתבו דאין עושין מדורה בסתם לחולה שיש בו סכנה דאינו מסוכן גבי צינה כמו החיה והטור או"ח סי' ש"ל פסק דעושין לו מדורה וכן נראה דברי רבינו והרא"ש שם:

מיי' וסמ"ג וכן נראה מדברי רבינו דמותר לחתוך הטבור בשבת לנער הנולד והטור א"ח סי' ש"ל כתב בשם אביו הרא"ש שאין חותכין אותו אלא אם כן תאומים וטבורן דבוקין זה בזה ובאמת כי מדברי הרא"ש בפסקיו פ' מפנין לא משמע כך ואפשר שכך כתב בתשובה:

רבינו ותוספות והרא"ש והטור פסקו שאם הסכין שבת בתוך הבית שבחצר שאסור להוציאו מן הבית ולהביאו דרך גגין וחצרות ומבואות שלא עירבו אבל שבת הסכין באחת מהן מותר להביאו מזה לזה אע"פ שעירבו החצרות עם הבתים ולא נשתתפו במבוי ורבינו והטור יו"ד סי' רס"ו הביאו דעות האוסרים להביאו דרך גגין חצרות וקרפיפות ומבואות אפילו שבת בהן וכן כתבו הגהות מיי' פ"ב מהל' שבת בשם ר"ת והטור יו"ד סי' רס"ו הביא דעת בעל העיטור דלא התיר להביאו דרך גגות ומבואות וחצרות אלא כשלא עירבו חצירות עם הבתים אבל עירבו דשכיחי מאני דבתים בחצר לא וכבר דחו התוספות שם האי סברא וכתבו דאין חילוק בין עירבו בין לא עירבו דשרי

ודברי מיי' פ"ב מהלכות מילה צריכים עיון שכתב גבי הבאת סכין וז"ל ולא מביאין אותו ממקום למקום ואפי' במבוי שאינו מעורב אין מביאין אותו מחצר לחצר עכ"ל משמע מדבריו דמבוי שלא נשתתפו בו אפי' שבת הסכין בחצר שם שאין מביאין אותו דרך מבוי וזה דלא כר"ש ואיהו ס"ל כר"ש בין גבי הבאת סכין פ' ר"א דמילה כמו שכתב בפירוש המשניות ובין גבי שבת עצמו כדאיתא בפי' המשניות פ' כל גגות ובחבורו פ"ג מהל' עירובין ודוחק לומר דהא דקאסר להביאו דרך מבוי שאינו מעורב מיירי היכא ששבת הסכין בבית שבחצר דא"כ מאי מחצר לחצר דקאמר ומדברי הגהות מיי' משמע דחסר במיי' שלפנינו בדפוס שכתבו בהגהת מיי' דכלשון מיי' כתב סמ"ג ובסמ"ג עשין כ"ח כתוב וז"ל ואין מביאין אותו ממקום למקום ואפי' ממבוי מעורב לשאינו מעורב ואין מביאין אותו מחצר לחצר וכו' עכ"ל ומדבריו אלו משמע ג"כ דס"ל דאפילו שבת הסכין במבוי המעורב או בחצר המעורב שאין מוציאין אותו לחצר אחרת וזה דלא כר"ש ויש להוכיח כך שהרי הביא סמ"ג אח"כ מעשה. דאיתא בגמ' שהתירו להביאו דרך גגות דלא כרבי אליעזר וחכמים אלא כר"ש וכתב עלה דמעשה רב וראוי לפסוק כר"ש א"כ כל מה שכתב לפני זה אינו כר"ש ומהכא משמע כי מה שאסר בתחלה להביא הסכין ממבוי מעורב לשאינו מעורב ומחצר מיירי אפי' שבת בתוכה וכחכמים ודלא כר"ש וכיון דמשמעות דברי סמ"ג הראשונים כך הם א"כ גם משמעות דברי מיי' ופירושם כך הם והדר קושיא לדוכתי' וצ"ע:

דף נב:

מיי' כתב דבכל יום שיעבור עליו משיגדל בטל מצות עשה ואינו חייב כרת עד שימות והוא ערל וכ"כ סמ"ג והראב"ד והטור כתבו דגם הוא באיסור כרת:

רבינו ומיי' וסמ"ג והרא"ש והטור כתבו דהיכא שסלק ידיו מן המילה שאינו יכול לחזור על ציצין שאין מעכבים את המילה והטור יו"ד סי' רס"ו מביא דברי בעל העיטור שכ' שאע"פ שאינן מעכבים חוזר עליהן ואפי' פירש ידיו מן המילה ונ"ל טעמו דס"ל כיון דקאמר תלמודא מאן משמע דלית הלכתא הכי. ומדקאמר תלמודא כאן פי' אינו חוזר משמע דבחול חוזר אף על ציצין שא"מ ומן התימה על מיי' פ"ב מהל' מילה שכתב גבי דין מילה שמוהלין בחול שאם פירש וסילק ידיו מן המילה דחוזר על ציצין המעכבין אבל לא על ציצין שאינן מעכבין והכי נמי כתב אח"כ בההוא פרקא גבי שבת דנראה מדבריו דלא שנא שבת לא שנא חול לעולם אינו חוזר על ציצין שאינן מעכבים בחול דאין סברא לאסור דבר זה בחול וכן פי' איהו בפי' המשניות פ' רבי אליעזר דמילה במשנה

אחרונה והטור יו"ד סי' רס"ג נשמר מזה ופירש להדיא דהאי ברייתא מיירי בשבת דאילו בחול חוזר על הכל בין מעכבים בין אינם מעכבים והכי נמי סמ"ג עשין כ"ח לא הזכיר דין זה אלא גבי שבת:

דף נג.

ומז"ה אומר שאינה מוחזקת בכך עד שימותו ג' בנים מחמת מילה והד' לא תמול בשמיני וכבר ביאר בקונטרס הראיו' שהולכין במקום סכנה להקל וסומכין על החזקה זו בב' פעמים ושיטת ר"י כדברי וכן סומכין על חזקת האחיות וכמו שמבואר בפרק הבא על יבמתו בהלכה אחרונה כיצד היו ג' אחיות ומלה הראשונה בנה בח' ומת וכן שניה שלישית לא תמול עוד בשמיני וכ"נ בעיני לומר באחים ובאב ובנו ובן בנו שהוחזקו למות בניהם כך כמבואר בקונטרס הראיות:

מדברי רבינו ומיי' פ"ב מהל' מילה משמע להדיא דדוקא ביום ראשון ושלישי שחל להיות בשבת שרי לרחוץ אבל לא ביום שני ומלשון הטור או"ח סי' של"א נראה דגם ביום שני שחל להיות בשבת שרי לרחוץ והר"ן הביא דעות המתירין לרחוץ גם ביום שני:

לפי דברי רבינו ומיי' פרק ה' מהל' מילה וסמ"ג עשין כו והרא"ש והטור י"ד סימן רס"ו דס"ל דאפי' לצורך מילה לא התירו אמירה לנכרי בדבר שיש בו איסור דאורייתא אלא בדבר שיש בו איסור מדברי סופרים א"כ אסור לומר לנכרי לחמם מים לצורך רחיצה שלפני המילה ואין רוחצין אותו לפני המילה אא"כ יש כאן מים שחממן הנכרי לצרכו או שעבר ישראל וחממן בשבת וכן נמי אם היו לו מים חמין מע"ש אבל במים שהוחמו בשבת אסור לרחוץ דאין היתר לחמם ולא לומר לנכרי להחם מים לצורך רחיצה שלפני מילה ומתוך כלל זה כתבו אלו הפוסקים שאם היה לו סכין במקום אחר שצריך להביאו דרך רשות הרבים דאסור לומר לנכרי להביאו אלא תדחה המילה עד למחר ומיהו אם אינו צריך להביאו אלא דרך כרמלית או חצר או מבוי שלא עירבו דליכא אפי' לישראל אלא איסורא דרבנן מותר לומר לנכרי לעשותו לצורך מילה ואין לומר דרבינו פליג על אלו ולא ס"ל כוותיהו להתיר להביא איזמל דרך כרמלית ולדקדק מדבריו שאמר דכל שיש בשבות מעשה אסור אמירה לנכרי וא"כ הכא שיש בשבות מעשה שמביאו דרך כרמלית לדידיה יהיה אסור דזה אינו כי רבינו דאוסר שבות שיש בו מעשה היינו היכא שהשבות מלאכה דהיינו איסור דאורייתא אבל היכא שהשבות אינו מלאכה מדאורייתא שריא דהשבות אינו אלא מדרבנן אז באותו שבות ליכא איסור אמירה לנכרי ודו"ק בדבריו תמצא הכי שהרי קרי להבאת מים מן הבית דרך חצר ומבוי שאין שם עירוב

ושיתוף שבות שאין בו מעשה ומתיר לומר לנכרי להביאו וקרי שבות שיש בו מעשה הבאת המים דרך רה"ר ואוסר לומר לנכרי להביאו וכי (יש) [אין] מעשה הבאה כאן כמו כאן אלא ודאי מחוורתא כדאמרי' ובעל ה"ג ס"ל דאפי' באיסור דאורייתא מותר לומר לעשותו לצורך מילה והלכך לדידיה שרי לומר לנכרי להחם חמין לצורך מילה וכן שרי לומר לנכרי להביא איזמל דרך רה"ר או לתקנו ולעשותו וכן כל הדברים אע"פ שהן איסורא דאורייתא לגבי ישראל מותר לומר לנכרי לעשות לצורך כן נראה דעת בעל העיטור שהביא הר"ן דבריו פרק רבי אליעזר:

דף נג:

לשון ריא"ז

ומז"ה אוסר ליתן ע"ג מכה אפי' חמין לבדו ושמן לבדו ואע"פ שהתירו לסוך שמן על גבי מכה הסיכה דבר מועט הוא ואינו דומה לנתינת שמן מרובה ורבינו יוסף ברבי משה אומר שלא אסרו אלא חמין ושמן מעורבים אבל זה לעצמו וזה לעצמו מותר ליתן ע"ג מכה שאין חילוק בין סיכה לנתינה וכדבריו נראה לי עיקר כמבואר בקונטרס הראיו':

רש"י פי' דחדשים שלא היו על המכה לעולם מרפאים וישנים אינן מרפאים ורבינו ומיי' פ' כ"ג מהלכות שבת כתבו דישנים הם מרפאים והטור א"ח סי' שכ"ח כתב דישנים שלא נתנו מעולם על המכה הן מרפאים אבל היו כבר על המכה אפי' ישנים שרי:

לשון ריא"ז

נותנין על גבי מכה מוך יבש וספוג יבש וכתיתין יבשין ישנים אבל לא גמי יבש וכתיתין יבשין חדשים שהן לרפואה כשיטת המורה והמז"ה אבל רבינו יצחק אומר להיפך שהישנים אסורין וחדשים מותרים וכתיתין הן חתיכות בגדים דקות:

טור יו"ד סי' רס"ו פסק בשם רבי' דאנדרוגינוס דוחה שבת וכתב בשם מיי' דאין אנדרוגינוס דוחה שבת ונראה שדעת הטור לפסוק שדוחה שבת כי כתב שכן הוא דעת ר"י שדוחה שבת ואולם פליאה הוא בעיני דבריו כי הלא רבינו פוסק דלא כר' יהודה וגם צ"ע בדברי הטור ממש דהא בטור א"ח סי' של"א פסק דאנדרוגינוס אינו דוחה שבת וכן הסכימו רוב הפוסקים שאינו דוחה שבת וכתב הטור דמברכין על מילת ממזר עד כורת הברית ואין מבקשין עליו רחמים וינוקא דמית ולא הוי שמנה ימים מהלינן ליה אבי קיברא:

י"א דבין נולד כשהוא מהול ובין גר שנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית והכי איתא בתוס' וכן כתבו הגהות מיי' פ"ק מהל' מילה בשם רא"ם ורבינו ומיי'

פ"ק מהל' מילה כתבו דבין גר שנתגייר כשהוא מהול ובין קטן שנולד מהול צריך להטיף מהם דם ברית בחול ולזה הסכימו רוב הפוסקים וכתב הרא"ש שכך נהגו העולם להטיף משניהם דם ברית בחול ור"ח פסק דקטן נולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בחול וגר שנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"ג כתב בהיפך דקטן מהול אין צריך וגר מהול צריך ונראין דברי ה"ג בעיני ר"י ורבינו שמשון שפירשו הם טעם ה"ג מיהו לפי' ר"י משמע דהא דאמר דגר מהול צריך הטפת דם היינו דוקא שכשנולד בגיותו היה לו ערלה ומל אותו בגיותו ומשום הכי כיון שהיה לו ערלה שעה חדא אע"ג דהשתא שבא להתגייר כבר הסירה ממנו צריך להטיף ממנו דם ברית אבל אם לא היה לו ערלה מעולם שכשנולד בגיותו נולד כשהיא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית כשבא להתגייר ולפי' רבי' שמשון אפי' שכשנולד בגיותו נולד מהול השתא שבא להתגייר צריך להטיף ממנו דם ברית ומדברי ר"ת שהביא הר"ן כאן משמע דס"ל דגר אין צריך להטיף ממנו דם ברית והרמב"ן דמכשיר גר מהול לבא בקהל משמע דפליג עם ר"ת בהטפת דם ברית ולדברי רבינו ורב האי ורוב הפוסקים אין מברכין על מילת קטן שנולד מהול כלל והר"י כתב שמברכין ורבינו שמחה כתב דאינו מברך אקב"ו על המילה אבל מברך אקב"ו להטיף ממנו דם ברית ומחלוקת זה תלוי במחלוקת הברכות שהם ספק מדבריהם והטור יו"ד סי' רס"ה כתב בשם בעל העיטור דאפי' למ"ד דאין מברכין כלל על מילת קטן שנולד מהול מ"מ ברכת להכניסו ואשר קדש ידיד מברכין והר"ן כתב דגם ברכות אלו אין מברכין וברכת גר ועבד שנתגייר כשהוא מהול רמב"ן כתב שמברך אקב"ו להטיף דם ברית מן הגרים או מן העבדים ומיי' כתב דגר שמל קודם שנתגייר שמטיפין ממנו דם ברית אין צריך ברכה:

לשון ריא"ז

ואומרים הגאונים שהנולד כשהוא מהול צריך לבודקו יפה יפה בידים ומראית עינים ולא בברזל שלא להצר לו ואין מברכין על המילה אלא אם נראית לו ערלה כבושה ורואין ונזהרין היאך מלין אותו אם נראית לו ערלה וממתינין לו הרבה ואין חוששין לשמיני שלא יביאהו לידי סכנה:

דף נד.

כתב הרא"ש ז"ל ותמהני על רב אלפס ז"ל שכתב שהלכה כרבה שהוא בתראה ובשאר דוכתין כתב דמאביי ורבא ואילך הוא דקי"ל הלכתא כבתראי אבל קודם לכן קי"ל כרב לגבי התלמיד ואילו נחלקו רבה ורב יוסף על רב יהודה היה הלכה כרב יהודה שהיה

רבן של רבה ורב יוסף כ"ש שהלכה כרב רבו של רב יהודה כנגד רבה ורב יוסף והעולם נהגו להטיף משניהם דם ברית:

מדברי רבינו לפי' הר"ן מוכח דס"ל דכל ספק שבעה ספק שמונה אין מוהלין בשבת והכי ס"ל להרא"ש כמש"כ הטור בשמו ותמהו הטור והר"ן על דברי (רש"י) [רבינו] והרא"ש ופסקו הם דספק שבעה ספק שמונה מוהלין אותו בשבת וכ"כ מיי' פ"ק מהל' מילה אלא דלמיי' בעינן שיגמרו צפרניו ושעריו ולטור לא בעינן ומדברי הטור מוכח דבן שמנה ודאי ולא נגמרו שערותיו וצפרניו דאין מלין אותו ולסמ"ג מלין אותו שאינו אלא כמחתך בשר בעלמא ומתוך דברי סמ"ג יש לתרץ תמיהת הטור שתמה על דברי רבינו ועל הרא"ש להשוותן עם שאר הפוסקים ויש מקום לעיין בדברי טור וסמ"ג בדין זה באורך וכתבתיו בחדושי בס"ד:

לפי דברי מרדכי משמע דבן שמנה אסור לטלטלו בכל השבתות עד שיכלו לו חדשיו דהיינו שיהיה בן תשעה חדשים ומשמע דאפי' לא שהה ל' יום משנולד עד שיהיה בן ט' מ"מ שרי לטלטלו בשבת כשיהיה בן תשעה וקשה דהא כל שלא שהה ל' יום באדם הוי ספק נפל ודברי מיי' פ"ק מהל' מילה גבי בן ח' שאסור לטלטלו משמע דעד שלא נשתהה ל' יום אסור לטלטלו כשנולד בן ח' דהוי ספח נפל ודברי מרדכי וסברתו צריך עיון ומדברי מיי" פ"ק מהל' יבום ופ"ק מהל' מילה משמע להדיא דפירוש כלו לו חדשיו ר"ל שיהיה בן ט' שלמים וכ"כ סמ"ג עשין כו ואע"פ שמדברי מיי' פ"ב מהל' רוצח משמע דכיון שנכנס בתוך ט' מקרי כלו לו חדשיו שכ' דההורג קטן שנולד קודם לט' חדשים לא הוי רוצח מ"מ יש לתרץ דהאי קודם לט' חדשים דקאמר ר"ל קודם שנשלמו ט' חדשי העבור כי היכי דלא תקשי דידיה אדידיה ורש"י נמי שפי' גבי קים לן בגויה שכלו לו חדשיו שר"ל שעברו תשעה חדשים משמשה עד שילדתו מוכח דלא הוי בכלל כלו חדשיו עד שיעברו עליו ט' שלמים ומדברי הטור לא משמע כן דאיהו כתב בטור יורה דעה סי' שע"ד ואסקינן ביה שכלו חדשיו כגון שבעל ופירש ונולד לט' חדשים בין שלמים בין מקוטעין מתאבלים עליו משמע דכל שנכנס בחדש ט' אפי' לא נגמר מיקרי קים לן בגויה שכלו לו חדשיו ולפי זה לדברי מיי' לא תמצא לעולם יצא מכלל נפל ביום שנולד עד שנדע שנגמרו לו כל ט' חדשי העבור שלמים וא"כ כל כה"ג ה"ל לאסור בו הטלטול ביום השבת שהרי ספק נפל הוא אם לא נגמרו שעריו וצפרניו ודבר זה זר מאוד מלבד דיש לתמוה לפי דברי מיי' אדמחלק בין נולד בחדש ח' או בחדש שביעי לענין מילה וכן לענין חלול שבת לחלק בחדש תשיעי עצמו כיון דבדידי' גופיה אשכחן לפעמים שהוא ספק נפל דהוי חדוש טפי ודבריו בזה צ"ע ובדוחק י"ל דבן ח' הוי כל שנגמר חדש ח'

ונולד בחדש ט' ואכתי לא נגמר חדש ט' כדאמרינן בפ' הערל איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו ואולי דמיי' פוסק כשמואל בפרק בנות כותים דס"ל דיולדת לט' אינה יולדת למקוטעים משו"ה נקט בכל דוכתא ט' חדשים גמורים והטור פסק כר' יהודה דיולדת לט' יולדת למקוטעים ומדברי מיי' פ"ק מהל' יבום וסמ"ג עשין צו משמע דכל ששהה ל' יום אפי' לא נגמרו שערו וצפרניו פוטר מן החליצה ומן היבום ובטור א"ה סי' קנ"ו כתב דבעינן שיחיה ל' יום וגם שיגמרו סימניו כל עוד שספק אצלנו אם כלו לו חדשיו ומדברי מיי' וסמ"ג כל (עוד) שכלו לו סימניו אפי' ידעינן שלא כלו לו חדשיו ואפי' לא חיה ל' יום הרי הוא ולד של קיימא והטור כתב דאפי' גמר סימניו אם אין ידוע בודאי שהוא בן ט' הוי ספק נפל ודבריו צ"ע דהא גבי חלול שבת בטור א"ח סי' של"א ובטור יו"ד סי' שס"ו משוה ליה בר קיימא אפי' נולד לח' ודאי דס"ל דבר ז' הוא אלא דאישתהי ומגיד משנה פ"ק מהל' יבום מפרש דברי מיי' נמי כדברי הטור שכתב דגבי יבום וחליצה החמירו לעשותו ספק נפל אפילו גמרו שערו וצפרניו ולא ידענא מנא ליה הא מלתא דמאי שנא להחמיר גבי יבום מבשבת והלא שבת חמור הוא שיש בו סקילה וגבי יבמה לשוק ליכא אלא לאו והרמב"ן כתב היכא דלא כלו חדשיו וגמרו סימניו ספק הוא וחולצת אפילו אשת כהן ואם אינו ידוע אי כלו לו חדשיו בין גמרו בין לא גמרו סימניו ספק הוא אלא דבאשת כהן אינה חולצת לעולם ובישראל חולצת:

דף נד:

רבינו ומיי' פ"ק מהלכות מילה וסמ"ג והרא"ש והטור יו"ד סי' רס"ז הסכימו דהדין כך הוא שאם לקח שפחה מעוברת ועוברה עמה אע"פ שטבלה ואח"כ ילדה דהיינו מקנת כסף נימול לשמונה וכן ביליד בית כגון שלקח שפחה ריקנית ונתעברה אצלו אע"פ שילדה ואח"כ טבלה נימול לח' דליכא נימול לא' אלא לוקח זה שפחה וזה עוברה שאין לו בגוף השפחה כלום או בלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה מיהו אע"פ שנמולין לח' אין מחללין עליהן השבת אא"כ טבלה קודם שילדה בין ביליד בית בין במקנת כסף וכן לדידהו כל ולד שאין אמו טמאה לידה כגון יוצא דופן או גיורת שנתגיירה וילדה קודם שטבלה כלהו נמולין לשמונה ואין מחללין עליהן השבת ורבינו יונה והרבה מן הגאונים פסקו דכל שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה כגון יוצא דופן או לוקח שפחה ועוברה וילדה קודם שטבלה בכל אלו וכיוצא בהן שאין אמו טמאה אינן נמולים לח' אלא לאחד ואין צ"ל שאין מחללין עליהן השבת:

מיי' פ"ק מהל' אבלות כתב דנולד לח' אפי' שהה ל' יום ומת לאחר ל' אין מתאבלין עליו והטור יו"ד סי' שע"ד והר"ם כתבו דכל ששהה ל' יום מתאבלין עליו ודברי מיי' תמוהים מאד חדא דכיון דלדידיה אפילו מת לאחר ל' אין מתאבלין עליו היה לו לפרש עד כמה זמן ישהה לאחר לידה שצריך להתאבל עליו ואין לומר דמשום דס"ל למיי' דבן ח' ודאי א"א לו לקיים דהוי נפל ובודאי שימות מהרה הלכך לא חש לתת זמן לאימתי יתאבל עליו כי לא הרבה יהיו ימיו דזה אינו שהרי מיי' קים ליה דאפי' נולד לח' ודאי אם שהה ל' יום הרי הוא ולד של קיימא ואינו עוד נפל דהכי כתב להדיא פ"ק מהל' מילה הלכך הוה ליה לקבוע זמן עד כמה יחיה הנולד בן ח' שיהייה חייב להתאבל עליו כיון דאפשר לו לחיות כל ששהה ל' יום ועוד קשה מדבריו לדבריו דגבי איסור שבת היקל ונתן כלל בדבריו שכל ששהה שלשים יום הוי בר קיימא לכל דבר ואפי' נולד לח' ודאי ואפי' לא כלו לו שערו וצפרניו וגבי אבל כתב דהנולד לח' אפי' שהה ל' יום ויותר הוי בכלל נפל:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שהגדיים קטנים שהם מסופקים אם יש להם ח' ימים אם לאו אסורין שמא נפלים הם ולא כלו להן תדשיהם כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרא"ש ותמהני על האי פיסקא דכרבנן קי"לאפי' לקולא דאם אשת כהן היא אינה חולצת ומחזקי ליה כולד גמור להתיר יבמה לשוק וסמכינן ארוב ולדות שהן של קיימא ולא עבדינן כרשב"ג אלא להחמיר ולהצריך חליצה לאשת ישראל ולאסור בהמה שנשחטה תוך ז' ימים ולענין אבילות דקיימא לן כרבא המיקל באבל:

[בעמוד הקודם בשלטי הגבורים אות א' ד"ה רבינו ומיי' כו' צ"ל ועוברה עמה אע"פ שילדה ואח"כ טבלה דהיינו וכו']:

דף נה.

הפוסקים כתבו בשם ר"ת דהלכה כרבי יהודה דמחללין עליו השבת ורבינו הביא שתי הדעות ולא הכריע אלא שהטוי"ד סי' רס"ו כתב בשם רבינו שדוחה את השבת הגם כי מדבריו נראה שהוא עושה עיקר מדברי האומר דאינו דוחה שבת וכן שמיע להו להגהות מיי' פ"ק מהל' מילה דברי רבינו וכן פסק מיי' דאינו דוחה השבת וכ"כ סמ"ג עשין כ"ח והטור הביא גם דעת ר"י דס"ל דאנדרוגינוס דוחה שבת וכ"נ מסקנת הטור:

מיי' פ"ק מהל' שבת וסמ"ג עשין סי' כ"ח כתבו דדחיא י"ט שני של גליות והטור י"ד סי' רס"ו כתב בשם אביו הרא"ש דלא דחיא יו"ט שני של גליות:

וצ"ע בדברי הטור דנראה שפוסק שלא כדברי התלמוד וכבר ביארתי זה בחדושי:

דף נה:

רשב"ם כתב דברכת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו מברך קודם שיברך על המילה וכ"כ רא"ם ור"ת כתב שמברך על המילה תחלה ואח"כ מברך להכניסו ולפי דבריו שכתבו התוס' נראה דגם לדידיה אם האב עצמו הוא המוהל שיש לו לברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו תחלה וכ"כ הרשב"א דהאב עצמו שמל יברך תחלה להכניסו דהא שנהגו לברך תחלה המוהל היינו דחיישינן שמא יחזור בו המוהל ואם יברך האב תחלה ברכת להכניסו ומצא שבירך ברכה לבטלה אבל השתא שהאב עצמו הוא המוהל דליכא למיחש שמא יחזור בו עליה דידיה רמיא לברך להכניסו תחלה וכן נראה דברי רב שר שלום ודברי בעל העיטור שהביא הטור י"ד סי' רס"ה דיש לחלק בין אם האב הוא המל או אחר הוא המל ומיהו לפי תירוץ חד שעושה הרא"ש והר"ן אליבא דר"ת נראה דל"ש אם האב הוא המל או אחר הוא המל דלעולם מברך להכניסו אחר ברכת המילה שכתבו דאין שייך כאן עובר לעשייתן כיון דברכת להכניסו אינו אלא שבח והודאה והרא"ש כתב דיש לברך ברכת להכניסו קודם שיעשה הפריעה וכן עמא דבר ונראה דאליבא דכ"ע אם אירע שבירך אותה קודם ברכת המילה שאין להחזירו לברך פעם אחרת וכן נראה דברי הרשב"א להדיא ומיי' וסמ"ג כתבו בסתם בסדר הברייתא וכן רבינו אם יש לברך ברכת להכניסו כשאין שם אבי הנער כתב מיי' פ"ג מהל' מילה שאם אין שם אבי הנער שאין לברך ברכה זו כלל לא ב"ד ולא שאר העם והטור יו"ד סי' רס"ה כתב שנוהגים בכל המקומות שיברך אותה מי שתופס הנער וכן כתב הראב"ד והגהות מיי' האריכו בזה ועל ברכת המילה איכא פלוגתא כשאבי הבן עצמו מברך אם אומר על המילה או למול מיי' כתב דאבי הבן מברך למול וכל הפוסקים כתבו שאין לחלק בין אבי הבן לאחר וכולם מברכין על המילה ואם מברכין שהחיינו בשעת המילה כתב מיי' דאבי הבן מברך שהחיינו על כל מילה ומילה. והטור יו"ד סי' רס"ה כתב בשם ר"י ובעל העיטור שאין לו לברך ונראה דאפי' בבן ראשון הנולד לו אין לו לברך שהחיינו בין למ"ד משום צער דינוקא בין למ"ד משום שיש בו שותפין דהיינו אביו ואמו והקב"ה בין למ"ד לפי שלא יצא מכלל נפל וראבי"ה כתב שהמל את בנו בעצמו מברך שהחיינו והאריך בראיות כדאיתא במרדכי ובהגהות מיי' וגם עשה מעשה בעצמו:

לפי גירסת רבינו ומיי' פרק ג' מהל' מילה וסמ"ג עשין כח אין לברך כי אם ברכה אחת שהוא אקב"ו על מילת העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו

שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם וגו' ברוך אתה ה' כורת הברית וכן בגרים אומר על מילת הגרים ולהטיף מהם דם ברית והרא"ש כתב שמברך עליהם ב' ברכות חדא על המילה וחדא אקב"ו למול את העבדים וכו' או למול את הגרים וכן כתב בעל העיטור וכן בעל הלכות:

דף נו:

רבינו כתב דאפי' אין בגגה טפח אסור מדרבנן לעשותו בשבת דס"ל דבכה"ג מקרי אהל עראי ולפי זה הא דאמרי' נמי התם דכילת כל אדם חוץ משל חתנים דאסור לנטותה בשבת מיירי נמי אפי' אין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח קים ליה לרבינו דחשיב אהל קבע ואסור מדאורייתא וכן הוא דעת מיי' פרק כ"ב מהל' שבת ורש"י ס"ל דאפי' יש בגגו טפח לא חשוב משום הכי אהל קבע אלא אהל עראי ולהכי גבי כילות של כל אדם דאמרי' התם דאסור מדרבנן כתב רש"י דמיירי שיש בגגה טפח והכי נמי טלית כפולה אפי' יש בגגו טפח אם כרך חוט ומשיחה מאתמול שרי לנטותו בשבת ואם אין בגגו טפח לא הוי אהל כלל ומותר לכתחלה לנטותו בשבת וכ"כ הרא"ש והטור א"ח סי' שט"ו ובכילת חתנים אפשר דכולהו שוין שאם כרך עליה חוט או משיחה דשרי לנטותה אפי' יש בגגה טפח כיון דכשאין בגגה טפח כולהו מודי דשרי לנטותה אפי' בלא חוט ומשיחה כאשר כתבתי בחדושי בס"ד:

לשון ריא"ז

טלית שהיתה כפולה מע"ש שהיתה נתונה ע"ג עץ ארוך וב' קצותיה משולשלין מכאן ומכאן ובא לנטותה בשבת קצה אחד מכאן וקצה אחד מכאן הרי זה אסור מדברי סופרים שדימה לאהל שיש לו גג ואם היו קשורין חוטין בקצותיה מע"ש כדי לנטותה בהם מותר לנטות' בשבת לפי שדומה לאהל שהתחיל בו מע"ש ובא להוסיף עליו בשבת כמו שביאר מז"ה ואע"פ שאין עושין אהל עראי בין ביו"ט בין בשבת מותר להוסיף עליהם אפי' בשבת שאם היה פרוסה מקצת האהל מע"ש מותר להוסיף עליו בשבת ולפרוס כולו:

כתב הרא"ש ז"ל תמהני על רב אלפסי ז"ל שכתב כן הא אמרן בשמעתין כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה ומוקי לה שאין בגגה טפח ולא פחות מג' סמוך לגגה טפח ומאי שנא טלית כפולה שהוא יותר בנין עראי מכילת חתנים ואין דבריו נראין בזה כלל אלא מיירי שיש בגג טפח אי נמי כגון לאחר שכלה השיפוע של הטלית יורד ממנו בשוה בלא שיפוע ברוחב טפח כדאמרי' גבי כילת חתנים אבל נחתא מפוריא טפח אסורה והא

דאמרי' כרך עליה חוט או משיחה מות' איירי אפי' לא היתה פרוסה טפח אלא כולה כרוכה דכריכת חוט או משיחה חשיב כאילו היתה פרוסה טפח:
לרש"י אפי' הוא בולט טפח לחוץ אם הוא מהודק בראשו מותר לצאת בו לרה"ר אבל אם אינו מהודק בראשו אסור לצאת בו לרה"ר שמא יעבירנו הרוח מראשו ואתי לאתויי בשבת וכתב סמ"ג לאוין ס"ה דדוקא בכובעים של לבד פילטרן בלע"ז צריך חוט או משיחה להדקם בראשו אבל כובעים של צמר ואלמאנצ"ש אפי' בלא קשירה כשהם מהודקים שרו לצאת בהן וכן כתבו הגהות מיי' פרק כ"ב מהלכות שבת בשם ספר התרומה וספר א"ז. ולדברי ר"ת אין החלוק תלוי אם מהודק בראשו או לא מהודק אלא כך הוא שאם הכובע בולט טפח והוא קשה אסור להשים אותו בראשו ואפי' בבית משום אהל ואם הוא רך כבגד שרי שהוא נכפף ואינו נראה אהל וכן הוא דעת התוס' ודעת מיי' פרק כ"ב מהלכות שבת והטור א"ח סי' ש"א והמרדכי הביאו שתי הדעות ולא הכריעו כמאן:

דף נז.

לדברי רש"י הא דאמרי' דחוטי טלית חשיבי ולא בטילי והוי משוי לחייב עליהם כשאין הטלית מצויצת היינו דוקא בחוטי תכלת דאינון חשיבי אבל בחוטי ציציות שלנו שאין לנו תכלת לא חשיבי ובטילי לגבי טלית ולפי זה יהיה מותר לצאת בטליתות שלנו אפי' אינן מצוייצות כהלכתן ומיי' ור"ח כתבו הטעם דחייב חטאת ביציאת טלית שאינה מצויצת משום דהחוטים חשובים הן אצלו ודעתו עליהן עד שישלים חסרונן ויעשו ציצית ולפי זה אין חלוק בין תכלת לשאר חוטין דבכולהו כי ליתנהו מצויצים כהלכתן אסור לצאת בהן וחייב:
לשון ריא"ז
והיוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה חייב חטאת לפי שהציציות חשובין הן ואינן בטלים לגבי טלית ואלה הפתילין התלויין באבנט של מכנסיים שקושרים בהן בתי שוקיים אם אינו לובש בתי שוקיים אותן הפתילין אסורין שאינן בטלין אצל האבנט ומשוי הן אצלו כמו שביאר מז"ה:

דף נז:

לפי דברי מיי' פ' כ"ג מהלכות שבת וסמ"ג לאוין ס"ה הערמה זו הותרה לכל אדם ל"ש אם הוא צורבא מרבנן או לאו והרא"ש והטור א"ח סי' שי"ד כתבו דלא הותרה אלא לצורבא מרבנן וכן מוכח גירסת הספרים:

לפי דברי הטור א"ח סי' שי"ט ולפי דברי הר"ן איכא פלוגתא דלמיי' פרק ח' מהלכות שבת לא שרי נתינת מים ויין אפי' צלולין לתוך המשמרת אלא לתוך סודרין וכפיפה דוקא וכשהן עכורין אפי' לתוך סודרין ובכפיפה אסור ושאר הפוסקים מתירין מים ויין צלולין לתוך המשמרת ומשקין ויין עכורין לתוך סודרין וכפיפה ולפי דברי הרשב"א שהביא המגיד משנה פ"ח מהל' שבת לא פליג מיי' עם שאר פוסקים דגם איהו שוה לשאר הפוסקים שהבאתי אלא שלדברי הרשב"א ופירושו קשה א"כ דיין צלול מותר למיי' ליתנו בתוך המשמרת בשבת למה כתב הכא גבי יין מגתו שהוא כיין צלול שנותנין אותו בתוך הסודרין דוקא ולא בתוך המשמרת כי לדברי שאר הפוסקים יין מגתו שרי לתת אותו אפי' בתוך המשמרת ומן התימה היאך חולק מיי' על תלמוד ערוך ועוד תימה עליו היאך מתיר לתת מים בסודרין לסנן דהא שייך בהו ליבון ושאר הפוסקים אסרו נתינת מים בסודרים וכל הבגדים שוין באיסור ליבון כמו שכתב הטור א"ח סי' שי"ב:

לשון ריא"ז

ואע"פ שבשאר ימות השנה אסור לסנן היין עכור במסננת מותר לסננן בסודרין ובכפיפה מצרית כדברי מז"ה ולי נראה שהסודרין וכפיפה מצרית הרי הן כמסננת ולא התירו לסנן אלא יין צלול כמבואר בקונטרס הראיות:

רש"י ומיי' פכ"ב מהל' שבת וטור א"ח סימן שט"ו וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו הטעם משום שאם היה מכסהו כולו היה כאן אהל ואע"פ שאין אהל בכסוי כלים שאני כובא שהוא רחב הרבה ולפי זה צ"ל דמיירי שאין החבית מלאה שאל"כ אין כאן אהל בפחות מחלל טפח והראב"ד כתב משום דכי מכסה כולה מחזי כמשמר' ולפי זה אין חילוק בין החבית מלאה או לאו:

לשון ריא"ז

לא יהדק אדם קשין וקיסמים בפי הכלי שמוציאין בו יין עכור מן החבית לפי שדומה למסנן' והמריק יין צלול או שכר צלול מכלי אל כלי בנחת בדרך סינון מותר ובלבד שלא יריק כדרך סינון השמרים שהן בשולי החבית שהן עכורים כמבואר בקונטרס הראיות:

דף נח.

סמ"ג לאוין ס"ה וספר התרומה והמרדכי כתבו דכל מה דשרי לערב משקה בחרדל ובשום דוקא שנתנו המשקה בתוכו מבעו"י ואינו חסר כי אם העירוב אבל בשבת אסור לתת משקה בחרדל ובשום שכתשן מבעו"י ורבי' ומיי' פכ"ב מהלכות שבת כתבו בסתם להיתרא דמשמע דאפי' בשבת ש"ד לתת לתוכן המשקין וכן כתב הטור א"ח סימן שכ"א והרא"ש להיתרא בכלענין:

לשון ריא"ז

ומז"ה אומר שהחרדל אסור לתת לתוכו משקין בשבת אלא צריך ללושו במשקין מערב שבת אבל השום והשחלים שהן מרוסקין מערב שבת מותר לתת בהם משקין בשבת שאינן צריכין לישה כמו החרדל ולי נראה שאין לחלק ביניהם אלא גם השום והשחליים צריך לתת בהן משקין מערב שבת ולא התירו לתת בהן בשבת אלא דבש בחרדל וגריסין בשום לפי המנהג שלהם אבל כולם הם מעורבין במשקין ומערב שבת כמבואר בקונט' הראיות:

לשון ריא"ז

עושין יינומלין בשבת והוא דבש יין ופלפלין ומז"ה מתיר אפילו לסננן במסננת ולי נראה שלא הותר אלא לערבן לאוכלן כמות שהן ושמא כך היה מנהגם אבל לטרוף אותן יפה ולסננן כמו שעושין היום [לא] שזה טורח יתר הוא ואומנות גדולה ותקון גדול הוא והרי נאסר לטרוף אפילו בחרדל הנילוש כבר כמבואר בקונטרס הראיות:

ואם היה קנה של גרדי הואיל ותורת כלי עליו מות' לטלטל ולצורך החלוק ואע"פ שכך הוא שיטת התלמוד נראה בעיני שאין הלכה כך אלא הואיל ונתן בו הקנה מבחול הרי הוא מוכן ומותר לטלטלו כמבואר בקונט' הראיות:

דף נח:

<להשלים>

<להשלים>

<להשלים>

דף נט.

<להשלים>

<להשלים>

<להשלים>

דף נט:

ברש"י פי' שכח ר"ל שהיה דעתו ליטלם מבעו"י בשעה שהניחם שם ושכחם שם ואז הותר בו הניעור לגופו והטילטול לצורך מקומו ופירוש מניח ר"ל שהניחם על דעת שישארו שם האבן או המעות בכניסת השבת ואז אסור לטלטל ולנער כלל וסמ"ג לאוין ס"ה והטוא"ח סי' ש"ט בשם בעל התרומות כתבו דאפילו הניח האבן או המעות על פי החבית והכר על דעת שישאר שם בכניסת שבת לא מיקרי מניח לאסור הניעור והטלטול אלא כשהניח על דעת שישארו שם כל אותה שבת אבל אם הניחה במזיד כדי שיטלם בשבת מותר לנער למחר החבית או הכר והם נופלות:

לרש"י אפילו אלו העצמות הן עצמות קשין שאינן ראוין לכלב וכן הקליפין אפי' הן קשין שאינן ראוין לאכילה לא לאדם ולא לבהמה שרי לטלטלן טלטול גמור בשבת ולדברי התוס' ורבינו ומיי' פרק כ"ו מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה והרא"ש והטור סי' ש"ח אם אינן ראוים אלו העצמות והקליפין למאכל בהמ' אסור לטלטלן טלטול גמור אלא מנער. הטבלא והן נופלין ולא מיקרי הטבלא בסיס לדבר האסור לאסור בה הניעור מן הקליפין והעצמות שהרי לא הניחם שם אדעתא להניחם שם אלא שכשהוא אוכל זורק שם אדעתא לסלקם משם מיד או לאחר אכילה מיהו אם הניחם שם אדעתא שלא ליטלם בשבת והם אינן ראוין למאכל בהמה פשיטא דלדברי התוס' אינו יכול לנערם מעל השולחן ודברי רש"י מאד מאד תמוהין כאשר כתבתי בחדושי ואפשר כי על דברי רש"י סמכו האידנא לטלטל טלטול גמור קליפי אגוזים ושקדים ובטנים הקשים שאינן ראוין לאכילה כלל לא לאדם ולא לבהמה ואצ"ל לרש"י שאם היו אלו הקליפות ראויין לבהמה אלא שבמקום ההוא אינן נוהגין להאכילן לבהמה דודאי שרי דכיון דשרי לטלטלן אפי' אינן ראוין כלל לא כאן ולא במקום אחר כ"ש דשרי לטלטלן אם הן ראויין אלא שכאן אין מאכילין אותן לבהמות ובגרעינין לא ברורה לי דפליגי שהרי לא פליגי נמי בשרביטי קטנית דגם לרש"י היינו טעם היתר טלטולן משום דחזו למאכל בהמה ובלאו הכי אסור הלכך נראה דלא הוי פלוגתייהו אלא בקליפין ועצמות ומה נשתנו אלו מאלו לא ידעתי:

לשון ריא"ז

גרעיני התמרים שנשאר עליהם מן האוכל מותר לטלטלן על ידי האוכל שלהם ואפי' שלא לצורך כדרך שמטלטלין כל האוכלין ואם לא נשאר עליהם אוכל אינן ראוין אלא

לבהמה והרי הן נולד שתחלתן התמרים עומדין לאדם וכשנטל האוכל בשבת אינן ראוין אלא לבהמה ואין מטלטלין אותן אלא לצורך כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ס.

לפי' רש"י דקא יהיב טעה איסור קליטת היין בספוג משום סחיטה א"כ אם היה לספוג בית אחיזה שרי לקולטו בספוג ולפירוש התוס' אפי' יש לו בית אחיזה אסור דס"ל דבין יין ובין איסור טפיחה בשמן הוי משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכ"כ הטור א"ח סי' של"ה דאין האיסור משום סחיטה אלא משום דמחזי כעובדא דחול ודברי מיי' פכ"ב מהל' שבת מטין כפרש"י שכתב שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שמא יבא לידי סחיטה הרי דתלה טעם האיסור בסחיטה בלבד ולפי זה אם יהיה לו בית אחיזה דליכא למיחש לסחיטה שרי ומן התימה עליו דיהיב טעם האיסור בטפיחת השמן בידו משום סחיטה כאילו יש סחיטה במה שהוא סוחט בשבת משקה שעל ידיו דלפי זה יצטרך להזהר בשעת נטילת ידים בשבת שלא יסחט אותם להטיף המים ודבר זה לא הוזכר בשום מקום ואולי דמדמה סחיטת משקה שעל הידים לסחיטת שמן. שבפוך השער לעיל גבי חיה ויולדת בשבת שאין מביאין לה שמן בשערות משום חשש סחיטה ואע"ג דשערות ודאי לא בליעי טפי מן הידים ודוחק הוא לומר כך שהרי שם פרק מפנין גבי הבאת שמן ליולדת משמע דאין סחיטה בידים מדלא פריך התם אלא על השער ולא על הידים ואפי' בשער אין כל כך ברור שיש בו סחיטה דבהגהות מרדכי משמע דליכא סחיטה בשער:

לגירסת הספרים שכתוב בהן מלקט על יד על יד ואוכל וכן לגירסת רבינו ומיי' פכ"א מהל' שבת אסור ללוקטן בתוך חיקו ובגדיו ולגירסת תוספות והרא"ש והטור או"ח סי' של"ה ויוותר ללוקטן בחיקו ובגדיו דדוקא בסל וקופה אסור:

לשון ריא"ז

תותים ורמונים לא יסחוט ואם סחטן פטור שאינן בני סחיטה כזיתים וענבים וכן כל הפירות הדומים להם כגון התפוחים ולימונים שסוחטין אותן לטבל בהן אסורין מדברי סופרים כמו שביאר מז"ה:

לדברי רבינו והתוס' ומיי' פ"ח מהלכות שבת וסמ"ג לאוין ס"ה והרא"ש והטור א"ח סי' ש"כ ומרדכי לכולהו מותר לאדם לסחוט אשכול של ענבים לתוך הקדרה שיש בה אוכל דהוה ליה משקה הבא לאוכל אבל לא לתוך הקערה שאין בה אוכל דה"ל משקה הבא

למשקה ויש מן הגאונים שכתבו דדוקא ביו"ט הוא דשרי לסחוט אשכול ענבים לתוך קדרה שיש בה אוכל אבל לא בשבת כלל וכן כתב בעל הלכות פסוקות ור"ת כתב דבין בשבת בין ביו"ט אסור לסחוט אשכול ענבים לתוך קדירה שיש בה אוכל ולא בשום ענין והאריך בזה רבינו וכתב סמ"ג בשם ר"ת וכן הטור א"ח סימן ש"כ דדוקא סחיטת אשכול לתוך הקדרה הוא דשרי לפי שראוי לאכילה אבל בוסר שאינו ראוי לאכילה ואפי' האוכלו בטלה דעתו הוי כבורר אוכל מתוך פסולת ל"ש בשבת ול"ש ביו"ט והר"ר יוסף התיר לקחת הבוסר ולסחוט משקין של בוסר על האוכל בשבת דהוי משקה הבא לאוכל כסחיטת אשכול לקדרה ואצ"ל שהתיר אף ביו"ט וכתב סמ"ג שמצא כתוב כך בה"ג קדמוניות של רב יהודאי גאון דשרי למעבד ביו"ט מידי דמשתי ביומי כי מיפא ובישולי וליכא למיחש משום סחיטה ואין נראין לסמ"ג דבריהם וגם הרא"ש לא רצה להקל לעשות מעשה בסחיטת הבוסר לתוך האוכל:

דף סא.

לדברי רבינו והטור א"ח סי' ש"כ מותר לחלוב עז בקדרה ביו"ט דהוי משקה הבא לאוכל וכן נראה מדברי מיי' פ"ח מה' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה ולכל הני צריך לומר דמיירי בעז העומדת לאכילה דאי עומדת לחליבה הא כל הני בשיטה חדא אזלי דנולד אסור ביו"ט כמו שיתבאר בהל' יו"ט ולקערה בכל ענין אסור ובשבת בין לקדרה בין לקערה אסור ור"ח פסק דלא שנא ביו"ט ל"ש בשבת אסור לחלוב עז בין לקדרה בין לקערה והר"ן הביא דעת מי שאומר דאף בשבת שרי לחלוב עז לקדרה דלא הוי בכה"ג בורר אוכל וכו' וגם ליכא בחלב איסו' מוקצה והאריך הר"ן בזה הרבה ונראה דדעת הרמב"ן נוטה לזה ודבריו צריכין ישוב כי הוא רוצה ליישב דין זה אפילו אליבא דמאן דאית ליה מוקצה ונולד תינח מוקצה דמיושבת שפיר אלא אי קי"ל דנולד אסור בשבת הא האי חלב הוי נולד דעל כרחין מעיקרא לאו אוכל הוא דבשבת לא מצי סחיט לה והשתא הוי אוכל כשחלבו לתוך הקדרה וה"ל נולד והיאך שרי לחלוב אותה בשבת למאן דאית ליה נולד הרי החלב נולד הוא והיאך שרי ודוחק לומר דס"ל דאע"פ שאינו יכול לסוחטו בשבת דעכ"פ אוכל הוי דא"כ ביו"ט נמי למאן דאית ליה נולד לשתרי לחלוב אותה אפילו עומדת לחליבה ודבריו צ"ע:

לשון ריא"ז

וכן חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה בין בשבת בין ביום טוב כמו שביאר מז"ה:

רבינו חננאל פסק דהסוחט כבשים ושלקות מפני שצריך למימיהם חייב חטאת ואפי' סוחטן לתוך הקדרה ולדברי רבי' ומיי' פכ"א מה' שבת והתוס' והרא"ש והטור אם סחטן לתוך הקדרה לכתחילה מותר אבל לתוך הקערה פטור אבל אסור:

לשון ריא"ז

הכבשים שהם שלוקין במים ובמלח או בחומץ שסחטן להוציא מימיהם וכן השלקות שסחטן להוציא המרק שלהם אם לצורך גופן סחטן הרי זה מותר לכתחלה והוא שעשאן לצורך השבת ואם לצורך מימיהם סחטן שצריך למימיהם הרי זה חייב חטאת שהרי הוא כסחיטת זיתים וענבים כמו שביאר מז"ה וכן אם סחט הדג להוציא צירו חייב כסחיטת השלקות כמבואר בקונטרס הראיות:

לפי' רשב"ם דכתבו התוס' פרק כירה דף ל"ט מדיחין היינו מערין מים חמין עליו אפילו מכלי ראשון דערוי לדידיה חשיב ככלי שני ולר"ת מדיחין דהיינו מערין עליו מכלי שני דלדידיה ערוי ככלי ראשון ואפשר דלדידיה שורין בכלי שני דהיינו להניחו בתוך המים אי לאו משום דיש קצת לחוש שלא יהיה נראה כמבשל מכיון שהמים חמין והר"ר אליעזר ממיץ כתב דיש בישול אחר אפיה וצליה והלכך יש ליזהר שלא יתן אדם פת אפוי במשקין שהיד סולדת בהן ואפילו בכלי שני דלא בקיאינן איזה דבר מבשל בכלי שני ואיזה דבר אינו מבשל וכן מידי דצלי לא יתן אח"כ במשקין חמין וכן מבושל לא יתן אצל האש במקום שהיד סולדת בו דיש צליה אחר בישול ג"כ והכי פסק סמ"ג לאוין סי' ס"ה והטור א"ח סי' שי"ח ס"ל דיש בישול אחר אפיה וצליה ודוקא בכלי ראשון ולא בכלי שני וכתב די"א דאיכא אפיה אחר אפיה וצליה אחר צליה ודעתי נראה דס"ל דליכא אפיה אחר אפיה ולא צליה אחר צליה וגם נראה דס"ל דליכא צליה אחר בישול מדלא הזכיר דין זה כלל וכן נראה דס"ל דליכא אפיה אחר צליה ולא צליה אחר אפיה דכיון דליכא אפיה אחר אפיה ה"ה דליכא אפיה בתר צליה ולפי זה יהיה מותר לתת פת אפוי אצל האש במקום שהיד סולדת דליכא צליה אחר אפיה והמרדכי פרק כירה כתב בשם ראבי"ה וספר הרוקח ורבינו אברהם בר' אפרים דכי היכי דליכא בישול אחר בישול ביבש הכי נמי ליכא אפיה וצליה אחר בישול ולא בישול אחר אפיה וצליה והכי נהוג עלמא לתת אפוי בכלי ראשון ושני אפי' היד סולדת בה ואין נזהרים כלל ובתוספתא דשבת מצאתי מוללין את המלול ומציעין את המצוע ואופין את האפוי ומבשלין את המבושל:

דף סא:

לפי' רש"י ל"ש אם היא שלמה ל"ש אם היא עשויה מחתיכות בכל ענין שרי לשבור אותה כדי להוציא ממנה היין או הגרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשותה כלי ונ"ל טעמו דכיון דלדידיה אין בנין וסתירה בכלים ואפי' אי הוא עביד כלי בשבירתו בכוונה לא היה איסור אלא מדרבנן דהא שלא כדרכו היה עושה הלכך כי לא מכוין שרי אפי' מדרבנן ומיהו צריך שיהא הכלי קטן שלא יחזיק מ' סאה כולו אבל אם היה הכלי גדול דגם לדידן שייך בנין וסתירה בהו כדמוכח בר"ן שם פשיטא שהוא אסור לשבר אותה ולפ"ז צ"ל דהא דפי' רש"י גבי מאן דעביד חביתא בשבת פרק כלל גדול דאינו חייב משום בונה דליכא בנין וסתירה בכלים מיירי בכלים קטנים ובירושלמי שהביאו התוספות משמע כפי' רש"י והתוספות והרא"ש וטוא"ח סי' שי"ד ס"ל דדוקא במוסתקי דהיינו עשוי משברי כלים הוא דשרי לחתוך אותה אבל כשהיא שלמה אסור וכן נראה דעת מיי' פכ"ג מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה ואע"פ שלא הזכיר דבר זה להדיא דהרי ס"ל דיש בנין וסתירה בכלים כמו שכתב מיי' פ"י מה' שבת גבי האי מאן דעביד חביתא והכי מוכח בפכ"ב מהלכות שבת דס"ל כפי' התוספות והכי כתב סמ"ג כתוספות א"כ ס"ל נמי דדוקא בכלי עשוי משברי כלים הוא דשרי לחתוך אותו אבל כשהוא שלם אסור בכל ענין ואם הכלי תתוך וקשור בפותחת של עץ או מתכת איכ' פלוגתא והוא כי נראה לי לפי דעת רש"י שאמרנו אם הכלי הוא קטן ואפי' שלם ויש לו פותחת של עץ או מתכת ואבד המפתח ויש בכלי אוכלין הצריכין לו לשבת שרי להפקיע ולשבור הפותחת כרצונו דהרי לדידיה אין בנין וסתירה בכלים קטנים ואפילו אי חשבינן ליה לפותחת ככלי עצמו שרי לשבור אותה וכ"ש לדידיה דס"ל בפ' בכל מערבין דף ל"ה דשבירת פותחת לא הוי ממש כשבירת כלי מיהו אם הכלי גדול דגם לדידיה שייך בכה"ג בנין וסתירה נראה דיש להוכיח דג"כ יכול לשבור הפותחת של עץ או של מתכת דהא ס"ל דאין שבירת הפותחת סותר בנין ממש אלא פתיחת דלת בעלמא הוא והכי כתב הרא"ם שאם נאבד מפתח התיבה והוא צריך לפותחה לצורך השבת ישברנה לכתחלה ואין בדבר חשש איסור והאריך בראיות בהגהות מיי' פ' כ"ג מהל' שבת והתוס' כתבו דדוקא בקשר של חבל הוא דמפקיע וחותך דאינו עושה שבירה בכלי אבל בפותחת של עץ ומתכת אסור בכל ענין וכן נראה דעת סמ"ג לאוין ס"ה שמביא דעת רבינו שמשון באחרונה והכי כ' המרדכי והרא"ש והטור א"ח סימן שי"ד מביא דעת רבינו פרץ מסכים לאסור ע"י ישראל וע"י נכרי יש להקל ועוד כתב בשם רבינו פרץ היתדות שנועלין בהן אסור להתירן דהוי בנין גמור ונ"ל פירוש לדבריו דיתדות שנועלין רצה לומר יתדות שתוחבין בכסוי התיבה ובדופנותיה

יחד להדביק הכסוי עם הדפנות שא"א לפתוח התיבה אם לא בהסרת היתדות דאותו אסור לפי שאותה התחיבה וההסרה דומה ממש לבנין והרר"י מקינון מתיר ובחותמות כלים שבקרקע יתבאר בס"ד:

לשון ריא"ז

קנה שבנקב אם נפל משם מותר להחזירו אפילו אם לא הונח שם מעולם אם היה חתוך ומתוקן מבעו"י כראוי מותר להניחו בנקב החבית בשבת אבל אם לא היה מתוקן כל צרכו וצריך לתקנו בשבת לתת עליו נעורת פשתן ה"ז אסור כמבואר בקונטרס הראיות: הרא"ש והטוא"ח סי' שי"ד נתנו טעם לאיסור שמא יקטום העלה מן הענף ואיכא משום מתקן מנא והלכך כי הוי כבר קטומה שרי לתת בנקב החבית דלא גזרינן עליה שמא יעשה מרזב בתחלה ולפי דעתי כי כן הוא דעת רבינו דמסתמא הלכה כרב אשי דאיהו בתראה ומיי' פכ"ג מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו טעם האיסור גזרה שמא יעשה מרזב והלכך אפילו היא קטומה כיון דעביד בעלה מעשה אסור והר"ר פורת פי' דגזרינן שמא יעשה מרזב לגגו דמשמע מדבריו דבכל ענין אסור לעשות מרזב לקילוח כלל בשבת והיינו הדין כדברי מיי' וסמ"ג:

דף סב.

רבינו ומיי' פכ"ג מהלכות שבת והרא"ש והטור א"ח סימן ש"א וסמ"ג לאוין ס"ה כולהו שוין דאינו יכול לשוטחן כלל בחמה ואפי' בביתו שלא כנגד העם דכיון דאיסור שטיחתן לא הוי אלא מפני הרואים שלא יחשדוהו שכבסם בשבת א"כ אין לו תקנה לשוטחן כלל דכל שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור והשתא קושיא גדולה אני רואה כאן לכל הפוסקים דאזלי בשיטת רבינו שהרי הכא משמע מן התלמוד להדיא דאותה ברייתא שאומר בפרק במה בהמה יוצאה דזוג פקוק לבהמה בצוארה מותרת בחצר אע"פ דאסרו לצאת בו לרה"ר מפני מראית העין אתיא אליבא דאותו תנא שאומר שוטחן בחמה ולא כנגד העם דס"ל דכל שהוא אסור מפני מראית העין בחדרי חדרים שרי וכן פי' רש"י שם להדיא וכ"כ בתוספות ובהגהות אשר"י בשם מהרי"ח דאליבא דמאן דפסק דאסור משום מראית העין בחדרי חדרים אסור לדידיה לא תצא בהמה לחצר וזוג פקוק בצוארה והשתא קשה לכולהו. רבינו פסק בפרק חבית כרב דכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אסור ובפרק במה בהמה פסק דש"ד לצאת בהמה לחצר בזוג פקוק וכן פסק הרא"ש פרק חבית כרב והכא פ' במה בהמה פסק להיתר בזוג

פקוק לבהמה בחצר ואילו ברה"ר פסק דהוי טעם האיסור משום מראית העין ומיי' פכ"ב מהל' שבת פסק כרב ובפ' כ' מהלכות שבת פסק בזוג פקוק לחצר להיתרא ולדידיה נמי טעם איסור יציאה לרה"ר הוי משום מראית העין וכן סמ"ג לאוין ס"ה פסק גבי בגד ששרה לו במים שאסור לשוטחו אפי' שלא כנגד העם ובההוא סימן עצמו פסק להיתר גבי זוג והטור א"ח סי' ש"א ובסי' ש"ה פסק להיתרא גבי זוג פקוק בחצר אע"פ שאסור מפני מראית העין ונוסף הקושיא על הרא"ש שבפ' חבית כתב בהדיא דההיא ברייתא דזוג דאיתמר בפרק במה בהמה אתיא דלא כרב משמע דלדידן דפסקינן כרב אין הלכה שיוצאה בזוג פקוק בחצר ואילו לעיל פ' במה בהמה משמע מדבריו להדיא דהלכה כההיא ברייתא ומכיון דאוקי התלמוד ההיא ברייתא דזוג בפלוגתא דתנאי וכסתם מתני' דחבית דפליג אדרב לא ידעתי טעם נכון ליישב קושיות הללו כי אע"פ דאיסור הולך לחינגא לא הוי אלא מדרבנן ליכא לתרץ הכא כדמתרצי התוס' פ"ה מכתובות דף ס' ובפרק ב' דחולין דף מ"א ופ"ק דע"ז דף י"ב וגם לית שום אחד מהתירוצים שעושה בפ"ק דיו"ט גבי הולכת סולם שיספיק לתרץ קושיא זו ואדרבה לפי דעת הר"ן מפליג הקושיא על כל הפוסקים הללו גבי זוג לפי' כי ליכא שום איסור בהולכת הזוג עליו כמו שכותבין התוספות פרק במה בהמה ואין האיסור רק מפני הרואים מיהו אמת כי לפי הסמ"ג יש איסור גם משום משוי גבי זוג כמו שכתב איהו להדיא שם דארכב' אתרי רכשי וכבר כתבתי לעיל טעם סמ"ג ואפי' לדידיה א"א לישבו בשום ענין כיון דלעולם הוי בפלוגתא דתנאי ואתיא ההיא ברייתא דלא כרב ודיני קבולת יש ליישבם שפיר והר"ז ורבינו נסים גאון ז"ל פסקו דמותר לשוטחן בחמה שלא כנגד העם וראיות כולם מבוארים באורך כל א' וא' במקומו:

רש"י פירש דמנער טליתו מן העפר קאמר דגם בעפר שייך ליבון כשמנערהו מן בגד שחור חדש דקפיד עליה ונ"ל פי' מיימוני פ"י מהל' שבת נוטה לזה שכתב וז"ל המנער טלית חדשה שחורה כדי לנאותה ולהסיר הצהוב הלבן הנתלה בה כדרך שהאומנין עושין חייב חטאת ע"כ דמשמע דבעפר וכיוצא בזה מיירי בכל דבר המעביר שחרורית הטלית ל"ש טל ל"ש עפר והתוספות והרא"ש והטור א"ח סי' ש"ב כתבו דדוקא מן הטל הוא דאסור דשייך ביה ליבון אבל בעפר לא אשכחן ליבון ודברי מרדכי שם פרק חבית לא נתיישבו לי כי בתחלה כתב דמנער טליתו ר"ל דוקא מן הטל ולא מן העפר ואח"כ כתב דמנער טליתו מיירי אף מן העפר ואפשר דמה שכתב אח"כ אף מן העפר בא להשמיענו דלכל הפירושים אנן לא קפדינן מידי לא בעפר ולא בטל וא"כ יהיה מותר לנו בכל ענין לנער ומיהו כי אישתרי לנער מן הטל או גשמים צריך שלא ינער בענין שלא יבא לידי סחיטה

באותו ניעור כי ידוע הוא כשהבגד בלוע ממים ומטל יפה הוא מסחטו בניעור והוי פסיק רישיה ונראה דמיימוני ורש"י אזלי לשיטתייהו דסברי דהמכסכס הסודר ללבנו אסור דכל אולודי חיורא אסור כמ"ש מיי' פכ"ב מהל' שבת ורש"י פרק תולין ומהכא קשה לי על הרא"ש והטור א"ח סי' ש"ב כתב גבי כסכוס סודרא דאסור מפני שמכוין לצחצחו והוי כמלבן משמע דכל אולודי חיורא באיזה ענין שיהיה אסור והכא פרק חבית וטור א"ח סי' ש"ב פסק דמנער טליתו אסור דוקא מן הטל אבל לא בעפר דלא שייך ליבון בעפר ואמאי הא אולודי חיורא הוא דמכוין איהו לצחצח הבגד שחשך תוארו מן העפר שעליו וצ"ע ומה שכתב המגיד משנה פ"י מהל' שבת דלמאן דסבר דאיסור ניעור הבגד לא הוי אלא בטל קשה אמאי בסומקי לית לן בה אינו נראה לי קושיא כי קים ליה לתלמודא דבסומקי ליכא שום אדם בשום מקום מקפיד על לכלוך טל שעליו ולפירוש מיי' ורש"י נמי דאוקומי לניעור מן העפר צריך לתרץ כן דהא על כרחין מה שאמרו עפר לאו למעוטי טל קאמרי דכל שכן אי איכא על עליו דטפי איכא למיחש לליבון ולא נקטי עפר אלא לרבותא:

פי' רש"י דמרזב היינו דכשבגדיו ארוכים כופל אותם כלפי מעלה ומחזיק אותם ע"י חוטין כעין כיס ואסור משום תקוני מנא כל עוד דעביד לכנופי שיהיה מתוקן תמיד בכך כההוא קיפול א"כ נשי דידן דכשיש טיט חוגרות סינר למטה ממתניהם ומגביהות באותו חגור את בגדיהם ועושות כמין מרזב סביב סביב להן למעלה מן המתנים כיון שאינו עשוי להעמיד קיפולו לעולם כך ליכא בהו משום תיקוני מנא וה"ה באותם מלבושין ארוכין שיש לאנשים זקנים וחכמים שבימות הגשמים מגביהין אותן מעל הארץ בשיפוליהן כדי שלא יתלכלכו כיון דההוא קיפול אינו מתוקן תמיד להעמיד קיפולו לעולם ש"ד ואצ"ל נשי דידן שנושאות ב' מלבושין זה על גבי זה הראשון יפה ושלמטה יפה ממנו ומגביהות שיפולי הראשון כלפי מעלה כדי שיהיה שלמטה נראה דאיהו שרי כיון שאין אותו הקיפול עשוי לכך לעולם ועוד שהוא להתנאות לפי שעה שרי דליכא משום תקוני מנא מיהו אדם המגביה שני צידי טליתו על כתפיו שבימינו ושבשמאלו ואחורי הטלית נופל למטה מכתפיו אסור משום משוי ל"ש לכנופי ל"ש להתנאות דלפי דבריו דרש"י דברי רב פפא דאמר לכנופי אסור להתנאות שרי לא קאי אלא אתקוני מנא אבל לא לגבי משוי והלכך חתני' שטליתותיהם ארוכין מאד וכן החכמים עד שצריכין לתת צדי הטלית מפה ופה על כתפיהם אסורי' לצאת בהם כך וה"ה לכל אדם שמגביה שני צדי הטלית כך על כתפיו מפה ופה ולפי' התוס' פירוש מרזב לא לענין תקוני מנא איתמר אלא לענין הוצאת כלי מלתא אתמר והכי פירושו טלית שיש לה ד' כנפות ולוקח ב' צדי

רוחב טליתו של צד ימינו על כתף שמאלית ואינו פושטו על הכתף אלא מניחו מקופל ומונח על כתיפו דעביד כיסים כיסים כעין מרזב ומה שנשאר מצד ימין פשוט ומשולשל ג"כ קופלו ומניחו על כתפו הימין דהשתא אין דרך מלבוש בכך אלא שעושה כך לכנופי הבגד שלא יכביד עליו טליתו אסור אבל אם אין שני צידי טליתו שבצד ימין מונחין על כתפו הימנית אלא צד אחד והצד האחר מופשט ומשולשל על זרוע הימין אין כאן מרזב אלא מלבוש גמור ולהתנאות עביד כך ושרי והשתא בטליתות שלנו שאין להם ד' כנפות כי הם עגולים ליכא איסור במה שנותן צד א' מהטלית על כתף הא' כיון שעוד באותו צד נשאר טלית מופשט על זרועו ולדידן הוי דרך מלבוש בכך. מיהו אי מקפל כל הטלית מצד אחד עד הצואר ואח"כ נותנו על כתף השני נראה דפשיטא דאסור דודאי לכנופי הוא ואסור ופי' הערוך ורבינו והאשר"י הוא כפי' התוס' אלא דס"ל דמרזב הוי החלל שכנגד השדרה וסמ"ג לאוין ס"ה פי' כפירש"י גבי המגביה שני צדי טליתו שבימין ובשמאל על כתפיו והיינו דלא נקט חילוק בין לכנופי בין להתנאות דס"ל דלא נאמר ההוא חילוק בהוצאה אלא גבי תקוני מנא כפירש"י ודברי א"ח סי' ש"א כדברי התוס' וכן נראים דברי מיי' פרק י"ט מה' שבת אלא שמדבריו אנו למדין דין זה להדיא דאותן שיש להן מלבושים ארוכים כגון האבלים והרופאים ובימות הגשמים כשיש טיט ורפש מכנפים בידיהם כנפי הטלית ושוליו כדי שלא יתלכלכו דאסור' בידייהו וגם לבי נוטה להחמיר לאסור מטעם דכשמגביהים ומקבצים בידיהם המלבוש נראה כאילו הוא נושא המלבוש בידו דומיא דחבל של בהמה היוצאה מתחת ידו טפח והר"ן ומרדכי נראה מסכימים לפירש"י:

דף סב:

רבינו ומיי' פכ"ב מה' שבת פירשו שהם חמי טבריא הנתונין בתוך מערה ומשום דנפיש הבלייהו אסור לרחוץ בהם בשבת דאתי לידי זיעה והרא"ש והרשב"א והרמב"ן והתוס' פירשו דמי מערה הם חמי האור שהוחמו מערב שבת אבל בחמי טבריא שרי ולפי זה נראה דלתוס' והרא"ש מותר להשתטף אפי' בחמי האור שהוחמו מע"ש ולפי' רבינו ומיי' נראה דבחמי טבריא שרי דוקא להשתטף ולא לרחוץ וכ"נ לשון מיי' פרק כ"ב מהלכות שבת סמ"ג לאוין ס"ה מחלק בין חמי טבריא שהן בכלים ובין שהן בקרקע ואפשר לומר דמיי' לאו דוקא נקט משתטף דהוא הדין רחיצה דהכי משמע להדיא פרק כירה:

לפי' רש"י והטור א"ח סי' שכ"ז דוקא לשפשף ברפיון ידים בנחת להנאה הוא דשרי אבל לא בכח ולפי' מיי' פרק כ"א מהל' שבת משמע דאפי' בכח יכול לשפשף כל עוד

שלא יכוין לבא לידי זיעה ומסופקני בשפשוף שעושין ליגיעי כח שהוא כדי להשיב כחן אליהן ולבטל מהן עיפותם דקצת דמי לרפואה אם הם אסורין ולרש"י דאפילו לתענוג אינו מתיר אלא ברפיון פשיטא דאסור דהא עושין אותם בכח והוו מתעמלין וגם לפי' מיי' קצת נראה דאסור אם עביד לרפואה אלא שמסופק אני אם מקרי רפואה או תענוג:

דף סג.

מיי' פ"ד מהל' יו"ט והטוא"ח סי' תקכ"ה פסקו דניתנה ליתבע וכן נוטה דעת רבינו והתוס' ורוב הפוסקים והלואת יום טוב שני של גליות הרשב"א פסק דניתנה ליתבע והר"ן כתב דאם לא ניתנה ליתבע הלואת יום ראשון גם לא ניתנה ליתבע הלואת יו"ט שני דלדידן שניהם שוים ומה שכתב הטור בשם רבינו דפסק כרבא אף על פי שבחבורו לא הוזכר דבר זה להדיא לשני טעמים האחד לפי שהרא"ש מביא דברי רבינו ובסוף דבריו כ' דהלכה כרבא דבתראה איהו דאיהו גריס רבא ולא רבה ועוד דהא קי"ל בפ' משילין מן הירושלמי דכל קנין שנעשה ביו"ט או בשבת דמועיל הוא וכ"כ רבינו שם ואי הוה קי"ל דלא ניתנה ליתבע נמצא דגזרינן על מעשה יו"ט שלא יהיה לו קיום בב"ד ובאמת כי צ"ע במאי תלוי פלוגתייהו בהלואת יו"ט אם ניתנה ליתבע או לא ולקמן נאריך בזה בס"ד:

לשון ריא"ז

אם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו משכון ועושה עמו חשבון לאחר שבת כמה יין ושמן חייב לו ונותן לו או הן או דמיהם לפי מה שהיה רצונם אם לא הניח אצלו משכון יכול לתובעו בב"ד שהרי הוא ככל חוב שניתן לתבוע בבית דין כדברי מז"ה ויש פוסקין שלא ניתן חוב זה של יו"ט ליתבע בב"ד שמא יבא לכתוב חובו ביו"ט וכן נראה בעיני כמבואר בקונטרס הראיות:

מיי' בפי' המשניות כ' שהוא אגרות שלום וכ"כ רש"י פ' כל כתבי ואע"פ דהכא פרק שואל פי' שהן שטרי מקח וממכר לאו משום דפליג על דבריו דפרק כל כתבי אלא בא להודיענו דתרוייהו הוו במשמעות שטרי הדיוטות ותרוייהו אסירי וכן אסור לקרות בכל ספרי רפואות וחכמות חוץ מפירושי התורה לפי דברי מיי' בפירוש המשניות ולדידהו יהיה אסור לקרות שום אגרת בשבת אפי' באה לו מע"ש ואפילו יודע שכתוב בה דברים שמותרים לדבר בהם בשבת כגון תינוק ללמדו ספר ואומנות ותינוקות ליארס כך כתב א"ז מיהו נראה דאם כתוב בהם פסקים ודינין ופירושי התורה דמותר לקרות בהם אליבא דכ"ע אם הובאו מע"ש ובתוס' כתבו דדוקא שטרי מקח וממכר הוא דאסור לקרות

בהם כי כך הוא פירוש שטרי הדיוטות וכל דדמי להן שיש בהן צורך כגון מנין אורחין ופרפראות מתוך הכתב דדמי לשטרי מקח וממכר אבל אגרות הרשות נראה מדבריהם דשרי לקרותם בשבת והרא"ש כתב דגם אגרות הרשות אסור מדאסרינן לקרות כתב המהלך תחת הצורה וכ"כ רבינו יונה וכן הוא דעת הטור א"ח סי' ש"ז והוא הדין דאסור להסתכל בעיון בעלמא למאן דאסר כדכתיב לעיל וראבי"ה התיר בכל ענין ואפי' הובאו בשבת מחוץ לתחום ור"ת התיר ג"כ אם אינו יודע מה שכתוב בהן ובלבד שלא יהיה דוקא השטר מקח וממכר וכן רבינו ברוך התיר לקרות בהן ובלבד שלא יגע בו הישראל כשבא מחוץ לתחום ולעיל פ' כל כתבי הארכתי ורשב"א התיר לקרות בספרי חכמות ורפואות דלא מיחלף בשטרי הדיוטות:

דף סג:

לדברי רבינו ואשר"י וטוא"ח סי' ש"ז אפי' הוא חקוק אבל הוא בטבלא ופנקס אסור לקרותו דכיון דחקוק ע"ג דבר המטלטל מיחלף בשטרי הדיוטות ואתי למטעי ולשאר פוסקים כשהכתב חקוק אפילו הוא ע"ג טבלא ופנקס שרי לקרותו דחקיקה בכתיבה לא מיחלף וליכא למיחש שמא יקרא בשטרי הדיוטות וכשאסרו לקרות בכתב כתוב בדיו או חקוק איכא פלוגתא אם דוקא האיסור לקרות בפיו ולהסתכל שרי או אפילו להסתכל נמי אסור ותוס' כתבו דדוקא לקרות בפה אסור אבל להסתכל ולחשוב בלבו שרי דבזה איכא היכרא ורבינו אשר הביא דברי רבינו יונה לאסור בכל ענין וכ"כ הטור א"ח סי' ש"ז:

רבינו ומיי' פרק כ"ב מהל' שבת והרא"ש וטוא"ח סי' ש"ב וסמ"ג לאוין ס"ה והר"ן כולהו שוו דבמראה של זכוכית שרי להסתכל בה בין קבועה בין אינה קבועה בכותל ורבינו משה ברבי יוסף והר"ז הלוי אסרו להסתכל גם במראה של זכוכית בשבת בכל ענין אלא שהר"ז מצא זכות לנשים שמסתכלות במראה של זכוכית בשבת כאשר הביא הר"ן דבריו מיהו נראה מקצת המפרשים דלא התירו להסתכל במראה של זכוכית אלא לנשים או לאנשים הקרובים למלכות שגם בחול לדידהו שרי להסתכל במראה אבל באנשים האחרים אסור דגם בחול אסור וכ"כ בהגהות מיי' פרק כ"ב מהל' שבת והר"ן וי"א דלא אסרו בחול לאנשים להסתכל במראה אלא כשבא ללקט לבנות מתוך שחורות ולא בענין אחר ולפי זה קצת נראה דבשבת גם לאיש שרי להסתכל במראה של זכוכית למאן דשרי לאשה ובדיני חוקות הנכרים יתבאר זה בארוכה בס"ד:

מיי' פ' כ"ג מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו דעם בניו ובני ביתו שרי להפיס אפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה דכיון דליכא למיחש משום מקח וממכר דהכל הוא של בעל הבית גם כן ליכא למיחש לקפידא שאין מקפידין וגם ליכא למיחש לגזל אפילו תימא דאיכא בשחוק קוביא גזל דהכא הכל הוי של בעל הבית ישרי להטעימן טעם קוביא ועוד י"ל דליכא למיחש לגזל דמיירי שהמעות הם על הדף דליכא אסמכתא ובזה יתיישבו דברי מיי' וסמ"ג דלא תקשי דידהו אדידהו כי מיי' פ"ו מה' גזלה כתב דאיכא בשחוק קוביא משום גזל וכן סמ"ג בעשין סי' ע"ג והכא משמע דליכא בשחוק משום גזל איכא לתרוצי כדתריצנא דהתם מיירי עם אחר שאינו עם בניו ובני ביתו ואי נמי דליכא המעות על הדף דאיכא אסמכתא והכא מיירי עם בניו ועם בני ביתו ואי נמי דאיכא מעות על הדף ולפי דברי הטוא"ח סי' שמ"ב משמע דאם המנות אינן שוות אלא דאיכא מנה גדולה כנגד מנה קטנה אסור לשחוק אפילו עם בניו ועם בני ביתו כי אע"פ דליכא למיחש למקח ולממכר איכא איסורא משום גזל וכגון שהמעות אינן על הדף דבענין אחר הא כתב הטור ח"מ סי' ל"ד וסי' ש"ע דליכא איסור בשחוק קוביא ולפי' רבינו ולפי' הר"ן משמע דעם בניו ובני ביתו אפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה שרי ובאמת כי דברי הטור מאוד נבוכים דהיאך יהיה אסור להפיס עם בניו ובני ביתו מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום גזל ובה' גזל נדבר עוד בזה בס"ד:

לשון ריא"ז

ומנה גדולה כנגד קטנה אפילו בחול אסור להפיס עם אחר שנראה כמשחק בקוביא וחומד ליטול ממון חבירו:

דף סד.

סמ"ג לאוין ס"ה כתב דיכול אדם לומר לנכרי בחול מדוע לא עשית כך וכך בשבת שעבר אע"פ שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשנו בשבת הבאה משמע דרמיזה בחול לצורך שבת שרי והטור א"ח סי' ש"ז כתב להחמיר מיהו הרמיזה בשבת עצמו לצורך השבת עצמו נראה דלכ"ע אסור ולעיל כתבתי המחלוקת אם אמירה לנכרי מותרת בשבות דרבנן או לאו:

לשון ריא"ז

אבל אומר אדם הנראה בעיניך שתעמוד עמי לערב שמודיעו שצריך לשוכרו למ"ש לפעולתו:

לדעתי כי לא דק שמואל המגיה אלא ודאי גרסינן הכא שבת ושבת איצטריכא ליה דאילו בחול מותר ללכת לטרטייאות אע"ג דבפ"ק דמס' ע"ז אמרינן אשרי האיש זה שלא הלך בטרטייאות ובקרקסיאות מפני שהן מושב לצים בהנהו הוא דאסור ללכת בחול אבל בטרטייאות דהכא שרי ללכת שהן מקומות שנאספים שם לוועד וליעץ יחד על עסקי צבור והמדינה לשון התלמוד וגם פי' רש"י דהכא ודפ"ק דע"ז הכי מוכח דהתם במס' ע"ז פי' טרטייאות פלטין שנאספין שם לצחוק וליצנות משום דהתם התלמוד דורש הפסוק על עסקי לצנות אבל הכא בתלמוד מיירי על עסקי רבים פרש"י טרטייאות פלטין שנאספין שם לבית הועד וכן לפי' נמי בפ"ק דכתובות כי לפי הענין יש לפרש מלת טרטייאות כמו שכתבו התוס' פ"ק דמגילה דף ו' בד"ה טרטייאות ע"ש באורך ותמצא באר היטב דהכא גרסי' שבת ושמואל המגיה כאן לא דק:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאפילו לפסוק כך וכך מותר כגון לפסוק עם רבו של תינוק או לפסוק עם קוברי המת שלא נאסר להשכיר פועלים משום ממצוא חפצך ודבר דבר אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה הותר הדבר כמבואר בקונטר' הראיו':

לשון ריא"ז

אסור לאדם שיעשה חפציו במ"ש קודם שיבדיל ונרא' בעיני שאפי' חפצים האסורים מד"ס אסורים כמבואר בקונטר' הראיות:

דף סד:

הרשב"א דקדק משם שדבר שמותר לישראל לעשותו בשבת שרי לישראל חבירו שאסור לעשות אותו הדבר לומר לו לאותו שמותר לעשות עשה לי מלאכה פלונית והר"ן דחה דבריו ואמר דלא הותר אא"כ היה לאותו ישראל האומר צד היתר לעשותו והארכתי בזה בחדושי:

רש"י כ' דאסור לספוד בהם עולמית משום קנסא ולרבינו והרא"ש והתוס' ומיי' פ"ו מהלכות שבת מותרין לו לערב בכדי שיעשו דוקא בידוע שהביאם חוץ לתחום אבל סתמא שאינו ידוע אם הביאם בשבת אם לאו לרש"י שרי מיד ואפי' בלא המתנת כדי שיעשו ולרבינו ומיי' פרק ו' מה' שבת סתמא נמי אסור בכדי שיעשו אא"כ ידוע שהיו בתוך התחום ואפילו ידע בודאי שממקום פלוני הביאום בשבת כתב מיי' שצריך לערב בכדי שיעשו שיבואו מאותו המקום אפילו היה תוך התחום מפני שהביאם באיסור שהעבירן דרך רשות הרבי' דלרש"י וההולכים לשיטתו כל היכא דלא ידעינן שהדבר

נעשה באיסור תלינן להקל ושרי למוצ"ש מיד כגון אם הובאו פירות ולא ידעינן אם מחוץ לתחום או לאו תלינן להקל ולרבינו וההולכים לשטתו תלינן להחמיר ואסורין לערב בכדי שיעשו ומיהו כתב הר"ן דאע"ג דלרבינו וסיעתו כל היכא דמספקא לן מלתא תלינן להחמיר ה"מ במביא חלילין שדרכן להביאם מחוץ לתחום וכן נמי נכרי שהביא דורון ואינו שרוי עמו בעיר דבכל הני איכא למיחש שמא מחוץ לתחום הביאום וכן כל כיוצא בזה דאיכא רגלים לדבר שנעשה האיסור מספיקא תלינן להחמיר ואסרינן ליהנות ממנו בשבת עד לערב בכדי שיעשו אבל אם הנכרי שהביא דורון לישראל שרוי עמו בחצר או בעיר אחת ופירות שהביאו הם מצויין באותו העיר מספקא תלינן להקל דאמרי' כאן נמצאו וכאן היו ולא ניחוש שמא מחוץ לתחום הביאום ועוד דספק שמא מחוץ לתחום הביאום הוא ספק דרבנן אי קי"ל תחומין דרבנן וספק דרבנן לקולא והכי הוא דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל מיהו נראה דאם הספק הוא מדאוריי' כגון ספק נלקטו היום או לאו נראה דתלינן לחומרא בין איכא רגלים לדבר או ליכא רגלים לדבר ולרש"י ולשיטתו לפי מאי דכתב הר"ן בשם רבי' יונה אפי' בספק דאוריי' לא תלינן להחמיר אא"כ יש רגלים לדבר שכתב דהא דאסרינן נכרי שהביא דורון לישראל ויש באותו המין במחובר עד לערב בכדי שיעשו ע"ג דאיכא למתלי שמא לא נלקטו היום דמיירי במידי שדרכן של בני אדם ללקוט אותן ביומן ואין לוקטין אותן מבערב וכיון שרובן עושין כן אין תולין אותו להקל משמע הא בענין אחר תולין להקל ואע"פ שהוא ספק דאוריי' והכי כתב סמ"ג לאוין סה דספק נלקטו היום בשבת או נלקטו מאתמול מותרין למוצ"ש מיד דתלינן להקל וכל זה המחלוקת מיירי בידוע לנו שבאו בשביל ישראל דוקא שהנכרי הביאן מעצמו אלא שהוא ספק אם חוץ לתחום הביאם או לאו והכי נמי פליגי היכא דאיכא ספק אם הנכרי הביאם בשביל ישראל או בשביל הנכרים דלרש"י תלינן להקל ולרבינו תלינן להחמיר:

ובידוע שבא ודאי בשביל ישראל זה וידוע ג"כ שהביאו חוץ לתחום איכא פלוגתא אם מותר לישראל אחר בחלילין שאינו יכול לספוד בהן עד הערב מיד ולא ימתין בכדי שיעשו ובדבר אחר שאפשר ליהנות ממנו בשבת אם מותר ליהנות ממנו בו ביום ישראל אחר שלא הובא בשבילו אי אסור בחלילין לערב בכדי שיעשו וכן בשאר הדברים יש מי שסובר דלישראל אחר צריך להמתין בכדי שיעשו וכ"כ מיי' פ"ו מה' שבת ויש מי שסובר דשרי מיד וכ"כ הראב"ד והר"ן בפ' כל כתבי ובפ' שואל האריך לבאר טעמייהו. ואם עשה הנכרי הקבר או הארון לעצמו לדברי מיי' שרי לערב מיד ולפי' רש"י אם עומד הקבר בסרטיא במקום שאין דרך ישראל ליקבר שם אז ודאי לא נעשה בשביל ישראל

ומותר ליקבר בו מיד ואם לאו צריך להמתין בכדי שיעשו וכ"נ דעת רבינו והרא"ש והטור והר"ן האריך בזה. ואם עשאו בשביל ישראל פרטי לרש"י והרא"ש וכן התוס' אין חילוק בין אם הוא במקום פרהסיא או לאו בכל ענין אסור לקבור בו ישראל שנעשה בשבילו עולמית ולדברי מיי' פ"ו מה' שבת איכא חילוק בין נעשה בצנעא או בפרהסיא דאם נעשה בפרהסיא הרי זה לא יקבר בו אותו ישראל עולמית אבל אם הוא בצנעה ימתין למו"ש בכדי שיעשו ודיו וחילוק זה הוא למיי' בין בחלילין בין בקבר ולרש"י לא ס"ל האי חילוקא כלל דלעולם איכא איסורא כדלעיל:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאין לחלק בין אותו ישראל ובין ישראל אחר בין בדבר מפורסם ובין בדבר שאינו מפורסם כמבואר בקונטר' הראיות:

דף סה:

רש"י פירש שיתננו לנכרי קודם שתחשך והשיג עליו הרא"ש ואמר דגם משחשיכה יוכל ליתן כיסו וחבילתו לנכרי ולדעתי כי אינה השגה דודאי גם לרש"י אם לא נתן לנכרי הכיס קודם שתחשך יכול ליתנה לו משתחשך אבל כוונת רש"י כי מוטב שיתננה לו קודם שתחשך דהרי אינו עושה אלא איסור מדרבנן שאומר לנכרי לעשות מלאכתו בשבת דאסור כשלא קצץ עמו שכירות ואילו ממתין משחשיכה לתת כיסו לנכרי עביד תרי איסורי שמטלטל גם המעות שהם מוקצין הלכך מתישבין שפיר דברי רש"י לדברי שאר הפוסקים ובדרך זה הלך מיי' פ"ו מהל' שבת מיהו צ"ע דמשמע בגמרא דאיכא איסור קל טפי לתת כיסו לנכרי ממה שישים אותו על גבי בהמתו ולפי המסקנא נראה דכשמשים כיס על גבי בהמה בשעה שהיא הולכת ונוטל ממנה כשהיא נחה דשרי לכתחילה דכל שבחבירו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחילה וא"כ היה יותר טוב לתת כיסו על החמור ממה שיתננו לנכרי ועוד קשה האי דקאמר בחמורו שרי לכתחילה והיאך שרי לכתחילה בכיסו לתת על החמור וליטול הימנה בשבת והלא אסור לטלטל כיס המעות בשבת:

לשון ריא"ז

מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי מבעו"י או לאחר חשיכה כמו שביאר מז"ה:

דף סו.

לדברי רבינו משמע דבכל ענין אסור להביא המציאה בשבת לביתו בין שמצאה קודם השבת ואתאי לידיה בין מצאה בשבת דלא אתאי לידיה אין שום תקנה להביאה לביתו אלא מחשיך עליה אם ירצה ולדברי הרא"ש והטור א"ח סימן רס"ו משמע דאם אתאי לידיה המציאה וזכה בה מבעו"י הויא ככיסו וכל דין הכיס נוהג בה ומיי' פ"ב ופ"ו מהל' שבת כתב דמציאה אם אתאי לידו שרי להוליכה פחות פחות מד' אמות אבל לעולם לא מצי לתת המציאה לנכרי או לחמור וחש"ו בשום ענין ודבריו צ"ע דגבי מציאה משמע דקיל טפי מה שמביאו בפחות פחות מד' אמות ממה שיתננו לנכרי וחש"ו וגבי כיס משמע מדבריו להפך והאחרונים השיגו עליו הרבה:

לשון ריא"ז

היו עמו חרש וקטן הרי זה ספק ונותנו לאיזה שירצה ומז"ה אומר שנותנו לקטן ולא יאמר לו להוליכו שהגדול מוזהר על הקטן מן התורה ולא התירו לו איסור תורה אלא נותנו לו סתם והקטן מוליכו מאליו ואף על פי שהקטן עושה על דעת אביו שרואה שנוח לו לאביו הואיל ואין אביו מצווהו אין איסורו אלא מדברי סופרים והתירו איסור של סופרים אצל הכיס ורבי יוסף ב"ר משה אומר שלא התירו לתתו לקטן אלא בשעה שהוא מהלך ובשעה שרוצה לעמוד נוטלו ממנו ומודיע לקטן שיעשה באופן זה ולא יעשה עקירה והנחה וכן נראה לי עיקר כמבואר בקונטרס הראיות וכן אתה אומר בחרש ושוטה:

ספר התרומה ומרדכי פרק מי שהחשיך וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו שאם ירא פן יגזלוהו הנכרים ממנו אם יוליכה בפחות פחות מד' אמות שיכול להניחו עליו וירוץ שלא יעמוד כלל וכשיהיה על פתח ביתו יזרקנה כלומר כלאחר יד קודם שיעמוד דהשתא לא עשה איסורא דהא מבעו"י התחיל לרוץ בו ולא עשה עקירה משנכנס שבת ומדברי הרמב"ן שהביא הר"ן שם פרק מי שהחשיך גבי החבילה נראה דלא הותר לרוץ והכיס עליו דדוקא גבי חבילה התירו מפני שיש היכרא ולא אתי למעבד עקירה והנחה אבל גבי כיס דליכא היכרא אסור אלא שיש לומר דלא פליגי דעד כאן לא קאמר הרמב"ן שאינו יכול לרוץ עם הכיס ולהביאו לביתו בכה"ג אלא היכא שיכול להביאו לביתו בפחות פחות מד' אמות אבל אם אינו יכול להביאו לביתו פחות פחות מד' אמות דאיכא סכנה שמא יאבד ממנו שלסטים או נכרים יגזלוה ממנו אם יביאנו בכך נראה דגם לדידיה שרי לרוץ עם הכיס דלעולם יש סברא לומר דאי לא שרית ליה איסורא זוטא עביד איסורא רבה ונראה לי דאפילו אם אין שם חשש לסטין אלא שבדרך יש מים לדלג שהיא רחבה יותר

מד' אמות וכיוצא בזה שאם אי אתה מתיר לו אלא להביאם בפחות פחות מד' אמות יצטרך לאבד כיסו ואם אתה מתיר לו לרוץ תחתיו יוליכנו בלא איסור דאורייתא שלא יעשה עקירה והנחה דשרי ליה לרוץ תחתיו עד ביתו ויזרקנו כלאחר יד ולכל הפירושים כשהוא רץ עם הכיס צריך שיתחיל לרוץ מבעוד יום כדי שלא יעשה עקירה בשבת כמ"ש ספר התרומה ולדידן דלית לן רשות הרבים אלא כרמלית אפשר דבכל ענין שרי ודברי ספר התרומה צריכין עיון דמשמע דאי עביד עקירה בשבת שיהיה אסור דהא קיימא לן דעקירה בלא הנחה אינה כלום והכי פשיט תלמודא גם צ"ע כי הר"ן כתב בשם הרמב"ן דאינו יכול לרוץ וכיסו עמו ומגיד משנה פרק י"ג מהלכות שבת כתב בשם הר"ן דיכול לרוץ וכיסו עמו כמו שיכול לרוץ בחבילתו:

דף סו:

מיי' פ"כ מהל' שבת כתב שאסור להנהיג הבהמה בקול אפילו אחר שהמשא עליה דהוי מחמר ופירש"י נוטה לזה והאחרונים לא פסקו כך דס"ל דליכא איסור מחמר להנהיג הבהמה בקול לאחר שהמשא עליה והיא מהלכת בעת שצועק לה ומגיד משנה פ"כ מהלכות שבת האריך:

הר"ן הביא דעת מי שאומר דכל עוד שאינו מבטל כלי מהיכנו כל יום השבת דאינו נקרא ביטול וגם אינו נקרא מניח שיעשה בסיס לדבר האסור דהרי אדעתא ליטלו משם לאחר שעה נתנו שם ולפי זה שרי להשים כלי תחת מוקצה בכל ענין כל עוד שאינו מבטלו שם לכולי יומא ואפי' אין שם פסידא כלל דאין זה נקרא מבטל כלי מהיכנו ונ"ל דכל הפוסקים שוים דאם אין שם פסידא טובא דאסור לבטל כלי מהיכנו אפילו אינו מבטל לכולי יומא אלא לשעה פורתא והאריך בזה הר"ן ומגיד משנה פכ"א מהלכות שבת וצ"ע בדין יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת:

לשון ריא"ז

היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית שאינן ניטלין כגון שהיו כלים שמקיזין בהן שהאומן מקפיד עליהם בטלטולן והם מוקצין מחמת חסרון כיס הרי זה מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן ומתיר החבלים והן נופלין מאליהם ואפי' אם היו משואות גדולות שא"א לשמוט הכרים מתחתיהם וצריכין לעמוד שם כל השבת והרי מבטל כלי מהיכנו התירו דבר זה משום צער הבהמה לפי שצער בעלי חיים מן התורה ואיסור בטול כלי מהיכנו מד"ס [ומבטלין דברי סופרים] מפני איסור תורה כמבואר בקונטרס הראיות:

דף סז.

לפי דברי הרא"ש והטור א"ח סי' שכ"ד הפי' והדין הוא כן דקשין של שבולין שקושרין בב' מקומות או ג' מותר להתירן כדי שתאכל הבהמה דכל שוויי אוכל בדבר שאינו אוכל שרי לעשותו אוכל אבל אסור לשפשף בהן הידים כדרך שעושין באוכלי בהמה כדי שיהיו נוחין לאוכלן דכל מטרח באוכלה בדבר שהוא ראוי לאכול זולתו לא טרחינן ביה להכשירו ולתקנו יותר ועצים שקצצן מן הדקל ויש מאכילין אותן לבהמה בעודן לחים מתירין ומשפשפין בהן להאכילן לבהמה שהרי אינן ראויין לה בלא שפשוף ונמצא שהשפשוף הוא להן שוויי אוכלין ושרי ע"כ שיטת הרא"ש ובנו והוי יודע כי קשרי' אלו שמתירין להתירן צ"ל שהם בענין דליכא איסור בהתרתן משום קשר של קיימא וכן הא דשרו לתת לבהמה עצים שקצצן מן הדקל צ"ל דמיירי שנתנם לבהמה כשהן לחין ובההיא שעתא כולהו סתמייהו עומדין לאכילת בהמה דאי לא עומדין בסתם לאכיל' בהמה היה אסור לטלטלן משום מוקצה. אם לא יחדן לכך. ומן התימה על הטור א"ח סי' שכ"ד דלפי סברתו דס"ל דשוויי אוכלא משוינא מטרח באוכלא לא טרחינן למה זה כתב בסתם דאין מחתכין שחת וחרובין לפני בהמה דמשמע בין אם היא רכיכא בין אם היא קשה והלא כשהיא קשה דאינה ראויה לבהמה זולתי הריסוק שרי לחותכה לפניה דהוי שוויי אוכלא וכן גבי נבילה דקאמר דשרי לחתך לפניה בכל ענין יש לתמוה והלא כשהיא רכיכא אסור לחותכה לפניה דהוי מטרח באוכלא דלא טרחינן וצ"ע ולשיטת רבי' ומיי' פ' כ"א מהלכות שבת הדין הוא כך דמתירין אלומות של עמיר לפני הבהמה ומפספס בידו אלומות קטנות אבל לא אלומות גדולות מפני הטורח שבהן וכתב מגיד משנה על דברי מיי' שהם תמוהין וא"א להולמם אליבא דרב יהודה ולא אליבא דרב הונא ויש לי פי' בדברי רבינו ומיי' על פי התלמוד וכתבתי בחדושי בס"ד באורך:

לדברי רבי' ומיי' פרק כ"א מהל' שבת וטוא"ח סי' שכ"ד משמע דבין יהיה המזון דבר דשכיח בשדה ובכל מקום בין יהיה דבר שאינו מצוי בכל מקום בכל ענין אינו יכול לתת מזונות לבהמה וחיה ועוף שאין מזונותן עליך והר"ן (שם פרק מי שהחשיך) כתב דדוקא מים וכיוצא בזה שהוא מצוי בכל מקום הוא דאין יכול לתת לפני בהמה וחיה ועוף שאין מזונותן עליך אבל מזון שאינו מצוי בכל מקום ש"ד לתת לפניהם ותמה על מיי' למה לא עשה חילוק זה ולי נראה דאין בתמיהת הר"ן ממש כי הא דכתב מיי' סתם לאיסור בכל מיני מזונות היינו משום דברייתא הכי תני להדיא וההיא סתירת הדיוק דקעביד רב אשי ממתני' ולא חש רב אשי לתת תשובה על ההיא סתירה (והוא) כי ס"ל דאיסור נתינת מים לפניהם הוא חדוש דקתני מתני' שבאה להשמיענו דאפילו שאינו מזון דהתם ליכא

טעם חששא שמא יבא לידי כתישת קטניות או לישת קמח אפ"ה אסור וכן דקדק הטור א"ח פי' שכ"ד בלשונו שכתב וז"ל ולא ליוני שובך ויוני עלייה ואפי' ליתן לפניהם מים אסור עכ"ל הרי דס"ל לטור דאיסור נתינת מים דקתני מתני' הוא חדוש מיהו צ"ע למה זה יוני שובך ועלייה שהם שלו מקרי אין מזונותן עליך ואיכא למימר דמש"ה מקרו אין מזונותן עליך לפי שמוצאים לאכול במקום אחר והלכך לעולם אינן ממתינים לו שיתן להם מזונותיהם כמו שעושין יוני הדרסיאות ותרנגולין ואווזים שאין דרכן לשוטט אחר מזונותיהם והלכך אפילו היוני שובך ועלייה הן שלו מיקרי שפיר אין מזונותן עליך והכי דייק רש"י בלשונו ע"ש:

לפי' רש"י שם קלי ושתית חד הוא שפירש דקלי הוא קמח של תבואה שנתייבשה בתנור ואותו הקמת לעולם מתוק ועושין ממנו שתית משמן ומים ומלח שנותנין ולפי דבריו הדין כך דמותר לגבל גבול גמור מאותו קמח היכא שהוא משנה בגיבולו כגון שעושין ממנו מעט ואפילו היא עבה ש"ד לא שנא קלי ל"ש שתית אבל אם הוא רך שרו לו לבחוש בתרווד אפילו הרבה בבת אחת והוא שיתן השתית ואח"כ החומץ הפך ממה שעושה בחול וכן יראה דעת הטור א"ח סי' שכ"א אלא שלא הזכיר כלל שהבחישה ברך תצטרך תרווד וכתב מגיד משנה פרק כ"א מהלכות שבת שזהו דעת הרמב"ן והרשב"א וכן נראה מדברי הר"ן ולדברי מיי' פרק כ"א מהלכות שבת קלי ושתית הם ב' דברים דקלי הוא קמח קלוי ושתית הוא תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ולפי גרסתנו הדין כך דקלי אסור לגבל ממנו הרבה אבל מעט מעט שרי ל"ש אם הגבול רך או קשה לעולם אסור לגבל ממנו הרבה אבל שתית שהיא תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ואח"כ טחנו אותה טחינה גסה מותר לגבל ממנה בחומץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת והוא שיהיה רך וישנה כגון שנותן השתית ואחר כך החומץ אבל קשה אסור מפני שנראה כלש ומשמע מדבריו דבכל ענין אסור לגבל שתית קשה ואפילו מעט מעט והלא מדבריו משמע דלעולם איכא קולא טפי בשתית מקמח וקלי וא"א לומר דלמיי' שרי לגבל שתית קשה על ידי שנוי שיתן השתית ואחר כך החומץ כי פשט ההלכה לא יתיישב לדבריו אלה ואפילו לגרסתו וצ"ע:

דף סז:

לדברי רבינו אסור לגבל המורסן אע"פ שאינו ראוי לגיבול אבל נותנין מים ע"ג מורסן ומוליך בו התרווד שתי וערב ולא ימרס בידו גם לא יסבב התרווד בידו סביב סביב שלא יראה כלש ואם לא נתערב שפיר ע"י הולכת התרווד שתי וערב מנערו מכלי אל כלי עד

שיתערב ונותן לפני התרנגולים או השוורים וכן הוא דעת סמ"ג פרק כ"א מהל' שבת והטור א"ח סי' שכ"ד והרא"ש וסמ"ג לאוין ס"ה והגהות מיי' בשם בעל התרומה כתבו דגם אסור ליתן מים במורסן בשבת דנתינת המים היא גיבו לו ולא שרי אלא להוליך בו המקל שתי וערב אחר שנתן המים כבר מע"ש גם כתבו דאם אינו מתערב שפיר דאין לנערו מכלי אל כלי כדי שיתערב אלא מנענע הכלי היטב כדי שיתערב היטב בתוך אותו הכלי הראשון והתוס' כתבו שיכול לנער מכלי אל כלי אחר כדי שיתערב ומדברי הרמב"ן שהביא הר"ן שם משמע דדוקא לשוורים שרי לגבל בכה"ג היינו בנתינת המים בלבד עם הולכת שתי וערב אבל לתרנגולין בכל ענין אסור כך הבין הר"ן דבריו והשיג עליו:

לרש"י מותר ליטול מאכל מלפני בהמה ולתת לחברתה ויכול לתת אפי' כור ואפילו כוריים לפני בהמה אחת וכן הוא פי' הטור א"ח סי' שכ"ד ומיי' פרק י' דיכול לערב המורסן שתי וערב בכלי א' ומחלק אותו בכלים ונותן לפני כל בהמה ובהמה ומערב בכלי אחד אפילו כור או כוריים והתוס' פי' יכול לנער מכלי אל כלי אפילו כור ואפילו כוריים:

הרמב"ן כתב והביא דבריו הר"ן דהלכה כר"ש לגבי רבי יהודה בכולהו דינין דשבת והלכך מלאכה שאצ"ל פטור עליה ורבו עליו החולקים ומיי' ס"ל כר' יהודה דמלאכה שאצ"ל חייב עליה והרא"ש מוכיח מכח ההלכה דאין חילוק בין שבת לי"ט ומשמע דס"ל הלכה כר"ש גם בדין י"ט ויש חולקים הרבה כאשר יתבאר לקמן בס"ד: